

ƏDALET

Qurucusu:
Adil Minbaşıyev

İctimai-siyasi, hüquq qəzeti

Qəzet 1990-cı ilin
iyulundan çıxır

№ 39 (6181) 16 oktyabr 2026-cı il

Qiyməti 40 qəpik

BAKIDA 7-Cİ ZİRVƏ TOPLANTISI

Bax:səh-2

Kəmaləddin Heydərov

İranın daxili işlər naziri

İsgəndər Momeni ilə görüşüb

Azərbaycanın fəvqəladə hallar naziri general-polkovnik Kəmaləddin Heydərov ölkədə səfərdə olan İranın daxili işlər naziri İsgəndər Momeninin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşüb.

BU barədə Adalet.az-a FHN-dən məlumat verilib. Bildirilib ki, K.Heydərov Azərbaycan ilə İran arasında münasibətlərin inkişafı kontekstində fəvqəladə hallarla mübarizə sahəsində uyğun qurumlar arasında əlaqələrin genişləndirilməsinin əhəmiyyətini qeyd edib. Kəmaləddin Heydərov Azərbaycan FHN-nin fəaliyyəti barədə qonağa ətraflı məlumat verib.

İki qurum arasında qarşılıqlı məlumat və təcrübə mübadiləsi, müxtəlif fəvqəladə hadisələrin nəticələrinin aradan qaldırılması üzrə operativ koordinasiya və digər istiqamətlərdə əməkdaşlığın qarşılıqlı faydasından danışılıb, bu səfərin və aparılan müzakirələrin əlaqələrin inkişafına təkan verəcəyinə əminliyini bildirib.

Səmimi görüşə görə təşəkkürünü bildiren İranın daxili işlər naziri İsgəndər Momeni müxtəlif vaxtlarda İranda baş vermiş irimiqyaslı fəvqəladə hadisələr zamanı Azərbaycanın göstərdiyi humanitar yardımların yüksək qiymətləndirildiyini vurğulayıb. Qonaq iki qurum arasında fəvqəladə halların idarə edilməsi sahəsində əməkdaşlığın inkişaf perspektivlərindən danışılıb, bu səfərin əlaqələrin inkişafı baxımından əhəmiyyətini qeyd edib. Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlərə dair fikir mübadiləsi aparılıb.

“Qara və Azov dənizlərində
gəmilərdə işləməkdən çəkinin”

Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyi bir daha vətəndaşları hərbi əməliyyatların getdiyi və təhlükəsizlik vəziyyətinin qeyri-sabit olduğu bölgələrə səfər etməkdən çəkinməyə çağırıb.

Adalet.az xəbər verir ki, bu barədə Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsinin rəisi

Ayhan Hacıadənin Qara dənizdə Bolqarıstan sahilı yaxınlığında Azərbaycan vətəndaşlarının olduğu gəminin vurulması ilə bağlı yerli medianın sualına cavabında qeyd edilib. “Bir daha Azərbaycan vətəndaşlarını hərbi əməliyyatların getdiyi və təhlükəsizlik vəziyyətinin qeyri-sabit olduğu bölgələrə səfər etməkdən, bu ərazilərdə, habelə riskli marşrutlar üzrə hərəkət edən nəqliyyat vasitələrində, xüsusilə Qara dəniz və Azov dənizi akvatoriyalarında gəmilərdə əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmaqdan çəkinməyə çağırırıq”, - deyə məlumatda bildirilib.

Qeyd edək ki, Qara dənizdə Bolqarıstan sahilı yaxınlığında göyertəsində Azərbaycan vətəndaşlarının da olduğu “CHELSEA-3” adlı xarici yük gəmisi hücumə məruz qalıb, 15 nəfərdən ibarət gəmi heyətində olan 8 nəfər vətəndaşımızın hamısı xilas edilib.

Əbülfət MƏDƏTOĞLU

Mən Sevgidən və
Ümiddən yazdım

Bax:səh-8

Azərbaycanda 800-dən artıq
məscid tikilib

“Azərbaycanda İslama münasibətin şübhə altına alınması təəccüb və təəssüf doğurur”.

Bunu Adalet.az-a açıqlamasında Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Eldar Əzizov bildirib. Eldar Əzizov deyib ki, Azərbaycan dövlətinin İslama və ümumiyyətlə, dini irsə münasibətini müzakirə edərkən ayrı-ayrı ifadələrə deyil, son yüzilliklərin konkret faktlarına əsaslanmaq vacibdir. “Ölkəmizdə heç bir tarixi dövrdə, heç bir ictimai-siyasi sistemdə Ulu öndər Heydər Əliyevin, daha sonra isə Prezident İlham Əliyevin dövründə olduğu qədər çoxlu sayda məscid tikilib, bərpa edilməyib. Azərbaycanda İslama münasibətin şübhə altına alınması təəccüb və təəssüf doğurur. Faktlar öz sözünü deyir. Prezident İlham Əliyev dini abidələrin qorunmasına və bərpasına, məscidlərin tarixi və mədəni əhəmiyyətinin bərpasına xüsusi diqqət yetirir. Belə ki, 2003-cü ildən bəri Azərbaycanda 800-dən artıq məscid tikilib, təmir edilib və ya yenidən qurulub. Burada Qarabağ nümunəsini xüsusilə qeyd etmək olar. Torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsindən sonra məscidlərin və digər dini abidələrin bərpası prioritet istiqamətə çevrilib. Dövlət başçısı şəxsən bərpa olunmuş müqəddəs yerləri ziyarət edərək, ölkədə islami və mədəni irsin qorunmasının vacibliyini vurğulayıb. Bu danılmaz faktıdır”.

Yaşar QASIMBƏYLİ

"Məndən ötdü...":
tarix poetik şedevrin aynasında

Bax:səh-9

Pensiya kapitallarında
dəyişikliklə bağlı rəsmi açıqlama

“Sosial şəbəkədə bir neçə şəxs pensiya kapitallarında müşahidə olunan dəyişikliklərlə bağlı narahatlığını ifadə edib. Bu, müvəqqəti dəyişiklikdir və narahatlığa əsas yoxdur”.

Adalet.az xəbər verir ki, bu barədə sosial şəbəkə hesabında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun (DSMF) İctimaiyyətlə əlaqələr departamentinin müdiri Rəşad Mehdi- li bildirib.

Onun sözlərinə görə, hazırda məlumatların emal prosesi gedir: “Çünki hazırda işəgötürənlər tərəfindən cari ilin III rübü üzrə sosial sığorta haqlarına dair təqdim olunmuş hesabatların elektron sistemdə emalı prosesi aparılır.

Bu prosesdə vətəndaşların pensiya kapitallarında əks olunan bəzi məlumatlarda müvəqqəti dəyişikliklər müşahidə oluna bilər. Texniki proses başa çatdıqdan sonra şəxsi kabinetlərdə məlumatlar dəqiqləşdirilmiş hesabatlar əsasında yenilənmiş formada əks olunacaq”.

GÜNÜN LƏTİFƏSİ

Üç dəli dəlixanadan qaçmağı planlaşdırırlar. 3-cü mərətbədə olduqları üçün bir xeyli fikirləşirlər. Ən böyüklərinin ağlına belə bir fikir gəlir ki, hər gün bir yataq örtüyü oğurlayaq və bir-birinə bağlayaq qaçaq.

Beləliklə, bunlar yataq örtüklərini bir-birinə bağlayırlar və ən balacalarını göndərilər aşağı. Dəli düşür və çox keçməmiş tənəffüs qalxır yuxarı.

Dəlilər “nə oldu” - deyə soruşurlar.

- Bizim sonumuzdu, çox pis oldu. Bu, otuz santimetr uzun olub. Tez kəsmək lazımdır...

BAKIDA 7-Cİ ZİRVƏ TOPLANTISI

Bakıda Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin (AQEM) 7-ci Zirvə Görüşü keçirilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tədbirdə iştirak edən dövlət və hökumət başçıları ilə qarşılaşdı.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tədbiri açıq elan edərək dedi:

-Hörmətli dövlət və hökumət başçıları.

Hörmətli nümayəndə heyətləri rəhbərləri.

Xanımlar və cənablar.

Sizləri Bakıda Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin 7-ci Zirvə Görüşündə salamlamağa şadam. Dövlətimizi qəbul etdiyiniz üçün hamınıza minnətdarlığımı bildirirəm. AQEM-in dövlət və hökumət başçıları arasında 7-ci Zirvə Görüşünü açıq elan edirəm.

İlk növbədə, biz gündəliyi təsdiq etməliyik. Əgər gündəliklə bağlı hər hansı bir təklif yoxdursa, gündəlik təsdiq olunur.

Gündəlikdə duran məsələlərdən biri Laos Xalq Demokratik Respublikasının üzv dövlət qismində AQEM-ə qoşulması haqqında qərarıdır. Bu, gündəliyimizin üçüncü bəndidir və Laos Xalq Demokratik Respublikasının AQEM-ə üzv dövlət qismində qoşulması barədə qərarı qəbul etməyi təklif edirəm.

Etiraz yoxdursa, Laos Xalq Demokratik Respublikasının AQEM-ə üzv dövlət qismində qoşulması barədə qərar qəbul edildi. Təbrik edirəm.

Laos Xalq Demokratik Respublikasının AQEM-ə yeni üzv dövlət qismində qəbul olunması Müşavirənin Asiya regionunda daha inklüziv dialoq platforması kimi artan əhəmiyyətini və inkişafını göstərən önəmli hadisədir. Bunun məhz Azərbaycanın AQEM-ə sədrliyi dövründə Bakı Zirvə Görüşü çərçivəsində baş verməsini yüksək qiymətləndiririk.

Zəti-aliləri Prezident Thonqlun Sisuliti və bütünlükdə hamımızı qəbul edilmiş qərar münasibətilə təbrik edirəm.

Gündəliyin növbəti bəndi nümayəndə heyəti rəhbərlərinin çıxışlarıdır. İcazənizlə, AQEM-in hazırkı sədri qismində birinci mən çıxış edəcəyəm.

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

-Hörmətli dövlət və hökumət başçıları, xanımlar və cənablar, Azərbaycana xoş gəlmisiniz.

İlk növbədə, 2024-cü ildə Azərbaycanın sədrliyinə göstərilən yekdil dəstəyə görə AQEM-in bütün üzv dövlətlərinə minnətdarlığımı bildirirəm. Biz bunu hörmət və etimad əlaməti, həmçinin bir sıra beynəlxalq platformalarda sədrlik fəaliyyətimizə dəstəyin nümayişi hesab edirik.

Coğrafi olaraq Asiya ilə Avropanın kəsişməsində yerləşən Azərbaycan Avrasiya məkanında birləşdirici mərkəz kimi getdikcə daha böyük rol oynayır. Ölkəmizin ikitərəfli və çoxtərəfli formatlar çərçivəsində bir çox dövlətlərlə siyasi, iqtisadi, nəqliyyat, enerji, humanitar sahələrdə əməkdaşlığı öz növbəsində regionumuzda təhlükəsizlik sistemini möhkəmləndirir.

Azərbaycan davamlı olaraq bərabər-hüquqluluq, daxili işlərə qarışmama, ölkələrin ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin üstünlüyünə əsaslanan müstəqil xarici siyasət həyata keçirir.

Azərbaycan dövlətlərarası münasibətlərin həlli məsələsində ikili standartların və seçici yanaşmaların tətbiqi ilə bağlı zərərli praktikaya qarşı fəal və əsaslandırılmış şəkildə çıxış edir.

Ölkəmiz 35 il əvvəl müstəqilliyini bərpa etdikdən bəri davamlı şəkildə ikili standartlarla üzləşmişdir. Azərbaycan beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazisinin təqribən 20 faizi 30 il ərzində Ermənistan tərəfindən işğal olunmuşdur. Ermənistan bir milyon azərbaycanlıni həm Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdakı, həm də indiki Ermənistan ərazisindəki

öz əzəli tarixi torpaqlardan qovub etnik təmizləmə həyata keçirərək, Azərbaycana qarşı hərbi təcavüz etmişdir.

BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası 1993-cü ildə erməni qüvvələrinin işğal olunmuş ərazilərdən dərhal, tam və qeyd-şərtsiz çıxarılmasını tələb edən dörd qətnamə qəbul etmiş, lakin onlar 30 il ərzində kağız üzərində qalmışdır. Məsələnin həlli üçün 1992-ci ildə yaradılmış ATƏT-in Minsk qrupunun fəaliyyəti imitasiya xarakteri daşıyırdı.

Ermənistanın əvvəlki rəhbərliyi - Ermənistanın hər üç keçmiş prezidenti və onların tərəfdarları, bu müharibə cinayətkarları və uşaq qatilləri hələ də layiq olduqları cəzanı almayıblar. Ermənistanın hazırkı rəhbərliyi 2018-ci ildən etibarən sələflərinin cinayətkar siyasətini davam etdirmişdir.

Ermənistanın hazırkı Baş naziri 2019-cu ildə o vaxt işğal altında olan Xankəndidə, Qarabağda bəyan etmişdir ki, "Qarabağ Ermənistanıdır və nöqtə". Həmin dövrdə Ermənistanın müdafiə naziri Azərbaycanı yeni ərazilər uğrunda yeni müharibə ilə təhdid edirdi. Bütün bu hədsiz həyasızlığa beynəlxalq, dırnaqarası beynəlxalq ictimaiyyət göz yumurdu. Heç kim Ermənistanı işğala, hərbi cinayətlərə, etnik təmizləməyə və qətlə, Azərbaycan xalqının dini müqəddəs yerlərinin təhqir edilməsinə görə qınamadı. BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası qəbul etdiyi qətnamələrin icrasında təkid etmədi, ATƏT laqeyd qaldı.

Beynəlxalq münasibətlərdə anaxronizm və atavizmin iki nümunəsi olan Avropa Parlamenti və Avropa Şurası davamlı təcavüz qurbanı olan Azərbaycanı hədəfə alırdı və təcavüzkar Ermənistanı həvəsləndirirdi.

Münaqişənin həlli üçün yaradılmış ATƏT-in Minsk qrupu məsələni inhisara götürmüş və münaqişənin dondurulmasına yönəlmiş fəaliyyət həyata keçirən həmsədrlər tərəfindən iflic vəziyyətə salınmışdı.

2020-ci ilin iyul və avqustunda Ermənistan iki hərbi təxribat törətdi və nəticədə azərbaycanlı hərbiçilər həlak oldular. Azərbaycan xalqının səbri tükəndi və haqq-hesab vaxtı gəldi.

2020-ci ilin Vətən müharibəsi 44 gün davam etmişdir. Bu müddət ərzində Azərbaycan erməni işğalçılarını zəbt olunmuş torpaqlardan qovaraq döyüş meydanında 300-dən çox şəhər və kəndi azad etdi. 2020-ci il noyabrın 10-da Ermənistan kapitulyasiya aktı imzaladı. Müharibə dayandı, lakin Azərbaycan ərazilərinin bir hissəsi hələ də işğal altında qalırdı.

Üç il ərzində Azərbaycan öz suverenliyinin tam bərpası məsələsini sülh yolu ilə həll etməyə çalışırdı. Lakin Ermənistan atəşkəsdən öz hərbi qüvvəsinə bərpa etmək və artıq Qərbdən olan yeni havadarlarının köməyi ilə Azərbaycana yenidən hücum etmək üçün bir fürsət kimi istifadə edirdi. 2023-cü ilin sentyabrında məhz bu baş verdi və həmin vaxt Azərbaycan əsgərinin "Dəmir yumruğu" yenidən öz sözünü dedi.

Bir sutkadan da az müddətdə Ermənistanın Qarabağdakı işğalçı ordusu tamamilə darmadağın edildi. Azərbaycan

öz suverenliyini və ərazi bütövlüyünü tam bərpa etdi, separatizmə son qoydu. Separatçıların liderləri, müharibə cinayətkarları və uşaq qatilləri isə Azərbaycan məhkəməsi qarşısına gətirildi.

Bu, mahiyyətinə və formasına görə Nürnberq tribunalının analoqu idi. Lakin bu dəfə müttəhimlər kürsüsündə erməni faşistləri oturmuşdular. Tanklarda gəlib Bakını işğal edəçkləri və burada çay içəcəkləri ilə bizi təhdid edənlər bu gün Azərbaycan çayını bizim həbsxanalarda içirlər. Onların tankları isə Hərbi Qənimətlər Parkında nümayiş olunur. Yeri gəlmişkən, işğalın, eləcə də Azərbaycan xalqının tarixi Qələbəsinin mahiyyətini və xarakterini tam anlamaq üçün qonaqlarımız Zəfər parkını, Zəfər muzeyini və Hərbi Qənimətlər Parkını ziyarət edə bilərlər.

Mən bu məsələ üzərində ətraflı dayandım, çünki bu, global əhəmiyyət daşıyır. BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının və digər beynəlxalq təşkilatlarının qəbul etdiyi qərar və qətnamələrin icrasını təmin edən mexanizmlər hazırlanmayana qədər müharibələr və münaqişələr davam edəcək və yeniləri meydana çıxacaq.

Əgər işğal, soyqırımı və etnik təmizləməyə görə Ermənistan vaxtında sanksiyalar tətbiq ediləydi, Azərbaycan döyüş meydanında erməni faşizminin belini qırmağa məcbur qalmazdı. Təcavüzkarın cəzasız qalması onun həyasızlığının miqyasını yalnız daha da artırırdı. Müharibə bizim seçimiiz olmayıb. Bizi müharibəyə Ermənistan məcbur edib. Onun arxasında dayanan havadarlar isə görünür ki, Azərbaycanın öz suverenliyini və beynəlxalq hüququ güc yolu ilə bərpa edəcəyini düşünmədilər. Amma onların hamısı yanıldı, yəqin onlar bizim qururlu, azadlıqsevər, adət-ənənələrimiz və əxlaqi dəyərlərimizlə yaşayan xalqımızın xasiyyətini yaxşı tanıyırdılar.

Biz müharibədə qalib gəldik, işğalçıları torpaqlarımızdan qovduq. Lakin 30 illik əzablar, soyqırımı, şəhər və kəndlərimizin dağıdılmasına görə onlardan qisas almadıq. Biz döyüş meydanında qisas aldığımızı və Ermənistan sülh təklif etdik. Burada da xalqımızın mənəvi keyfiyyətləri bir daha özünü büruzə verdi. Biz artıq məğlub vəziyyətdə olana zərbə endirməmişik. Biz xalqımızın bu qədr əzabına bais olmuş barbarların və uşaq qatillərinin səviyyəsinə enmədik. Biz sülh təklif etdik və bir ildən bir az çoxdur ki, sülh içində yaşayırdıq. Bu sülh hələ də kövrəkdir, onu qorumaq və möhkəmləndirmək lazımdır.

Hörmətli xanımlar və cənablar, Azərbaycan AQEM-ə iki il ərzində sədrliyi müddətində onun gücləndirilməsinə prioritet diqqət ayırmış və nəqliyyat, bağlantılar, rəqəmsallaşma, ətraf mühitin mühafizəsi, turizm, təhsil, elm və digər sahələrdə əməkdaşlığı fəal şəkildə təşviq etmişdir. Bütün üzv dövlətlərin yekdil dəstəyi ilə həyata keçirilmiş müxtəlif təşəbbüslərimiz nəticəsində hazırda AQEM institusional və hüquqi baxımdan daha güclüdür. Üzvlərinin sayı genişlənməmişdir və öz coğrafi məkanında təhlükəsizliyin, iqtisadi rifahın və qarşılıqlı anlayışın təşviqi naminə dialoqu və qarşılıqlı fəaliyyəti inkişaf etdirmək üçün imkanları əhəmiyyətli dərəcədə möhkəmlənmişdir. Fürsətdən istifadə edərək, Azərbaycanın AQEM-də sədrliyinin daha iki il müddətinə uzadılması təklifinə dəstək verdiklərinə görə bütün üzv dövlətlərə təşəkkürümü bildirirəm.

Diqqətinizə görə sağ olun.

***

Sonra digər üzv dövlətlərin rəsmi çıxış etdilər.

Milli Məclis bir sıra beynəlxalq sənədləri təsdiqlədi

Milli Məclis bir sıra beynəlxalq sənədləri təsdiq edib. Adalat.az xəbər verir ki, parlamentin iclasında aşağıdakı sənədlər müzakirəyə çıxarılıb:

1. "Azərbaycan Respublikasının Hökuməti ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının, Kioto Protokolunun və Paris Sazişinin katibliyi arasında İqlim Həftəsi-4 və Adaptasiya Komitəsinin 30-cu iclası barədə Anlaşma Memorandumu"nun təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

2. "Azərbaycan Respublikası ilə Qırğız Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında Müqavilə"nin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

3. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Qırğız Respublikası Nazirlər Kabineti arasında beynəlxalq avtomobil əlaqələri haqqında Saziş"in təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

4. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Qırğız Respublikası Nazirlər Kabineti arasında Azərbaycan-Qırğız İnkişaf Fondunun yaradılması haqqında 2022-ci il 11 oktyabr tarixli Sazişə dəyişikliklərin edilməsi haqqında İkinci Əlavə Saziş"in təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

5. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Qoşulmama Hərəkatı Gənclər Təşkilatı arasında Qoşulmama Hərəkatı Gənclər Təşkilatı Katibliyi haqqında Ev Sahibi Ölkə Sazişi"nin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Müzakirələrdən sonra sənədlər səsə erməyə qoyularaq ratifikasiya olub.

AKP millət vəkillərinin, Türkiyə Prezidentinin müşavirinin əsassız ittihamları narahatlıq doğurur

Son dövrlərdə Türkiyənin bəzi media orqanlarında və sosial media platformalarında Azərbaycana qarşı qərəzli informasiya kampaniyasının aparılması, eləcə də hakim Ədalət və İnkişaf Partiyasının (AKP) bəzi millət vəkilləri, Türkiyə Respublikası Prezidentinin baş müşaviri Oktay Saral tərəfindən ölkəmizlə bağlı əsassız ittihamların səsləndirilməsi Azərbaycan-Türkiyə parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunda ciddi narahatlıq və təəssüf doğurur.

Adalat.az xəbər verir ki, bu, Milli Məclisin Azərbaycan-Türkiyə parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun Bəyanatında əksini tapıb.

Bəyanatda qeyd edilib ki, Azərbaycan və Türkiyə arasında dostluq, qardaşlıq və strateji müttəfiqlik münasibətləri mövcuddur:

"Azərbaycan müstəqil və suveren dövlətdir, daxili və xarici siyasətini öz milli maraqlarına və Konstitusiyasına uyğun müəyyən edir. Ulu öndər Heydər Əliyevin müəyyən etdiyi "Bir millət, iki dövlət" prinsipi məhz iki müstəqil və suveren dövlətin mövcudluğunu nəzərdə tutur. Bu prinsipin mahiyyətinin təhrif edilməsi, ondan Azərbaycanın daxili işlərinə müdaxilə etmək, kənar siyasi və ideoloji yanaşmaları Azərbaycan cəmiyyətinə dikte etmək üçün əsas kimi istifadə olunması qəbul edilməzdir.

Azərbaycanın dünyəvi dövlət quruluşu və dini etiqad azadlığı Konstitusiyaya əsaslanır. Ölkəmizdə təhsil siyasəti dünyəvilik, bərabərlik və bütün vətəndaşlar üçün bərabər imkanların yaradılması prinsiplərinə əsaslanır. Təhsil müəssisələrində tətbiq olunan qaydalar bütün vətəndaşlara eyni şəkildə şamil edilir və hər hansı dini mənsubiyyətə qarşı yönəlməyib.

Bu məsələlərin dini və ideoloji müstəvidə siyasələşdirilməsi, Azərbaycanın konstitusional quruluşuna və təhsil siyasətinə qarşı əsassız ittihamların irəli sürülməsi yolverilməzdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevə, xalqımıza, onun tarixinə və böyük şəxsiyyətlərinə qarşı təhqir və böhtan xarakterli ifadələrin işlədilməsi də qəbul edilməzdir və Azərbaycan ictimaiyyətinə haqlı narazılıq doğurur.

Təəssüflə qeyd etmək istəyirik ki, AKP iqtidarı bütün bunların qarşısının alınması istiqamətində heç bir addım atmır. Azərbaycanın Türkiyədəki diplomatik nümayəndəlikləri qarşısında təxribatçı aksiyaların keçirilməsinə və bununla bağlı çağırışlara dözümlü münasibətin göstərilməsi də bir sıra suallar doğurur.

Hesab edirik ki, Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin xüsusi xarakteri siyasi məsuliyyət, qarşılıqlı hörmət və bir-birinin daxili işlərinə müdaxilə etməmək prinsiplərinə riayət olunmasını tələb edir. Ayrı-ayrı siyasi xadimlərin açıqlamaları iki ölkə arasında münasibətlərə xələl gətirməməlidir.

Azərbaycan-Türkiyə parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupu olaraq gözləntimiz budur ki, Türkiyənin müvafiq siyasi dairələri, o cümlədən parlamentdə təmsil olunan hakim siyasi partiya təmsilçiləri, bu həssas məsələlərə məsuliyyətlə yanaşacaq, Azərbaycanın suverenliyinə və konstitusional quruluşuna hörmət nümayiş etdirəcək, münasibətlərimizə mənfi təsir göstərə biləcək açıqlamalardan çəkinəcəklər".

İranın "Səhər" kanalının dezinformasiyası ifşa edildi

"İranın "Səhər" ("Sahar Azəri") telekanalı Türkiyənin Diyarbakır vilayətində keçirilmiş tədbirə aid görüntüləri Azərbaycanla əlaqələndirərək, onları ölkəmizdə hicablı şəxslərə dəstək məqsədilə təşkil olunmuş aksiya kimi təqdim edib".

Adalet.az xəbər verir ki, bu, Media və Yayım Şurasının yaydığı bəyanatda əksini tapıb.

Bildirilib ki, hadisənin məkanını və mahiyyətini təhrif edən bu təqdimat faktların kobud şəkildə saxtalaşdırılması, ictimai rəyin məqsədyönlü manipulyasiyası cəhdi və auditoriyanın yanlış məlumatlandırılmasına xidmət edən açıq dezinformasiya nümunəsidir:

"Bu telekanalın fəaliyyəti Azərbaycan əleyhinə yönəlmiş qərəzli, həqiqətə uyğun olmayan məlumatların yayılması və təxribatçı məzmun vasitəsilə ictimai rəyin çəşdirilməsi ilə səciyyələnir. Ka-

nalın ölkəmizlə bağlı hadisələri sistemli şəkildə təhrif etməsi, dezinformasiya xarakterli materiallara mütəmadi yer verməsi və Azərbaycan haqqında mənfi təsəvvür formalaşdırmağa yönəlmiş yanaşması bu fəaliyyətin onun informasiya siyasətinin əsas istiqaməti olduğunu göstərir. Məhz bu cür ardıcıl və qərəzli

fəaliyyətinə görə kanal qara siyahıya daxil edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Media və Yayım Şurası media subyektlərini informasiya yayımında faktların dəqiqliyini və obyektivliyi təmin etməyə, ictimai rəyi manipulyasiya edən, hadisələrin mahiyyətini təhrif edən təqdimatlardan çəkinməyə, ictimaiyyəti isə bu kimi paylaşımlara tənqidi yanaşmağa, məlumatları etibarlı mənbələr əsasında yoxlamağa və dezinformasiyanın yayılmasına alət olmamağa çağırır".

Dövlət Bağçalı: "Türkiyə-Azərbaycan

eyni könül coğrafiyasının ayrılmaz hissəsidir"

Türkiyə Türk Dövlətləri Təşkilatına dövr sədrliyi müddətində Türk dünyası arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsini, üzv dövlətlərin suverenliyinə qarşılıqlı hörmət əsasında ortaq hədəflərin həyata keçirilməsini prioritet hesab edir.

Adalet.az xəbər verir ki, bunu Türkiyənin Milliyətçi Hərəkət Partiyasının başqanı Dövlət Bağçalı "X" sosial platformasında paylaşılıb.

O bildirib ki, dünyada siyasi, iqtisadi və geosiyasi proseslərin sürətləndiyi bir dövrdə Türk Dövlətləri Təşkilatının əldə etdiyi inkişaf səviyyəsi Türk dünyasının gələcəyi baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır.

Dövlət Bağçalı qeyd edib ki, təşkilat ortaq tarix, mədəniyyət və müstəqil gələcək təsəvvürünün institusional əsasına çevrilib.

Onun sözlərinə görə, Türk dünyasında siyasi iradənin gücləndiyi, iqtisadi və ticarət əlaqələrinin inkişaf etdiyi, nəqliyyat və enerji bağlantılarının genişləndiyi yeni mərhələ formalaşır.

O, müdafiə sənayesi, texnologiya, təhsil, elm və mədəniyyət sahələrində əməkdaşlıq imkanlarının artmasının Türk dövlətləri arasındakı münasibətlərin çoxşaxəli xarakter aldığını göstərdiyini vurğulayıb.

Bağçalı, həmçinin Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində əməkdaşlığın hər bir üzv dövlətin suverenliyinə, müstəqilliyinə, ərazi bütövlüyünə və daxili hüquq

sistemində hörmət prinsiplərinə əsaslandığını diqqətə çatdırıb. O bildirib ki, Türk dövlətləri arasında münasibətlər qarşılıqlı hörmət, bərabərlik və ortaq maraqlar çərçivəsində inkişaf etməlidir.

Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərinə də toxunan Bağçalı iki ölkənin eyni könül coğrafiyasının ayrılmaz hissəsi olduğunu qeyd edib.

O, Azərbaycan və Türkiyə arasındakı qardaşlıq münasibətlərinə xələl gətirə biləcək yanaşmalar qarşısında sağlam düşüncə, qarşılıqlı anlaşma və ortaq ağıl əsasında hərəkət etməyin vacibliyini vurğulayıb.

Açıqlamanın sonunda Türkiyənin İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Türk Dövlətləri Təşkilatının Zirvə Görüşü çərçivəsində keçirəcəkləri görüşün Türkiyə-Azərbay-

can qardaşlığının sarsılmaz iradəsini bir daha nümayiş etdirəcəyinə inam ifadə olunub.

Bağçalı oktyabrın son həftəsində Ankarada keçiriləcək Türk Dövlətləri Təşkilatının Zirvə Görüşünün tarixi əhəmiyyət daşıdığını bildirib. Onun sözlərinə görə, dövr sədrliyinin Azərbaycandan Türkiyəyə keçməsi ilə Ankara Türk dünyasının ortaq hədəflərinin reallaşdırılması istiqamətində mühüm məsuliyyət daşıyacaq.

Türkiyənin tarixi irsi, dövlətçilik təcrübəsi, iqtisadi potensialı və diplomatik imkanlarının təşkilatın inkişafına töhfə verə biləcəyini vurğulayan Bağçalı üzv dövlətlərin qurumun 2040-cı il Vizyon Sənədinə uyğun konkret və nəticəyönlü layihələr hazırlamasının vacibliyini qeyd edib.

O, İsmayıl Qaspiralının "Dildə, fikirdə, işdə birlik" prinsipinin bu gün də Türk dövlətləri arasındakı münasibətlərin inkişafı üçün əhəmiyyətini qoruduğunu bildirib.

Bağçalı vurğulayıb ki, Türk dünyasının potensialının real gücə çevrilməsi ortaq ağıl, səmərəli koordinasiya, qarşılıqlı hörmət, suverenliyə riayət və uzunmüddətli strateji baxış tələb edir.

Açıqlamanın sonunda Türkiyənin dövr sədrliyi müddətində Türk dünyasında birlik, həmrəylik və yüksəliş hədəflərinə töhfə verməyə davam edəcəyi bildirilib.

Rüstəm HACIYEV

Tramp Ukraynanı "qurban" verir..?

ABŞ prezidenti Donald Tramp Rusiya prezidenti Vladimir Putinlə telefon danışqlarından sonra, Rusiyanın dizel məhsullarına qarşı tətbiq olunan sanksiyaları müvəqqəti olaraq dayandırdığını bəyan edib.

Ağ Evdən bildirilir ki, razılaşmaya görə, Rusiya dünyaya bazarına 4,8 milyon ton dizel yanacaq çıxaracaq.

Rusiya və ABŞ prezidentlərinin danışqları dünyanın siyasi elitasının gözləmədiyi razılaşma ilə nəticələnib. Tramp bu qərarın Ukraynanın, ABŞ-in Rusiyanın yanacaq istehsal edən müəssisələrinə zərbələr endirməmək xahişindən imtina etdiyinə görə qəbul edildiyini bildirib. Yəni, Zelenskinin acığına(?).

Ekspertlərin fikrincə, Donald Tramp seçkilər öncəsi ölkədə sürətlə qalxan dizel yanacağının qiymətlərinin

aşağı salınmasına çalışır. Rusiya dizelinin ameriksən bazarına çıxarılması, xüsusilə həmişə respublikaçılara səs verən ştatların səslerini qazanmağa hesablanıb.

Bundan başqa, amerikan lider bu qərarı ilə, guya Ukrayna prezidentindən incikliyini nümayiş etdirir. Tramp bəyan edib ki,

Ukrayna rəhbərliyi onun Rusiyanın yanacaq istehsal edən müəssisələrinə zərbələr endirməməklə bağlı xahişini geri çevirib. Zelenskinin Trampla qarşılıqlı replikalardan sonra, Vaşinqtonun Kiyeve təyziqləri müşahidə olunmaqdadır. "Finsncial Timesin" məlumatlarına görə, ABŞ Ukrayna və avropalı tərəfdarlarını, kəşfiyyat məlumatlarının verilməsini məhdudlaşdıracağı və silah tədarükünü dayandıracağı ilə təhdid edib. Xatırladıq ki, avropa dövlətləri Ukrayna üçün silahları ABŞ-dan alır.

ABŞ prezidenti, Zelenskinin müharibəni dayandırmaq istəməkdə günahlandırır və onun hakimiyyətdən getməsinin vaxtı çatdığını bildirib. Zelenski buna cavab olaraq bildirib ki, 60 günlük atəşkəs elan edilərsə, seçkilərə getməyə hazırdır. Beləliklə, Ukrayna Rusiya qarşısında yenidən çətin vəziyyətə salınır. Putin uzunmüddətli atəşkəsə çətin ki, razılıq versin. Çünki, əvvəllərdə belə təkliflər, "Ukraynanın bu fasilədən silah arsenalını artırmaq üçün istifadə edəcək" bəhanəsiylə Kreml tərəfindən rədd edilib. Bu arada Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrovda, Ukraynanın atəşkəs fasiləsindən istifadə edə biləcəyini dilə gətirərək, atəşin dayandırılmayacağını, Xüsusi Hərbi Əməliyyat sona çatanaqədər davam edəcəyini bəyan edib.

Donald Trampın "siyasət adamı" deyil, "biznes adamı" olduğunu illər əvvəldə yazmışdıq. Onun "İlk növbədə Amerika" şüarı bir daha göstərir ki, amerikalılar öz ölkələrinin marağı xatirinə nəinki Ukraynanı, hətta Avropanı da istənilən vaxt qurban verə bilər...

Jurnalistlər kiberdələduzların hədəfindədir

Saxta zənglərə inanmayın!

Jurnalistlərə qarşı kiberdələduzluq hallarının yeni üsullarla həyata keçirilməsi təhlükəsi diqqət cəlb edir. Tanınmış şəxslərin adından istifadə edən dələduzlar jurnalistlərlə əlaqə yaradaraq özlərini Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin (DTX) və ya digər hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları kimi təqdim edə bilirlər.

Adalet.az xəbər verir ki, bu barədə jurnalistlərə xəbərdarlıq xarakterli məlumatda bildirilir.

Məlumatla görə, kiberdələduzlar əvvəlcə jurnalistə mesaj yazaraq guya dövlət qurumlarından zəng ediləcəyini bildirirlər.

Daha sonra əlaqə saxlayan şəxs hədə-qorxu gəlməklə, qorxu və təzyiq yaratmaqla qanunsuz tələblər irəli sürməyə çalışır.

Bu cür hallarda əsas məqsəd jurnalistin etibarından sui-istifadə etmək, onu psixoloji təzyiq altında saxlamaq və müxtəlif yollarla aldatmaq ola bilər.

Çeçenistan rəhbəri Ramzan Kadırov Azərbaycana niyə gəlib?

"Ramzan Kadırov bundan əvvəl Azərbaycana 2018-ci ildə səfər etmişdi. Bu şəxs keçmiş illərdə ölkəmizin ünvanına xoş olmayan sözlər deyib və cavabını da alıb. Elə 2024-cü ilin dekabrında Rusiya səmasında Bakı-Qrozni təyyarəsi raketlə vurulduqdan sonra da onun bu haqda açıqlaması normal deyildi".

Adalet.az xəbər verir ki, bunu politoloq Elxan Şahinoğlu deyib. "Ancaq Kadırov

Prezident İlham Əliyevlə bu dəfəki görüşündə təyyarəmizin "qezaya uğramasıyla"

əlaqədar öz adından, bütün çeçen xalqı adından dərin hüznə başsağlığı verib. "Bu, bizim ortaq kədərimizdir" deyən Kadırov qardaş Azərbaycan xalqının kəderini səmimi-qəlbədən bölüşdüyünü və həlak olanların hamısının ruhuna dualar etdiyini bildirib. Kadırovun Azərbaycan Prezidentinə müraciətində

"xalqınızı Qarabağ məsələsinin həlli münasibətilə təbrik etmək istərdim. Öminəm ki, bölgədə daim sülh və sabitlik hökm sürəcək" cümləsi də diqqət cəlb edir. Ramzan Kadırov İlham Əliyevlə birgə "Ağ Şəhər"də olublar. Fikrimcə, bu səfər və Kadırovun "Ağ şəhərlə" tanışlığı onu deməyə əsas verir ki, Çeçenistanın Azərbaycanın yatırımlarına ehtiyacı var", - deyə o, bildirib.

Vasif ƏLİHÜSEYİN

Səxavət MƏMMƏD

Yaxın qonşuluqda baş verən geosiyasi müharibələr...

44 günlük müharibədən sonrakı dövrə diqqətlə baxdıqda məlum olur ki, Ermənistan müdafiədə "oynaya" bilmir. 2020-ci ilə qədərki vəziyyətə nəzər salsaq, Ermənistan tərəfinin mütləq olaraq Azərbaycana qarşı bütün istiqamətlərdə hücum taktikası seçdiyini açıq görürük. Bu hücum xəttinin pİK nöqtəsi, indiki "sülh göyərçini" Paşinyanın "Qarabağ Ermənistanıdır, nöqtə" bəyanatı idi. "Mingəçeviri vurariq", "Kürə qədr torpaqları götürürük" tipli hədə-qorxulari hələ kənara qoyuram, Ermənistan informasiya və psixoloji müharibəni kifayət qədər dəqiq yürüdüdü. Bundan əlavə, Azərbaycana qarşı koqnitiv (süüraltı) müharibədən də geniş istifadə olunurdu. Bunun təzahürünü zamanında Azərbaycan cəmiyyətində də tez-tez səslənən "Qarabağ getdi", "Qarabağ işğaldan azad etmək mümkün deyil" tipli ümitsiz ifadələrdə görürük.

Antiterror əməliyyatı ilə Azərbaycan öz suverenliyini tam bərpa etdi. Ancaq eyni zamanda, Ermənistan qarşı bəzi taktiki təsir rıçaqlarını da itirmiş oldu. Yeni, həmin əməliyyata qədər Ermənistan, loru dildə desək, cızığından çıxanda, rəsmi Bakı Qarabağ daxilində lokal hərbi gedişlər edərək məsələni istədiyi məcraya sala bilirdi. Digər tərəfdən, Ermənistan da antiterror əməliyyatına qədər beynəlxalq təşkilatlar qarşısında davamlı məsələ qaldırır, Azərbaycana qarşı müəyyən təzyiq mexanizmi əldə etməyə çalışırdı. Antiterror əməliyyatı ilə bütün bunlar artıq tarixə qovuşdu.

Azərbaycan bir müddət Ermənistan qarşı konstruktiv "humanitar diplomatiya" alətlərindən istifadə etdi. Taxılın Azərbaycan ərazisindən keçməsinə şərait yaradılmasından tutmuş, enerji təhlükəsizliyi çərçivəsində benzin satışına qədər bir çox məsələlərdə rəsmi Bakı sülh əlini uzatdı. Ancaq Azərbaycanın tətbiq etdiyi bu xoşməramlı addımları Paşinyan alqışlasa da, götürdüyü öhdəliklərin demək olar ki, heç birinə əməl etmədi.

Düzdü, Ermənistan demokratik seçki keçirildiyi deyilir, ancaq səs faizləri o qədər incə, o qədər riyazi dəqiqliklə hesablanıb ki, nəticədə həm Qərb, həm Rusiya, həm də Paşinyanın özü fərqli dividendlər qazandı. Paşinyan seçkidə elə bir səs faizi aldı ki, o, hökuməti təkbaşına idarə etmək legitimliyi qazansa da, parlamentdə konstitusiyaya çoxluğunu əldə edə bilmədi. Bu incə balans faktiki olaraq hər kəsi razı saldı: Paşinyan həm hakimiyyətin qorudu, həm də Azərbaycanın konstitusiyasının dəyişdirilməsi və kəndlərin qaytarılması ilə bağlı tələbləri qarşısında "mən istəyirəm, amma hüquqi gücüm və parlament çoxluğu təkbaşına buna imkan vermir" bəhanəsinin arxasına sığınmaq şansı əldə etdi. Radikal revanşistlər isə parlamentə daxil olmaqla küçədən idarə olunan xaos yaratmaq imkanlarını itirib rəsmi sistemin oyunçusuna çevrildilər.

Hazırda Ermənistanın qarşısında iki vacib məsələ durur: birincisi, Qazaxın qalan 3 və Naxçıvanın Kərki kəndini qaytarmaq, ikincisi isə konstitusiyayı dəyişmək. Ermənistan keçirilən rəy sorğuları da göstərir ki, cəmiyyətin böyük hissəsi Paşinyan kimi düşünür. Açıqı, Ermənistanın bu tempdə silahlanması, ordusunun keçirdiyi intensiv hərbi təlimlər və zabitlərin xaricdəki kurslara cəlb edilməsi onu göstərir ki, Paşinyan özü də sülh prosesinə real baxmır. Ümumiyyətlə, onun həm konstitusiyaya, həm də kəndlər məsələsini bilərəkdən uzadacağını biz əvvəlcədən də proqnozlaşdırırdıq.

Şəxsən mən sülh məsələsinə baxışım bir qədər fərqlidir. Dünyada minlərlə sülh müqaviləsi bağlanıb və sonradan pozulub. Əgər Ermənistan müstəqillik bəyannaməsinə istinad edən konstitusiyasında Azərbaycana qarşı torpaq iddiasını saxlamaqda israr edirsə, Azərbaycanın əlinə daha güclü bir hüquqi silah var. Azərbaycan Respublikası özünü 1918-1920-ci illərdə mövcud olmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin (AXC) yeganə hüquqi varisi elan edib. Bu varislik sadəcə tarixi bir bəyanat deyil, Ermənistanın hüquqi iddialarına qarşı sarsıdıcı bir konturargumentdir.

Çünki AXC-nin süqutu ərəfəsində Paris Sülh Konfransına təqdim edilən rəsmi xəritədə rəsmi Bakının suveren əraziləri 114 min kvadratkilometr təşkil edirdi. Bura indiki Ermənistanın tərkibinə

qanunsuz verilmiş Zəngəzur, Göyçə və Göyçə gölü ətrafı, həmçinin Qazaxın bəzi nahiyələri də daxil idi. Ermənistan öz konstitusiyasını dəyişməkdən yayındığı müddətcə, Azərbaycan Cümhuriyyətin 114 min kvadratkilometrik xəritəsini beynəlxalq müstəviyə çıxarmalı və bunu İrəvanın başı üzərində bir "Domokl qılıncı" kimi saxlamalıdır: "Əgər sən sovet sərhədlərini tanımayıb öz konstitusion iddialarına əsaslanırsansa, o zaman biz də sovet dövründə bizdən alınıb sənə verilən və Cümhuriyyət dövründə bizə aid olan tarixi ərazilərimizin hüquqi statusunu mübahisələndiririk". Bu yanaşma İrəvanı sülhə məcbur etmək üçün ən kəsərli diplomatik rıçaqdır. Nöqtəyə qarşı nida, yaxadaki xəritəyə qarşı gerçək xəritə.

Kimlərsə deyə bilər ki, "müharibədən bezmiş, rahat nəfəs almaq, rifah görmək istəyirik". Bunları mən də istəyirəm və daim bu haqda yazıram. Sadəcə, Ermənistanın rahat dayanacağı inandırıcı görünmür.

Misal üçün, bu yaxınlarda bir əsgərimiz dumanlı havada azaraq Ermənistan tərəfə keçib. Erməni mediası elə hay-küy salıb ki, bir tək o qalib yazsınlar ki, bu əsgər "Rembo"dur, sərhədi keçib bütün erməniləri qırmağa gəlib. Əvvəla, Azərbaycan tərəfi insident baş verən kimi öncədən rəsmən qarşı tərəfə məlumat verib ki, bir əsgərimiz itkin düşüb, dumanlı hava şəraitinə görə qarşı tərəfə keçmə ehtimalı var. İndi məntiqi düşünək: əgər bir ölkənin ərazisinə diversant göndərsənsə və o, geri qayıda bilmirsə, dərhal rəsmi açıqlama verib "baxın görün, bizim diversant sizdə deyil ki?" deyə soruşarsan?

Bununla bağlı onlarla hərbi fakt sadalaya bilərim, amma bir real hadisəni yazım, mənə, kifayət edər. Vaxtilə Azərbaycan Ordusunun keşfiyyat qruplarından biri düşmən arxasına keçir. Yaxınlıqda düşmən olduğunu görüb olası toqquşmaya hazırlaşsınlar. Bu zaman hərbiçilərdən biri hər ehtimala qarşı qumbaranın qoruyucu sancağını çəkir, tətik qolunu sıxıb saxlayır. Elə getirir ki, toqquşma baş vermir və qrup itkisiz geri qayımaq əmri alır. Həmin hərbiçiyə qranatı əlində möhkəm sıxılımsa vəziyyətdə bazaya qədər gətirir və silahları təhvil verəndə sancağı itirdiyini bildirir. Qrup rəhbərliyi sırf o təhlükəsizlik sancağını tapmaq və qumbaranı zərərsizləşdirmək üçün yenidən həmin təhlükəli marşrutla geri qayıdır, sancağı tapıb yerinə taxır və sağ-salamat bazaya dönür. İndi sual olunur: bir hərbi sancağa görə geri qayıdan ordu, sənin ölkənə bu şəkildə "diversant" sızdırar?

Paşinyan da yaxşı bilir ki, sərhəd relyefi dağlıq, dərəlik və sıx meşəlikdir; duman-çən intensiv olur. Sabah bir yox, bəlkə bir neçə əsgər azaraq Azərbaycan tərəfinə keçəcək. Onda necə olacaq? Faktiki olaraq Ermənistan tərəfinin azan Azərbaycan əsgərini dərhal qaytarmaması, müxtəlif siyasi bəhanələr gətirməsi regional vəziyyəti yenidən gərginləşdirə bilər. Bəzən analitiklər deyirlər ki, "sülh paraflanıb, regionda iqtisadi layihələr müzakirə olunur, eskalasiya necə yarana bilər?". Çox sadə: əgər ortada müəyyən güclərin məqsədi və ssenarisi varsa, qıqılcım ağılımıza gələn və gəlməyən hər hansı xırda detaldan belə alovlanı bilər.

Erməni kilsəsinin son dövrlər Azərbaycan əleyhinə fəallaşması və buna paralel olaraq Gürcüstan kilsəsinin də Azərbaycanla bağlı müəyyən ərazi-monastr iddiaları ehtiva edən bəyanatlar səsləndirməsi təsadüfi deyil. Bu iki dini strukturun sinxron şəkildə hərəkət etməsi, sanki hər iki kilsənin vahid geosiyasi mərkəzdən idarə olunduğunu göstərir.

Rəsmi Bakı növbəti il üçün müdafiə xərclərini təqribən 9 milyard manata çatdıracağını bəyan etdi. Bu vəsait ölkənin Ümumi Daxili Məhsulunun (ÜDM) təxminən 6-7 faizinə bərabərdir ki, bu da bir çox aparıcı dünya və NATO ölkələrinin hərbi xərclərinin müqayisəli faizindən xeyli yüksəkdir.

Ümumi mənzərəyə baxdıqda, regionda təhlükəsizliklə bağlı narahatlıqlar kifayət qədər ciddidir. Müdafiə xərclərinin hər iki ölkədə artması gözləniləndir. Yaxın qonşuluqda baş verən geosiyasi müharibələr və onların coğrafiyasının genişlənmə riski Cənubi Qafqazı hər an eskalasiyaya açıq bir bölgəyə çevirir.

Avropa Xəbər Agentliyində (European News Agency) yayımlanmış məqaləmi Azərbaycan dilində "Ədalət" in oxucuları ilə bölüşürəm.

Yazıya keçid linki: https://www.european-news-agency.de/politik/schools_religion_and_the_state-94552/?fbclid=IwY2xjawU7O5lleHRuA2F1bQ1xMAABwZG9m-BWJyaWQRMTNHSW5yNDVEaEsyNT-h1nzFzcNRjBmFwcF9pZBAyM-jlwMzkxNzg4MjAwODkyAAEeavCZxlcsEyDf2q1cCmmXaMU122A0Y_VVGnAfrU9e2ZAqCJdVxbJLZF-QA9Ag_aem_jxnEGd3Vrno7V58B19-lwg

Məktəb, din və dövlət

Son günlər Azərbaycanın, xüsusilə də paytaxt Bakı şəhərinin bəzi məktəblərində bir sıra şagird və müəllimlərin geyim qaydaları ilə bağlı etirazlar keçirdiyi bildirilir. Təəssüf ki, bu etirazlar heç də həmişə dinc və sakit şəraitdə baş vermir. Bəzi şəxslərin tənqibəti hərəklərə yol verərək məktəblərin şüələrini sındırdığı, dövlət əmlakına zərər vurduğu və ən başlıcası, tədris prosesinə mane olduğu bildirilir. Hətta məktəblərdən birində direktorun avtomobilinin yandırıldığı da qeyd olunur.

Məsələnin hüquqi tərəfinə qısaca nəzər salaıq.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 22 iyul 2026-cı il tarixində "Ümumi təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi ilə əlaqədar bir sıra fərmanlarda dəyişikliklər edilməsi haqqında fərman imzalayıb. Bu çərçivədə "Ümumi təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının 29 mart 2019-cu il tarixli, 1532-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Prezident fərmanına da müvafiq dəyişikliklər edilib.

Daha sonra Nazirlər Kabineti dövlət ümumi təhsil müəssisələrində çalışan təhsilverənlər üçün geyim tələblərini təsdiqləyib. Müvafiq sənədin məqsədi dövlət ümumi təhsil müəssisələrində işgüzar geyim mədəniyyətini formalaşdırmaq və bu sahədə vahid yanaşmanı təmin etməkdir. Başqa sözlə, söhbət təhsil müəssisələrində müəllimlərin geyiminə dair müəyyən tələblərin tətbiqindən gedir. Bu tələblərin hüquqi məzmunu və tətbiq dairəsi isə müvafiq normativ sənədlər əsasında qiymətləndirilməlidir.

Qəbul edilmiş dəyişikliklərdə və müvafiq fərmanda hicabın və ya hər hansı

konkret dini geyimin adı birbaşa çəkilməmə də, bir çoxları bu qərarları "hicaba qarşı yönəlmiş addım" kimi qiymətləndirirlər. Halbuki Azərbaycanda ümumi-təhsil məktəblərində şagirdlər üçün vahid məktəbli forması tələbi artıq bir neçə ildir ki, mövcuddur.

Azərbaycanda bəzi şəxslər və şərhçilər bu etirazların arxasında xarici təsirlərin, o cümlədən qonşu İran İslam Respublikasının dayana biləcəyini iddia edirlər. Bununla bağlı rəsmi şəkildə təsdiqlənmiş məlumatın olub-olmaması ayrıca araşdırılmalıdır. Bununla belə, mətbuatda və sosial şəbəkələrdə İranın hadisələrə mümkün təsiri barədə açıq və

üstüörtülü müzakirələrə rast gəlmək mümkündür. Bu ehtimalları irəli sürənlər Azərbaycanın daxili işlərinə keçmişdə müdaxilə cəhdləri ilə bağlı narahatlıqları, Azərbaycan-İran münasibətlərində zaman-zaman yaranmış gərginliyi və İran rəsmilərinin Azərbaycanın İsrailə əməkdaşlığına dair tənqidi bəyanatlarını əsas götürürlər. Etirazlar zamanı bəzən İranın siyasi mövqeyinə yaxın şüarların səsləndirildiyini iddia edən məlumatlar da bu müzakirələri gücləndirir.

Bundan əlavə, İran mediasının həmin etirazlarla bağlı xəbərləri geniş işıqlandırması və bəzi hallarda etirazçılara açıq dəstək ifadə etməsi də diqqət çəkir. Bununla belə, hadisələrin geniş işıqlandırılması və ya siyasi dəstək ifadə edilməsi öz-özlüyündə etirazların xaricdən təşkil olunduğunu sübut etmir. Belə nəticəyə gəlmək üçün etibarlı və yoxlanıla bilən sübutlar tələb olunur.

Bir məqamı da xüsusi vurğulamaq lazımdır: Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əsasən, Azərbaycan dünyəvi dövlətdir. Bu prinsip dövlətin konstitusion quruluşunda təsbit olunub. Dövlət idarəçiliyi dini qaydalara deyil, Konstitusiyaya və qanunvericiliyə əsaslanır.

Azərbaycanın dünyəvilik ənənəsinin tarixi kökləri də var. 1918-ci ildə yaradılmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti müsəlman Şərqiində ilk parlamentli demokratik respublika kimi tarixə düşüb.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 18-ci maddəsinə əsasən, din dövlətdən ayrılır və bütün dini etiqadlar qanun qarşısında bərabərdir.

Bütün bu məsələlər müzakirə edilərkən həm qanunun aliliyinə və təhsil prosesinin normal gedişinə, həm də insanların konstitusion hüquq və azadlıqlarına hörmətlə yanaşılmalıdır. İctimai müzakirələr emosiyalar və fərziyyələr üzərində deyil, hüquqi normalar, yoxlanıla bilən faktlar və sağlam məntiq əsasında aparılmalıdır.

Vüqar ABBASOV
Avropa Xəbər Agentliyinin (European News Agency) əməkdaşı

“Ona görə də istəyərdim ki, buna hər kəs anlaşıqlı yanaşsın...”

“Baş verənləri adam çox ürək ağrısıyla seyr eləyir. Ona görə ki, məktəblərdə bu cür vəziyyətin yaranmasını kimse istəməz. Bir tərəfdən insanların istəyi, o biri tərəfdə dövlətin qoyduğu qaydalar, qanunlar dayanır”.

Bunu Adəlat.az-a açıqlamasında professor Qulu Məhərrəmli vahid məktəbli formaları haqda danışarkən deyib.

O, bildirib ki, kiminsə baş örtüyü gözdirməsi onun şəxsi işidir, amma digər tərəfdən məktəb üçün vahid qaydalar mövcuddursa buna biz əməl etməliyik: “Qonşu türkdilli, keçmiş MDB-nin müsəlman ölkələri ilə müqayisə apar-

saq bunların heç birində orta məktəbdə şagirdin baş örtüyünə icazə verilmir. Türkiyənin özündə baş örtüyünə yalnız dini məktəblərdə, mədrəsələrdə icazə verilir. Ona görə də bu standartlara qarşı bu cür aqressiya ilə yanaşmağa ehtiyac yoxdur. Hər halda bu məsələnin normal həlli tapılar. Çünki faktiki olaraq bunu kənardan gəlmə bir təsir hesab edirəm. Artmaqda olan bir tendensiya-dır. Ona görə də istəyərdim ki, buna hər kəs anlaşıqlı yanaşsın və bu cür qarşı-durmaya getməyə heç bir ehtiyac yoxdur”.

Vasif

FHN yanğın təhlükəsizliyi mövzusunda kütləvi aksiya keçirib

Fövqəladə Hallar Nazirliyi ölkədə yanğın təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədilə əhali arasında kütləvi maarifləndirmə tədbirlərini səlahiyyətləri daxilində davam etdirir.

Adalet.az xəbər verir ki, bu çərçivədə, oktyabrın 10-da FHN-in Dövlət Yanğın Nəzarəti Xidmətinin təşkilatçılığı,

"Bakı Metropoliteni" QSC, "Azərbaycan Dəmir Yolları" QSC, "BakuBus" MMC və "PASHA Malls" şirkətinin dəstəyi ilə Bakı şəhərinin ən sıx nəqliyyat və piyada qovşaqlarından biri olan metronun "28 May" stansiyasının ətrafındakı ərazidə bir sıra mühüm obyektlərdə yanğın təhlükəsizliyi üzrə genişmiqyaslı maarifləndirmə aksiyası keçirilib.

Tədbir zamanı Xidmətin əməkdaşları tərəfdaş qurumların nümayəndələri ilə birgə ərazidən, ictimai nəqliyyatdan və ticarət obyektlərindən istifadə edən vətəndaşlarla profilaktik söhbətlər aparıb, vətəndaşlara vacib təhlükəsizlik qaydaları barədə məlumat veriblər.

Profilaktik söhbətlər zamanı metro, qatar və avtobuslarda, nəqliyyat qovşaqlarında, həmçinin ticarət obyektlərində yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına riayət edilməsinin, təhlükə yolları və keçidlərin boş saxlanılmasının, məişətdə və ictimai məkanlarda elektrik və qaz cihazlarından istifadə zamanı təhlükəsizlik qaydalarına əməl etməyin vacibliyi vətəndaşlara, o cümlədən müəssisələrin məsul əməkdaşlarına izah edilib.

Bununla yanaşı, gün ərzində "28 May" stansiyasının qarşısındakı ərazidə, metro stansiyasının və dəmir yolu vağzalının giriş-çixışlarında, "BakuBus" avtobus dayanacaqlarında, habelə yaxınlıqdakı ticarət mərkəzlərinin, nəqliyyat obyektlərinin daxili və xarici monitorlarında məişətdə, ticarət müəssisələrində və nəqliyyatda yanğın təhlükəsizliyi qaydalarını, elektrik və qaz şəbəkələrinin təhlükəsiz istismarını əks etdirən videoçarxlar nümayiş etdirilib. Həmçinin, tədbir çərçivəsində vətəndaşlara yanğın təhlükəsizliyi və fəvqəladə hallar zamanı davranış qaydalarını özündə əks etdirən maarifləndirici buklet və broşürlər paylanılıb.

Fövqəladə Hallar Nazirliyi bir daha əhalini məişətdə, ictimai nəqliyyatda və insanların kütləvi toplaşdığı məkanlarda yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına ciddi riayət etməyə çağırır.

"İran və Türkiyədən Azərbaycana qarşı trol hücumları intensivləşib"

İran və Türkiyədən, xüsusilə "Telegram" və "TikTok" platformaları üzərindən məqsədyönlü informasiya hücumlarının intensivləşməsinə informasiya təhlükəsizliyinin qorunması, dövlətlərarası münasibətlərdə qarşılıqlı hörmət və dezinformasiyaya qarşı beynəlxalq əməkdaşlıq prinsipləri ilə uzlaşmayan hal kimi qiymətləndirir və qətiyyətlə pislənilir.

Adalet.az xəbər verir ki, bu barədə Media və Yayım Şurasının açıqlamasında bildirilib.

Azərbaycan Respublikası
Media və Yayım Şurası

Qeyd edilib ki, son günlər xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən ictimai fəalları, siyasətçiləri, hətta rəsmi şəxslərin Azərbaycanla qarşı məqsədyönlü informasiya kampaniyalarında fəal iştirak etməsi açıq müşahidə olunur:

"Siyasi-ideoloji motivlərlə müşayiət olunan, ictimai rəyin manipulyasiyası və ölkənin daxili məsələlərinə müdaxilə xarakteri daşıyan bu cür fəaliyyət informasiya məkanından sui-istifadənin və ictimai etimadı sarsıtmaq cəhdlərinin qəbul edilməz nümunəsidir. Eyni orfoqrafik xətlər və yazı üslubu ilə kütləvi paylaşımın olunması, oxşar şərhlərin ardıcıl surətdə "copy-paste" edilməsi, eləcə də ölkəmizə heç bir aidiyyəti olmayan foto və video materialların montaj edilərək yayılması koordinasiya şəklində həyata keçirilən trol hücumlarının primitiv və asanlıqla müəyyənləşdirilən üsuludur".

Bildirilib ki, paylaşım edənlərin xari-

cidilli olmasına baxmayaraq Azərbaycan dilində yaradılmış bir həftəqlə qısa zaman ərzində 400-dən çox postun paylaşılması, bir çox hallarda bu məzmunun sadəcə həftəqənd ibarət olması və bir hesabdən dəfələrlə eyni məzmunun tirajlanması bu kampaniyaların manipulyativ xarakterini açıq şəkildə nümayiş etdirir:

"Onların təşkilatçılarına və iştirakçılarına qarşı haqlı ictimai narazılıq və hiddət vardır. Müxtəlif anonim hesablar vasitəsilə bu kimi paylaşımların həyata keçirilməsi, habelə neqativ şərh və reaksiyalar vasitəsilə vətəndaşların ictimai qaydanı pozmağa təşviq edilməsi həm Azərbaycanın, həm də beynəlxalq qanunvericiliyin tələblərinə tamamilə ziddir və hüquqi məsuliyyət yaradır".

Media və Yayım Şurasının açıqlamasında qeyd edilib ki, bütün ölkələrin media və sosial media seqmentində Azərbaycan haqqında əsassız və qərəzli materialların, Azərbaycan dövlətinin və xalqının ünvanına hədə, təhdid və təhqirin adi hala çevrilməsi, bununla bağlı hakimiyyət orqanları tərəfindən heç bir tədbir görülməməsi ictimaiyyətimiz arasında narahatlıq və ciddi narazılıq doğurur.

"Media və Yayım Şurası bir daha vətəndaşları, media subyektlərini və sosial media istifadəçilərini bu cür manipulyativ kampaniyalara qarşı ayıq-sayıq olmağa, həqiqətə uyğun olmayan məlumatların yayılmasında iştirak etməməyə və ölkəmizin nüfuzuna xələl gətirməyə yönəlmiş cəhdlərə qarşı məsuliyyətli və prinsipial mövqe nümayiş etdirməyə çağırır", - deyə vurğulanıb.

Təxribatın dili dəyişir, hədəf dəyişmir

İqbal ALISOY

Müharibə artıq yalnız səngərdə aparılır. Bəzən bir güllə atmadan da cəmiyyətləri qarşı-qarşıya qoymaq, dövlətlərə təzyiq göstərmək, insanların düşüncəsinə təsir etmək mümkündür. Bunun üçün silahdan çox informasiya, ordudan çox manipulyasiya, açıq təhdiddən çox gizli təbliğat lazım gəlir. Müasir dünyanın hibrid müharibə realiti məhz budur.

Azərbaycan da bu realıqdan kənarda deyil. Ölkəmizin regionda artan siyasi çəkisi, müstəqil xarici siyasəti və regional proseslərdə oynadığı rol müəyyən dairələri narahat edir. Azərbaycanın yalnız hadisələri izləyən deyil, eyni zamanda proseslərə təsir göstərən dövlətə çevrilməsi hər kəsin maraqlarına uyğun gəlmir. Belə məqamlarda təzyiq vasitələrinin dəyişməsi, informasiya məkanında müxtəlif iddiaların döviyyəyə buraxılması və cəmiyyətdə fikir ayrılıqlarının dərinləşdirilməsi nə cəhdlər təsadüfi görünür.

İranın Azərbaycana münasibəti bu mənzərədə xüsusi diqqət tələb edir. Tehran Azərbaycanın müstəqil siyasətini, regional gücünü və öz milli maraqlarına uyğun qərarlar qəbul etmək hüququnu nəzərə almamışdır. Azərbaycan heç bir dövlətin siyasi iradəsinə tabe olan ölkə deyil. Rəsmi Tehranla münasibətlərdə əsas meyar da məhz bu olmalıdır: qarşılıqlı hörmət, suverenliyə ehtiram və daxili işlərə qarışmamaq. Azərbaycanın müstəqil seçimlərini şübhə altına alan, ölkəmizin regional mövqeyini hədəfə çevirən istənilən yanaşma haqlı olaraq suallar doğurur.

İran məsələsi ətrafında yaranan həssas vəziyyət də bu baxımdan xüsusi diqqət tələb edir. Regionda gərginliyin artdığı, maraqların toqquşduğu bir vaxtda Azərbaycan cəmiyyətinin emosional reaksiyalara deyil, sağlam təhlilə üstünlük verməsi vacibdir. İranla bağlı istənilən hadisəni Azərbaycan cəmiyyətində süni qarşıdurma yaratmaq üçün fürsətə çevirmək cəhdlərinə qarşı ayıq olmalıyıq.

İranla bağlı məsələlərdə mövqeyimizi açıq ifadə etməkdən çəkinməməliyik. Azərbaycan qonşuluq münasibətlərinin qorunmasında maraqlıdır, lakin bu maraq milli təhlükəsizliyimiz və suverenliyimiz hesabına təmin edilə bilməz. Tehran anlamalıdır ki, Azərbaycanla münasibətlərdə təzyiq dili, siyasi həssaslıqlardan istifadə və ölkəmizin müstəqil qərarlarına təsir göstərmək cəhdləri qarşılıqlı etimadı möhkəmləndirmir. Əksinə, belə yanaşmalar iki ölkə arasında onsuz da həssas olan münasibətlərə əlavə gərginlik gətirir. Qonşuluq yalnız coğrafi yaxınlıq deyil, həm də bir-birinin hüquqlarına hörmət etmək məsuliyyətidir.

Burada bir məqamı dəqiq ayırmaq lazımdır: dövlətlərin siyasətini tənqid etmək, onların addımlarını təhlil etmək və milli maraqlarımıza uyğun mövqe ortaya qoymaq təbiidir. Ancaq məsələni süni şəkildə Azərbaycan cəmiyyətinin daxilində düşgərlər yaratmaq, insanları bir-birinə qarşı qoymaq müstəvisinə daşımaq tamam başqa məqsəddə xidmət edir. Biz bu iki yanaşmanı qarışdırmamalıyıq. İranla münasibətlərə dair fərqli fikirlərin olması özlüyündə problem deyil. Problem həmin fərqlərin təxribat vasitəsinə çevrilməsi, cəmiyyətdə qarşılıqlı ittihamların artırılması və milli maraqların arxa plana keçirilməsidir. Kənardan yayılan hər hansı məlumatı yoxlamadan paylaşmaq, təsdiqlənməmiş iddiaları həqiqət kimi təqdim etmək, emosional çağırışlarla ictimai rəyi yönləndirmək informasiya təhlükəsizliyimizə zərər vura bilər.

Eyni zamanda, İranın Azərbaycana münasibətini qiymətləndirərək konkret siyasi addımları, rəsmi şəxslərin bəyanatlarını və informasiya müstəvisində baş verənləri diqqətlə izləmək lazımdır. Azərbaycanın suveren qərarlarına hörmət edilməməsi, ölkəmizin regional əməkdaşlıq əlaqələrinin təzyiq vasitəsinə çevrilməsi və Azərbaycan cəmiyyətinə qarşı yönəlməmiş hər hansı koordinasiya fəaliyyət faktı ilə təsdiqlənərsə, bunlar açıq şəkildə gündəmə gətirilməlidir. Belə məsələlərdə susmaq və ya baş verənləri əhəmiyyətsiz göstərmək milli maraqlarımıza xidmət etmir.

Bəs bu vəziyyətdə nə etməliyik? Əvvəla, məlumatı onun emosional təsirinə görə deyil, etibarlılığına görə qiymətləndirməliyik. İkincisi, sosial şəbəkələrdə qarşılaşdığımız hər iddianı mütləq həqiqət kimi qəbul etməməliyik. Üçüncüsü, siyasi mövqələrimiz fərqli olsa belə, milli maraqlar məsələsində məsuliyyətimizi unutmamalıyıq. Çünki informasiya müharibəsinin əsas məqsədlərindən biri cəmiyyətin öz daxilində etimadı zəiflətməkdir.

Ən təhlükəli məqam da budur: bəzən təxribatın uğur qazanması üçün onun müəllifinin kim olduğunu bilməyə ehtiyac qalmır. İnsanlar bir-birinə qarşı qoyulur, mübahisələr dərinləşir, əsassız iddialar həqiqətin yerini tutur. Nəticədə təxribatı hazırlayan tərəf kənarda dayanır, onun yaratdığı qarşıdurmanın nəticələrini isə cəmiyyət yaşayır.

İranla bağlı informasiya müstəvisində də prinsipial mövqe ortaya qoyulmalıdır. Əgər Azərbaycanı hədəfə alan, ölkəmizin nüfuzuna zərbə vurmağa və cəmiyyətdə parçalanma yaratmağa hesablanmış kampaniyaların konkret mənbələri və əlaqələri müəyyənləşdirilsə, bu faktlar açıq şəkildə ictimaiyyətə təqdim edilməlidir. Heç bir dövlətin media imkanları, siyasi əlaqələri və ya regional təsir vasitələri Azərbaycan cəmiyyətinə qarşı manipulyasiya üçün toxunulmazlıq yaratmamalıdır. Rəsmi Tehran da öz ərazisindən və ona bağlı plat-

formalardan Azərbaycana qarşı yönələn fəaliyyətlərlə bağlı səsləndirilən əsaslı suallara aydın cavab verməlidir.

Azərbaycanın gücü yalnız iqtisadi imkanlarında, hərbi qüdrətində və diplomatik əlaqələrində deyil. Bu güc həm də cəmiyyətin çətin məqamlarda ortaq maraqlar ətrafında birləşmək bacarığındadır. Biz fərqli düşüncə, müxtəlif məsələlərə fərqli münasibət göstərə bilərik. Amma ölkəmizin təhlükəsizliyi, müstəqilliyi və gələcəyi ilə bağlı məsələlərdə məsuliyyətli davranmaq hamımızın borcudur.

Bu, hər kəsin eyni fikri söyləməsi demək deyil. Həmrəilik susmaq deyil, tənqiddən imtina etmək deyil. Həmrəilik odur ki, mübahisə edərkən belə, ölkəmizin maraqlarını zədələyən manipulyasiyalara alət olmayaq. Faktı şayiədən, tənqidi təxribatdan, sağlam müzakirəni süni qarşıdurmadan ayıraq.

Bu gün Azərbaycana qarşı yönəle biləcək informasiya hücumlarına ən düzgün cavab emosional reaksiyalar deyil, güclü informasiya immunitetidir. Bunun üçün həm dövlət qurumlarının, həm medianın, həm də ayrı-ayrı vətəndaşların üzərinə məsuliyyət düşür. Media xəbəri yoxlamalı, vətəndaş paylaşımın mənbəyinə baxmalı, ictimai müzakirələr isə faktlara əsaslanmalıdır.

Bir həqiqəti də unutmayaq: regionda proseslərin mürəkkəbləşdiyi vaxtlarda daxili sabitliyin və ictimai həmrəiliyin qorunması daha böyük əhəmiyyət qazanır. Kənardan gələn təzyiqlər nə qədər mürəkkəb olsa da, cəmiyyətin ayıqlığı və dövlətin milli maraqlara əsaslanan siyasəti bu təzyiqlərə qarşı mühüm dayaqdır.

İrana mesajımız aydındır: Azərbaycan öz müstəqilliyini, milli maraqlarını və dövlətçilik iradəsinə heç bir xarici təsirə qurban verməyəcək. Biz qonşuluq münasibətlərinin tərəfdarıyıq, amma bu, prinsipial məsələlərdə susacağımız anlamına gəlmir.

Azərbaycanın suverenliyinə hörmət edilməli, ölkəmizin daxili işlərinə müdaxilə yolverilməz sayılmalı, Azərbaycan cəmiyyətini qarşı-qarşıya qoyan istənilən fəaliyyətə qarşı faktlara əsaslanan mövqe ortaya qoyulmalıdır. Tehranla münasibətlərin gələcəyi də məhz bu prinsiplərə nə dərəcədə əməl olunmasından asılıdır.

Təxribatın dili dəyişə bilər, istifadə etdiyi vasitələr yenilənə bilər, amma məqsəd çox vaxt eyni qalır: parçalamaq, zəiflətmək və qarşıdurma yaratmaq.

Bizim cavabımız isə aydın olmalıdır: milli maraqlarımızı qorumaq, İran məsələsi də daxil olmaqla regional proseslərə soyuqqanlı yanaşmalı və heç bir təxribatın cəmiyyətimizi parçalamasına imkan verməməliyik.

Çünki Azərbaycanı güclü edən tək öz imkanları deyil, həmin imkanları qorumaq üçün nümayiş etdirdiyi birlik və siyasi iradədir.

Faiq QISMƏTOĞLU
faiqqismetoglu@box.az

Allaha yaxınlıq hicabla ölçülmür...

Bir həftədir ki, sosial şəbəkələrdə, saytlarda, qəzetlərdə, eləcə də televiziyalarda hicabla bağlı müxtəlif fikirlər səsləndirilir! Burda təəccüblü heç nə yoxdur! Təəccüblü odur ki, bu mövzu ilə bağlı başı çıxan da danışır, başı çıxmayan da! Və mən də bir qədər düşündəndən sonra qərara gəldim ki, bu məsələyə öz yanaşmamı bildirim! Çünki din pərdəsi altında bir çox qara qüvvələr bundan öz mənaifələri üçün əməlli-başlı istifadə edirlər!

Deməli, belə! Vahid geyim formasına keçməklə bağlı bütün təhsil ocaqlarında məlum qərar yerinə yetirilir. Belə ki, Azərbaycan dünyəvi, hüquqi, demokratik və sivil bir dövlətdir! Və nə yaxşı ki, ölkəmizdə dünyəvi dəyərlərə yüksək qiymət verilir! Ölkəmizdə dini dəyərlərə həmişə böyük önəm verilib! Əgər bütün müəssisələrdə vahid məktəbli formasına keçilibsə, heç şübhəsiz ki, hicabla da təhsil ocaqlarına gətmək özü də bir yanlış addımdır. Amma buna hicablı insanlar birmənalı yanaşmırlar! Hətta onlar bu addıma sosial şəbəkələrdə etiraz da edirlər. Və onları belə etirazlara qoşulmağa vadar edən qüvvələr də mövcuddur! Çünki din millətin çox zəif yeridir!

Bir çoxları da bu zəif yerdən ustalıqla istifadə edirlər! Lakin bizdə təbliğat işləri bəzən zəif qurulur. Ən azından hicabla bağlı bu məsələlər ideoloji baxımdan həmin insanlarla ciddi söhbət tələb edirdi. Çox təəssüf ki, belə insanlarla maarifləndirici söhbətlər uzun müddət aparılmayıb! Və birdən-birə deyilib ki, hicab taxan şagird, tələbə və müəllim dərsə buraxılmır! Bu, cəmiyyətdə birmənalı qarşılanmır və ajiotaj yaradır! Bax bu ajiotaj da heç şübhəsiz ki, müəyyən problemlər yaradır! Bu gün hara gedirsən bu məsələdən danışılar: məktəbə gələnər hicab taxsınlar, yoxsa, taxmasınlar? Bax bu gün cəmiyyət bu dilemma qarşısında qalıb! Bir çoxları deyir ki, ölkəmizdə hicab geyinmək qadağan olub!

Amma bu, əsla belə deyil, analar, bacılar! Sadəcə olaraq, məktəbə hicabla gəlmək qadağandır! Biz dinin çox vaxt fanatizm, cəhalet tərəfinə meyilli olmuşuq! Ona görə də bir çox millətlərdən və xalqlardan geridə qalmışıq! Müstəqil dövlət yaradandan sonra yavaş-yavaş özümüzlə gəlmək istəyirik, onda da belə-belə işlər meydana çıxır, hicab ortaya çıxır! Və qalırıq odla su arasında: hicab taxsınlar, yoxsa, taxmasınlar... Burda heç bir insanın hüquqları pozulmadan məsələlər öz həll yolunu tapmalıdır. Və bir çox valideynlər hələ beş-altı yaşlı uşaqlara belə zorla hicab taxdırırlar! Hələ o uşaqlar hicabın nə olduğunu mahiyyətini belə dərk etməirlər!

Bu gün qonşumuz Usta Tahirə küçədə rastlaşdıq və hal-əhval tutandan sonra Usta Tahir məndən soruşdu: "Mirzə, bu hicabın axırı necə olacaq?" Mən də dedim: "Hər şey yaxşı olacaq! Ölkəmizdə hicab geyinmək qadağan edilməyib, usta!" Elə bil ki, bu sözlərim Usta Tahirin ürəyinə sarı yağ kimi yayıldı və çöhrəsində təbəssüm yarandı! Və bir də cənablar, bəylər və xanımlar Allaha olan sevgi hicabla ölçülmür! Allaha olan məhəbbət əməllə, təmiz ürəklə, təmiz qəlblə ölçülür! Yetər ki, ürəyiniz və qəlbiniz təmiz təmiz olsun, siz Allahı çox istəyirsiniz, Allah da sizi!!! Yoxsa "hicab! hicab!" - deyib davalas salmağa heç bir ehtiyac yoxdur!!!

"Tramp Zelenskini təslim olmağa məcbur edir"

Donald Tramp Volodymyr Zelenskini təslim olmağa, kapitulyasiyaya məcbur edir. D.Tramp və V.Putin telefon danışığında Ankaric razılaşmalarına qayıdıb. D.Trampın enerji atəşkəsi elan etməsi təktərəfli olaraq

Ukraynaya şamil edib. Rusiya Ukraynanın enerji infrastrukturuna zərbələrini davam etdirir".

Adalet.az xəbər verir ki, bunu politoloq Məhəmməd Əsədullazadə deyib. "Göründüyü kimi, D.Tramp Rusiyaya ciddi referanslar edir. Rusiyanın Ukraynada qalib gəlməsi Azərbaycan daxil olmaqla Rusiyanın qonşuları üçün təhdidir. Qeyd edim ki, V.Zelenski ABŞ təzyiqlərinə boyun əyməyəcək. Ukraynanın müqaviməti davam edəcək. Rusiya tərəfi bundan sonra Ukraynaya qalib gəlmək şansları yoxdur. D. Trampın bu siyasəti noyabrda keçiriləcək kongres seçkilərində respublikacıların məğlub olmasına gətirib çıxara bilər. Rusiya ilə ticarət sövdələşməsi Cənubi Qafqaza da öz mənfi təsirini göstərə bilər. Xüsusilə, D.Tramp Zəngəzur dəhlizi -TRIP marşrutunda Rusiyaya müəyyən bir iştirak payı verə bilər", - deyərək bildirib.

Vasif

İşi yarımçıq qoyub gediblər...

Biz tez- tez su, qaz , elektrik xətlərində qəzaların baş verməsi xəbərlərini eşidirik. Təbii ki, belə qəzalar da olanda aidiyyəti qurumlar hadisə yerinə gəlir, baxış keçirir və mövcud problemləri həll edirlər!

On beş gündür ki, Bakı şəhəri Suraxanı rayonunun Yeni Günəşli qəsəbəsi, massiv " D" bina 13 - ün qarşısında, konkret olaraq binanın başında içməli su xətti partlayıb və nəticədə içməli su axıb gedir. Günlərlə axan su heyət - bacanı basıb! Sakinlər və binanın sədri Suraxanı rayonu Su-kanal İdarəsinin qəza xidmətinə bu barədə telefonla məlumat verəsələr də bir müddət adını çəkdiyimiz qurumdan heç kim gəlib, mövcud problemi həll etməyib.

Lakin sakinlərin təkidli müraciətlərindən sonra həmin idarənin əməkdaşları gəlib, partlayan su xəttinə bir qədər əl gəzdiriblər! Əlgəzdiriblər ona görə deyirik ki, problemi həll etməyiblər! İndi orda böyük bir su çala yaranıb! Çalanın ətrafına mişar daşları düzülüb, ora qırmızı lent bağlanıb. Düz on güdən çoxdur ki, aidiyyəti qurum işi yarımçıq qoyaraq çıxıb gediblər. Təhlükəli çala isə hələ də qalır! Hər gün binanın heyətinə gələn neçə-neçə avtomobil ordan keçərkən çətinliklə üzləşir.

Belə ki, yol daraldığına görə , maşınların altı yerə dəyər və avtomobil sahibləri xeyli ziyanə düşürlər! Hələ biz məktəbə gedən uşaqların o dərin çalaya düşməsinə demirik! Bir sözlə, hər gün yarımçıq qalmış o yerdə qəza şəraiti olur! Ona görə də Su-kanal İdarəsinin qəza xidməti rəhbərliyinin nəzərinə çatdırırıq ki, zəhmət çəkib, yarımçıq qoyub getdikləri işi başa çatdırsınlar və çalanı təmirdən sonra doldursınlar!

Motosikletçi tərbiyəsizlik etdi...

Son aylar Bakıda motosikletlərin, motorların , velosipedlərin iştirakı ilə ağır qəzalar baş verir. Heç kimə sirr deyil ki, həmin nəqliyyatlardan istifadə edənlərin çoxu kuryerlik fəaliyyəti ilə məşğuldur.

Onlar da həmişə sifarişçiyə məhsulu tez çatdırmaq üçün o nəqliyyat vasitələri yüksək sürətlə idarə edir, yol hərəkəti qaydalarını tez- tez pozurlar. Bu zaman isə ağır qəzalar qatılmaz olur. Bir neçə gün öncə Saray- Novxanı yolunda kuryerlik fəaliyyəti ilə məşğul olan iki gənc motosikleti idarə edərkən avtomobillə toqquşub və nəticədə ağır qəza baş verib, hər iki kuryer hadisə yerində ölüb.

Çünki bu işlə məşğul olanlar həmişə tələsir, yol hərəkəti qaydalarına əməl etmirlər və belə faciələr baş verir. Oktyabrın 13- də saat 12:20 dəqiqədə Keçmiş Buynakski küçəsindən metronun " İçərişəhər" stansiyasına düşürdüm. Məndən əvvəl yaşlı bir kişi gedirdi. Piyada zolağına çatanda avtomobil dayandı və ona yol verdi, amma motosikleti idarə edən kuryer ona yol vermədən keçdi , qəza şəraiti yaratdı. Az qalmışdı ki, piyadanı vursun.

Yaşlı kişi isə motosikletçiylə əli ilə etiraz elədi. Çünki motosikletçi yol hərəkəti qaydasını kobud surətdə pozmuş , piyadanın heyatı üçün təhlükə yaratmışdı.

O, yolu dönüb, motosikleti saxladı və yaşlı adamla mübahisə elədi , özünü haqlı saydı. Hansı ki, qayda pozuntusuna, piyadaya yol verməməyə görə,o, 50 manat cəzalarında cərimə edilməlidir!

Gözləmək olardı ki, buna görə , piyadadan üzr istəyəcək, amma biz bunun əksini gördük! Gördük ki, motosikletçi

özünü haqlı sayır və tərbiyəsiz hərəkət edir. Belə tərbiyəsiz adamlar üçün yol hərəkəti pozmaq adı haldır! Babası yaşda bir adamla kobud rəftar etməyin özü ən böyük tərbiyəsizlikdir! Və bütün hərəkət iştirakçıları yol hərəkəti qaydalarına əməl etməyə borcludur! O cümlədən həmin motosikletçi!!!

Qəza vəziyyəti...

Avtomobil yollarında , eləcə də Bakının küçə və prospektlərdə nəqliyyat vasitələri texniki nasazlıq üzündən yarıyolda qalır. Təbii ki, belə anlarda avtomobil sürücüləri qəza işıqların yandırmaqlı, yük yerini açaraq qəza nişanını göstərməli və eləcə də digər təhlükəsizlik tədbirlərini həyata keçirməlidir.

Bu qanunlara əməl edənlər də var , əməl etməyənlər də! Ona görə də bir çox halda yolda xarab olan və maşınlarla təhlükəsizlik tədbirləri görülmədiyi üçün arxadan gələn nəqliyyat vasitəsi onunla toqquşur .Belə hadisələr Bakıda tez-tez baş verir. Bu günlər Mətbuat prospektində , konkret olaraq " Azərbaycan nəşriyyatı" nın yaxınlığında, Bakbusa məxsus avtobus xarab olub yarıyolda qalmışdı.

Çox təəssüf ki, sürücü qəza işıqların yandırmaqlı, eləcə də digər təhlükəsizlik tədbirləri görülməmişdi. Ona köməyə gəlmiş qəza xidməti maşının sürücüsü də qəza işıqların yandırmaqlı və təmirçilər çətin vəziyyətdə avtobusu təmir edirdilər.

Bax , belə anlar çox qorxuludur. Ona görə də qəza baş verəndə , eləcə də xarab olub yarıyolda qalan maşınlarda təmir işləri aparılarkən bütün təhlükəsizlik tədbirlərinə əməl edilməlidir! Ki, yolda yenidən qəza baş verməsin!!!

Deyirlər meyvələr ucuzlaşacaq...

Onda nə gözəl olar! Amma biz çox şeyin hər gün olmasa da hər ay bahalaşdığını görürük. Görürük ki, tez-tez ətin, yağın, qəndin, çayın, şirniyyat məhsullarının qiyməti artır!

Belə olan halda , təbii ki, meyvələrin də qiyməti ucuz olmayacaq! Payızın öz meyvələri var! Yəni payızın alması var, armudu var, şaftalı var, xurması var , üzümü var... Və saymaqla qurtarmayan meyvələri var! İndi bazalarda bu meyvələr müxtəlif qiymətlərə satılır! Bu gün 8 Kilometr bazarında adını çəkdiyimiz meyvələr münasib qiymətlərə satılır!

Satıcılar deyir ki, 5-10 gündən sonra qiymətlər bir qədər də aşağı enəcək! İndi sitrus meyvələr də bir o qədər baha deyil! Məsələn, mandarinin bir kiloqramı bir manatla, bir manat əlli qəpik arasındadır. Bu məhsulların da qiymətinin ucuzlaşacağı deyilir!!! Bir sözlə, ucuzluq olarsa, insanlar da sevinər!!!

Emil FAİQOĞLU

"Sonrakı peşmançılıq fayda verməyəcək"

"Bu dəfə İran agenturası Azərbaycan əleyhinə qız və qadınlardan istifadə edir. Tam məsuliyyətimlə deyirəm: İran rejiminin Azərbaycan ərazisindəki agentura şəbəkəsi bu dəfə ciddi şəkildə cəzalanacaq. Bəzi valideynlər və şagirdlər etiraz edə bilərlər, amma bu çirkli İran oyunlarına alət olmasınlar. Dövlət əmlakına zərər vuran, etiraz aksiyalarında zorakılığa yol verənlər peşman olacaq".

Adalet.az xəbər verir ki, bunu hərbi ekspert Ədalət Vərdiyev deyib.

"Azərbaycan dövləti qadın və qızlara bir qədər təmkinlə yanaşa bilər, bundan süni istifadə edənlərə isə qanunun tələbləri sərt şəkildə izah ediləcək.

Qız və qadınlar öndə olmasaydı, dövlət bu iğtişaşları və iştirakçıları bir gündə məsuliyyətə cəlb edərdi. Dünyanın nüvə dövlətlərinin bir neçəsi birləş-

sə də, Azərbaycan dövlətinin qərarlarına təsir edə bilməyib. Dövlətin qadına və qıza təmkinli münasibətinin sərhədinin bitdiyi nöqtəni tapmağa çalışmayın. Onun səbrini sınamayın.

Sonrakı peşmançılıq fayda verməyəcək. Dağıtdığınız məktəb elm mənbəyidir, həm də dövlət əmlakıdır. Bu əmlak bizim vergilər hesabına inşa edilib. Nə etdiyinizi düşünün, məsuliyyətimizi dərk edin. Sonra gec ola bilər", - deyərək bildirib.

Sübhan

ZAQATALA: GÖZƏLLİK, BOLLUQ VƏ QÜRUR ÇƏLƏNGİ

... Burada fəsillərin hamısı on-
suz da təbiətin bəxş etdiyi bir inci
misallı olur.Çünki Zaqatalanın
onillərlə formalaşmış şəhər mə-
dəniyyəti , urbanik inkişafı , sanki
ölçülüb-biçilmiş şəkildə dağlarla,
meşələrlə, çaylarla, bağ-bağatlı
və yaraşıqlı düzənlərlə, flora və
fauna zənginliyi ilə qovuşaraq gö-
rənlərə sevinc bəxş edir, zövq ve-
rir. Əlbəttə, payız fəslin bu fəslin
nadir günləri - "Qızıl payız" ayrı
bir gözəllik çələngi kimi bərq vu-
rur.Həmin günlər burada sən san-
ki gah nağıllar aləminə düşürsən,
gah da həyatın , dünyanın necə
şirin və dadlı olduğunu yaşayırsən.

Zaqatalanın gözəlliyinə, bu diya-
rın özəl xüsusiyyətlərinə, təbiət və
şəhər əzəmətinə elə bu səbəbdən
de çox epitetlər deyilib həmişə. Ən
çox səslənən

" Qızılgüllər diyarı" ifadəsidir.
Sən heç gəzdin , olduğun yerlərdə
qızılgüllərə rast gəlməsən də belə ,
onun qoxusunu ,ətrini daim hiss
edəcəksən,qəlbində,düşüncələrin-
də bir rahatlıq sərməstliyi duyacaq-
san. ... Və yaşayacaqsan.

Qızıl payız bu yerlərə adətən elə
bu vaxtlardan , bu günlərdən siqal
çəkməyə başlayır. Dağlar arxasın-
dan boylanən günəş öz ilıq telləri ilə
çinar, qovaq , cökə,qoz ,şabalıd,
xurma, alma ... ağaclarının yarpaq-
larını qızıllı rəngə bürüyür, ətrafa
sevdalı bir əhval-ruhiyyə gətirir.
Belə günlərdə bəzən yüngül duma-
nın , eləcə həm də çox yüngül hiss
edilən çisginin də ayrı ovqatı olur.
Qızıl payız, bəli, burada bütün təm-
təraqı ilə yaşayır və həmiyə bənzər-
siz duyğular bəxş edir. Eyni zaman-
da bu yerlərin gözəl nemətləri- Za-
qatala fındığı,Zaqatala şabalıdı, Za-
qatalanın dadından doymulmayan
süd məhsulları, qırqovula bənzəyən
toyuqları, çəşidli tərəvəzləri, payız
meyvələri...

...Amandır, çox tərifləməyə, ha-
radasa bəd nəzərlər , qibtə və hə-
sədlər də olur. Düşər-düşməzi var
həyatı məqamların . Hər halda , bu
yerlər də , Vətənin bütün guşələri
də qoy Allahın nəzərində olsun.

... Qızıl payız duyğuları ilə söh-
bətimize davam edək.

Dövlətimizin siyasəti belədir:
Müstəqil Azərbaycan Respublikası

daim inkişaf etməli, xalqın rifahı
yüksəlməlidir. Cənab Prezidentin
apardığı uğurlu daxili və xarici siya-
sətin nəticəsidir ki, bir zamanlar ar-
zulardan da uzaq görünənlər indi
reallıqlara , gerçəkliyə çevrilir.Baki-
nın ucalan və modernləşən dünya
şöhrəti, regionların sosial-iqtisadi
inkişafındakı müasirləşmənin təntə-
nəsi... Və bu təntənənin, bu iftixarın
ən böyük ünvanlarından biri olan
doğma Qarabağımız!

Azərbaycanımızın hər qarış tor-
pağı doğma , əziz və şirindir.Mər-
kəzdən tutmuş ucqar dağ rayonları-
na kimi müasir Azərbaycanın vətən-
daşı olmaq necə də böyük fəxrdir.
Və bu günün Zaqalatasından

söhbət açarkən sevinirsən ki , bu
camaat həm də Vətən sevdalı , Və-
təni candan seven gözəl insanları
birleşdirir. Vətənimizə bəd niyyətli
himayədarlarının dəstəyi ilə uzun il-
lər ziyan vuran , maskalanmış işğal-
çı siyasəti yeridən mənfur düşmən
44 günlük Vətən müharibəsində
darmadağın edildi.Azərbaycanın
Silahlı Qüvvələri əfsanəvi Ali Baş
Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi
ilə Ermənistanı təslim edərək tarixi-

nin ən parlaq qələbəsini qazandı.
Zaqatalanın da orduda xidmət edən
və könüllü olaraq döyüşə atılan yüz-
lərlə vətənpərvər gənci düşməne
qarşı nifrət və qəzəblə döyüşərək
qazanılan qələbədə şücaət göstər-
dilər, əziz və doğma Qarabağımız
yolunda qazi oldular , şəhidlik zirvə-
sinə ucaldılar.

Zaqatala camaatı zəhmətsevər
camaatdır. Kəndlərdə yetişdirilən
müxtəlif məhsullar yay fəslindən
başlayaraq payızın ortalarınadək tə-
darük olunur, müxtəlif məhsulərdə
emal edilir,satılır, gəlir gətirir. Bu
payız da beledir: hər mənada fəslin
qızıl dövrüdür.Dövlətimizin qayğısı
hər yerdə olduğu kimi Zaqatala ra-
yonunda da yüksək səviyyədə hiss
edilir. Kəndlinin , fermerin işgüzarlı-
ğına, ərzaq bolluğu yaratmasına,
yaxşı yaşamasına önəm verilir. Ra-
yondakı müəssisələr, bütün istehsal
sahələri ili uğurla başa vurma
üçün ciddi səy göstərirlər.Rayon ic-
ra hakimiyyəti bu uğurların tam tə-
min olunması üçün ən xırda məsə-
lələrə belə diqqət və qayğı göstərir,
idarəetmənin nümunəvi perspektiv-
lərinə doğru irəliləyir. Bu səbəbdən-

dir ki,Zaqatalalılar bütün sahələrdə
uğurlar qazanmağa, Vətənə layiqli
töhfələr verməyə çalışırlar. İstər
kənd təsərrüfatının aparıcı bölmə-
lərində, istərsə də sənaye, tikinti, xid-
mət sahələrində davamlı inkişaf tə-
min olunur. Ürəkaçan məsələlərdən
biri də şəhərin modern inkişafı, gö-
zəlliyi ilə yanaşı qəsəbə və kəndlə-
rin də hərtərəfli müasirləşməsidir.
Uzun illərdir bu rayona təcrübəli bir
dövlət məmuru olaraq nümunəvi
rəhbərlik edən icra başçısı Mübariz
Əhmədovla ilə söhbətimiz zamanı
bildirir ki, Zaqatala kimi turizm po-
tensialı bir rayonda bu məsələlərin
həlli, yeni infrastruktur inkişafının
stabilliyinin vacibliyini bildirir. O,
inkişafın muntəzəmliyində rayon iq-
tisadiyyatının ən vacib şərt olduğun-
u da vurğulayaraq deyir:

-Bilirsiniz ki , rayon iqtisadiyya-
tının əsasını kənd təsərrüfatı təşkil
edir. Rayonda taxılçılıq, tütünçülük,
meyvəçilik, gülçülük, çayçılıq, bos-
tan və tərəvəz bitkiçiliyi, heyvandar-
lıq sahələri inkişaf etmişdir. Rayon
ərazisinin 55,7 faizinin və ya 75,2
min hektarını kənd təsərrüfatına yar-
arlı torpaqlar təşkil edir.

Rayonda sənaye sektoru, o cüm-
lədən emal sənayesi də kifayət qə-
dər inkişaf etmişdir. 27 sənaye
müəssisəsinin 78,1 faizi emal sənə-
yesi ilə məşğul olur. Sənayedə is-
tehsal olunan məhsulun 81,0 faizi
qida sənayesinin payına düşür.

Zaqatala rayonu zəngin təbii eht-
iyatlarla malikdir. Rayon turizmin,
mebel sənayesinin, tikinti sənayesi-
nin, ovçuluğun, dərman bitkiləri tə-
darükü və emalı sənayesinin inkişaf
etdirilməsi üçün kifayət qədər po-
tensial imkanlara malikdir.

Ümumi ərazinin 37,8 faizdən çox-
xunu və 51,0 min hektardan artığını
meşə ilə örtülü sahələr təşkil edir.
Meşələrdə 4,5-6 milyon kub metr
oduncaq ehtiyatı vardır. Mövcud
meşələrin 85 faizi dağlıq ərazidə
yerləşir, su, torpaq qoruyucu, hava
təmizləyici və estetik gözəllik mən-
bəyi kimi müstəsna əhəmiyyətə
malikdir. Zaqatala meşələrində qiymətli
ağac növlərindən şabalıd, qoz,
eldar şamı, ağ şam, palıd, fıstıq, vələs,
cökə, dəmirağacı, qar ağac və s.
ağac növləri vardır ki, bunlardan
mebel sənayesində istifadə edilə
bilir.

Tikinti materialları sənayesini in-
kişaf etdirmək üçün rayonda əhəng
daşı, qum, gil, çay daşı və s. ehtiyat-
lara malikdir ki, bu da rayonda
asfalt, sement, silikat kərpic, dəmir
beton məmulatlarının istehsalını in-
kişaf etdirməyə imkan verir.

Ərazinin zəngin təbii landşaftı və
toxunulmamış meşə sahələri turiz-
min inkişafı üçün əlverişli perspektivlər
aça bilər. Ərazidə həm respublika
vətəndaşlarının, həm də xarici
vətəndaşların maraqlı istirahət
mənbəyi ola biləcək əvəzsiz təbiət
guşələri (Qəbizdə, Honzoqor da-
ğı, Xalaxı gölü, Moorçay, Malarasa
aşırımı və s.) mövcuddur. Zaqatq-
ziyada təşkil edilmiş ilk qoruq sayı-
lan (1929-cu il) və çox zəngin flora
və faunaya malik olan Zaqatala
Dövlət Qoruğu (ərazisi 47.4 min
ha.) ekoturizmin inkişafı üçün əvəz-
sizdir.

Rayonun ərazisi mürəkkəb coğ-
rafi relyefə malikdir. Alazan vadisin-
dən başlayaraq 40-50 kilometr mə-
safədə hündürlük 350 metrdən 3000
metrə qədər yüksəlir. Bu da ərazidə
yaşayan heyvanların növ müxtəlifli-
yinə və onların artıb çoxalmasına əl-
verişli şərait yaradır. Odur ki, res-
publikada mövcud olan 340 quş nö-
vündən 104-ü, 92 növ məməlidən
42-i rayon ərazisində mövcud arsal-

lar üzrə yayılmışdır. Rayonun bio-
koloji xüsusiyyətləri, o cümlədən
Zaqatala meşə təsərrüfatının Car,
Tala və Muxax meşəçiliklərinin orta
və yuxarı meşə qurşaqları, eləcə də
yay otlaqlarının bir hissəsi daxil ol-
maqla 30 min hektar ərazidə özəl
ovçuluq təsərrüfatı yaradıla bilər. Bu
təsərrüfat həmçinin həmin ərazilər-
də geniş yayılmış dərman bitkiləri-
nin tədarükü və emalı ilə də məşğul
ola bilər. Dərman bitkilərinin tədarü-
kü və emalı sənayesinin inkişafı
üçün rayonun ərazisində 1000-ə
qədər bitki növü, o cümlədən 50-ə
qədər dərman bitkiləri mövcuddur.

Dövlət başçısının imzaladığı bir
sıra Dövlət Proqramları Zaqatala ra-
yonunun aqrar, sənaye tikinti və
xidmət sahələrinin daha da inkişaf
etməsinə zəmin yaratmışdır.

Bu proqramlar qəbul edildikdən
sonra rayonun iqtisadi göstəriciləri
ildən-ile artmış, iqtisadi potensialın
səmərelili istifadəsinə nail olunmuş,

sahibkarlığın inkişafı daha da sürət-
lənmiş, yerli istehsal və emal müə-
ssisələrinin fəaliyyətinin bərpası və
genişləndirilməsi, iqtisadi və sosial-
mədəni infrastruktur obyektlərinin
yenidən qurulması, yeni iş yerləri-
nin açılması və əhalinin həyat sə-
viyyəsinin yaxşılaşdırılması istiq-
mətinə mühüm nailiyyətlər əldə
edilmişdir.

Zaqatala aqrar sənaye rayonu-
dur və istehsal olunan məhsulun 60
faizi kənd təsərrüfatı məhsullarının
payına düşür. Taxılçılıq, tərəvəzçil-
lik, gülçülük, çayçılıq, tütünçülük,
heyvandarlıq sahələri aqrar sekto-
run ən çox əmək tutumlu sahələri
hesab edilir.

Rayonun ümumi əkin strukturu-
nun 38 faizi taxıl, 20 faizi yem bitki-
ləri, 28 faizi bağçılıq məhsulları is-
tehsalı məqsədi ilə istifadə olunma-
sı göstərir ki, ərazidə buğda, arpa,
qarğıdalı, fındıq, şabalıd əkinləri ilə
yanşı maldarlıq sahəsi də inkişaf
etmişdir.

Rayonun təsərrüfatlarında il ə-
zində orta göstərici olaraq 18 min
ton payızlıq taxıl, 23 min ton dən
qarğıdalı, 12 min kartof, 17 min ton

tərəvəz, 23 min ton meyvə-fındıq,
800 ton diri çəkiddə ət, 38 min ton
süd, 13 milyon ədəd yumurta isteh-
sal olunur.

Sənaye və tikinti rayon iqtisadi-
yatının aparıcı sahələridir və isteh-
sal olunan məhsulun 35 faizi bu sa-
hələrin payına düşür. Rayonda fındı-
q ləpə, fermentləşdirilmiş tütün,
alkoqollu və alkoqolsuz içkilər, quru
çay, gül yağı, çörək və çörək məmu-
latı, qoz və gül müəbbələri və digər
sənaye məhsulları istehsal olunur.

Son illərdə rayonda bəzi sənaye
müəssisələri-o cümlədən "Çay"
MMC, "Azərsun" MMC, Gül emalı
zavodu, Danaçı kəndində mövcud
kərpic sexi istehsal fəaliyyətini bərpa
etmiş, "Drujba" MMC, "Aqro-
vest" MMC, Beton məmulatları za-
vodu yaradılmış, rayonun Əliabad
qəsəbəsində, Mosul və Yuxarı Tala
kəndlərində fındıq emalı, Əli Bay-
ramlı, Dombabine, Muğanlı, və Da-
naçı kəndlərində çörəkbişirmə sex-
ləri, "Naib-bulaq", "Ləzzət", "Pəri
Qala", "Ağ bulaq" mineral su isteh-
salı sexləri fəaliyyət göstərir.

...Öyrənirik ki, Zaqatala rayonun-
da şəhidlərin xatirəsinin uca tutul-
ması, şəhid ailələrinə və qazilərə
yüksək diqqət və qayğı göstərilməsi
həm dövlət siyasətinin, həm də yer-
li ictimaiyyətin mənəvi borcu olaraq
müntəzəm şəkildə həyata keçirilir.
Rayon rəhbərliyi, millət vəkili və
ictimai təşkilatlar hər zaman qəhrə-
manlarımızın ailələrini ziyarət edir,
onların ehtiyac və qayğıları ilə ya-
xından maraqlanırlar.

Zaqatala şəhərinin mərkəzində
yerləşən və vətəndaşların ən çox zi-
yaret etdiyi şəhidlərin xatirə abidəsi
əsaslı təmir olunaraq yenidən quru-
lub. Yenilənmiş abidədə rayonun
ərazi bütövlüyü uğrunda canından

keçən şəhidlərin adları və fotoları
həkk edilib.

Hər il 27 Sentyabr - Anım Günü,
8 Noyabr - Zəfər Günü və şəhidlərin
doğum-anım tarixlərində rayonda,
eləcə də kəndlərdə genişmiqyaslı
mərasimlər və ehşan sūfrələri təşkil
olunur.

Rayon Heydər Əliyev Mərkəzi,
Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Siste-
mi və gənclər təşkilatları tərəfindən
müharibə iştirakçıları və qazilərə
müntəzəmliklə vətənpərvərlik ru-
hunda görüşlər keçirilir, onların şə-
rəfli döyüş yolları gənclərə nümunə
göstərilir.

Şəhid ailələrinin və qazilərin
mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırıl-
ması, onların sosial və tibbi proble-
mlərinin vaxtında həll olunması
rayon icra hakimiyyəti və aidiyyəti
qurumlar tərəfindən daim nəzarətdə
saxlanılır.

**Zaqatala sakinləri Vətən uğ-
runda canından keçən övladları-
nın xatirəsini hər zaman qürurla
anır, qazilərə isə cəmiyyətin ən
hörmətli üzvləri kimi yanaşırlar.**

Məzahir ƏHMƏDOĞLU

Əbülfət MƏDƏTOĞLU
madatoglua@mail.ru

Mən Sevgidən və Ümiddən yazdım

Bütün hallarda insanı yönəldən, onun məramını, məqsədini diri tutan, ayaqda saxlayan daxili inamdı, yeni Ümiddi. Bu mənada səninlə üz-üzə dayanan, səni bərkə-boşa çəkən, bəzən haqlı, bəzən haqsız qınayan hər kəsin içində həmin o Ümid onun öz istəyinə, öz daxili aurasına görə formalaşır. Yəni kim necədirsə, əxlaqı, dünyagörüşü, mə-nəviyyatı hansı nüanslarla cilalanıbsa elə Ümidi də ona bab gəlir, onun oxşarı, lap bir az da kobud desəm təy olur. Çox təəssüf ki, bəzən bu ölçülər bir-birinə elə sarmaşıq kimi sarılır ki, dayanıb təəccüb etməkdən, təəssüf etməkdən başqa əlindən heç nə gəl-mir. Deməli, Allahın yaratdığı bəndə özünün içində yaratdığı ilə bir harmoniya təşkil edir və sonda da əlini dizinə çırpıb gileyəlməyə üz-ü də qalmır. Nə isə

Gerçək olan budur ki, normal, müsbət auralı Allah bəndəsi hər yerdə və hər zaman işıq kimi, nur kimi görünür, duyulur, hiss edilir. Ona görə də həmin adamların alnı qırışanda, gözələrinə bulud gələndə çevrə-də-kilər dərhal duyurlar, hiss edirlər. Ona təsəli verməyə can atırlar. Hətta yol göstər-b məsləhətlərini də əsirgəmir. Burda da bir səbəb var. O da həmin insanın haqq etdiyi və Allahın da ona mükafat olaraq alın yazı-sında işarələdiyi işıq olmaq qismətidir. Məhz həmin o qismət onun Ümidə doğru gedən yoluna da işıq salır. Nəticədə tarazlıq yaranır. ..

Mən bu fikirləri bilgisayara bir az qarma-qarışmış, xaoslu şəkildə diktə elədim. Çünki yazımı başqa aurada yazmağa kökləmişdim özüm. Lakin bir an içimdə elə bilgisayar yazarının özünün də əhvalında qanqaraçılıq yarandı. Necə deyirlər, bir milçək bir könül bulandırdı. Nəticədə fikir haçalandı. Sözlər pə-rən-pə-rən düşdü. Elə o zaman kəsiyində dilimin ucundan "nə isə" fikiri uçub getdi. Demək səbrimi cilovlamaq, sözümün əvvəlinə qayıtmaq üçün bir pauza etmək istəyi özünü büruzə verdi. Mən də həmin istəkdən sonra yenidən qayıtdım fikirlərimin başlan-gıcına

Bu, bir həqiqətdir ki, insan ümidlə yaşayır. Ona görə də min illərin bir deyimi hər zaman təkrarlanır. O fikiri kimin ifadə etdiyi-ni, kimin ilk dəfə dediyini bilmirəm. Amma bu gün bildiyim odur ki, "Sonuncu ölən ümiddi!". Bax, elə mənim də istəyim, məra-mım, lap açığı can atdığım həmin o pir bil-diym, and yeri bildiyim Ümid yeridi, Ümid evidi, Ümid ocağıdı. Bütün varlığım-la o ye-rə, o evə, o ocağa pərvanəyəm. Bilirəm ki, qanadları güclü, qaməti şax olan sevginin Ümidi də dəyanətli, güclüdü və o, insanın ruhunu da, ürəyini də özü ilə çəkib aparır, götürüb gedir öz evinə, öz yerinə, öz ocağı-na. Bax, bu məqamda özün də hiss etmə-dən bütün yaşantılarını gözünün önündən keçirirsən. Ağrıları da, intihar cəhdini də, sevindi-yin məqamı da, hətta gördüyün yu-xunu da təkrar çözürsən. Düşünürsən ki, bütün bunlar sənin Ümidlə arandakı məsa-fəni qısaldacaq. Sənin dözümlün, inadın, Ümidin əlini sənə tərəf bir az da uzadacaq. Nəhayətdə sən rolunu tamaşaçısı-ız oynayan aktyor kimi çətin duruma düşməyəcəksən. Sənin tamaşaçının Ümid olacaq səni səsləyən Ümid. Elə bu məqamın da içində-kilər sözə çevriləcək, şeir olacaq:

*Qəflədən bir udum su -
kəsdə nəfəs yolunu...
Ölüm səhnəsidir bu -
O, oynayır rolunu -
Alqışsız...*

*Tamaşa bir pərdəli...
Mövzu isə intihar...
Baş qəhrəman bir dəli -*

*coşar, özün unudar -
Alqışsız...*

*Həsretin dırnaqları
qartal caynağından sərt...
Çək köhnə qarmaqları -
Ürəyi bir yolluq çərt -
Alqışsız!..*

*Əlində quru ləçək
Yaşı on il əvvəl on!..
Səhnəyə atdın əlcək -
Pərdə enir...bu da SON!..
Alqışlar...*

Bəli, heç bir alqışa ehtiyac duymasam da, gerçəklik özü səni o alqışlara bükəcək, kipiqlərini yaşa büküdü kimi, yanaqlarını təbəssümə büküdü kimi. Bir də görəcəksən ki, sənin dünyanın öz rəngarəngliyi ilə, öz istisi ilə nə qədər doğmadı və sənin dün-yanda sənin qonağın da, sığındığın da, ox-şadığın, baxışlarınla öpdüyün o varlıq həm də sənin Ümidindi. Sən onun külək dağıdan saçını küləyin əlindən almaq üçün az qala təbiətə, yəni küləyə üsyan etməyə də hazır olursan. İstəmirsən ki, sənin baxışından, sənin nəfəsindən başqa ona toxunan, onu seyr edən, onu oxşayan başqa bir nəfəs, başqa bir nəşə olsun. Bu, nə qısqancılıqdı, nə xudbəşənlik, nə də özündən razılıq. Bu heç bədgümanlıq da deyil. Yəni Ümidə gü-vənin, inamın yerdən göyə qədərdir. Onun barəsində yalnız yaxşı, gözəl nə varsa on-ları düşünüb və onları Ümidə aid edirsən. Ancaq nə edəsən ki, bir aşiq dəliliyi də var. Bax, küləklə vuruşmaq istəyəndə, gözləri ilə saçını sıgallayan da, baxışları ilə üz-gö-zündən öpən də həmin o dəli aşiqdi. Deməli, bu dəliliyi də hər gün alovlandıran, onu hər gün yenidən dünyaya gətirən, mənim inancına və məntiqimə görə təbii ki, Ümid-di. Deyə bilərsiniz ki, Ümid elə belə yaran-mır. Onu kimsə nə iləsə, necəsə ortaya qo-yur, ona stimül verir. Müəyyən mənada si-zinlə razıyam.

Çünki hətta qarşılıqsız sevgi də ümid ya-radır. Çünki sevdiyin var. Onun yerışı, duru-şu, varlığı, lap deyək dönüb sənə öteri bax-mağı da Ümiddi. Elə bu qarşılıqlı və qarşılıq-sız məqamların bəhrəsi olan Ümid də özü-özlüyündə yeni xəyalların, yeni düşüncələ-rin, yeni piçiltirlərin rüseyminə çevrilərək hə-min o dəli aşiqi yerlə, göylə, dörd divarla, ağacla, güllə, bir sözlə, hamı ilə və hər kəs ilə elə özünü özünə də həmsöhbət edir. O məqama, o ana qədər ki, sən Ümid qığılcımı görürsən və onda:

*Bir ocaq közərir, bir tüstü qalxır
Köklənib diqqətim baş verənlərə...
Ürəyim susaraq kənardan baxır -
Qəmin divarına, daş verənlərə!..*

*Titredir ruhumu həzin bir avaz,
Gözümün kökündə sular lillənir...
Kədərini dərin, ümidini dayaz -
Dilim tərənəmliyi ağrı dillənir...*

*Baxıb, vərəq- vərəq yaddaş dəftərin,
Kiprik ucu ilə sıgallayıram...
Üzümə oxunan ömrün səhflərin-
Qəbul eləmirəm - cığallayıram...*

*Nədənə bənzətdim dar ağacına -
Közərin ocağın tüstü dirəyin...
Səni and verirəm, gülüm, saçına -
Ovut, səni sevirəm şair ürəyini!*

İnsanın iç dünyasının bir istəyi də olub həmişə. Bu istək isə umacaq deyil, tələb de-yil Sadəcə bir ülfət, bir səmimiyyət, bir diqqət, lap elə bir iynə ucu boyda təbə-

sümdü. Bunu ona görə xüsusi vurğulayıram ki, dünyada elə adam yoxdur ki, onun ovun-mağa, onun təsəlliye ehtiyacı olmasın. Şəx-sən mən az qala bütün gecə və gündüzü hə-min o məni ovudacaq anı gözləyirəm, arzu-layıram.

Ona ehtiyacımı gizlədə bilmirəm. Çünki ovunanda hiss edirəm ki, yaşamaq həvə-sim, yaşamaq istəyim Ümidə çevrilir, olan Ümidimi artırır. Deməli, məni ovudacaq hə-min o nəşə, yəni söz, hərəkət, kimlər üçün-sə mənasız, gərəksiz ola bilər. Heç ağılları-nın ucundan da gəlib keçməz. Mən səsinə eşidəndə, addımlarının yaratdığı səsi du-yanda, baxışını görəndə, lap elə şəklinlə göz-gözə gələndə ovunuram. Həmin an mə-nə elə gəlir ki, o səsi də sən özün göndər-din, o şəkildə də mənimlə birbaşa danışdın. Özünəməxsus addım səsinlə özün içimdən, ürəyimdən, olduğun məkandan gəlib get-din. Və bütün bunları ona görə etdin ki, ayaqda qalım, yıxılmayım. Məncə bu, xoş-bəxtlik dərmanıdır. Məncə bu xilaskarlıq mis-siyasıdır. Məncə bu həmin o yazı boyu vur-ğuladığım Ümidin diktəsidir. Cəm halında götürəndə bu Allahımın Sənə, qəlbinə, ru-huna mələklər vasitəsilə çatdırdığı mesajdı. O sənin xilaskar mələk olduğunu sənə xatır-ladır. O sənin Ümid olduğunu yadına salır. Ona görə də sən mənim gözlədiyim, axtardığım, aradığım, səsinlə, özümlə, bütövlükdə mənim ürəyimi bir anlıq da olsa ovudursan. Mənim ruhumu bir anlıq da olsa Ümid qapı-sından içəri keçirirsən.

Kimsə bu hissləri, bu duyğuları müxtəlif yerə yoza bilər. Kimsə bunu öteri bir yazı ki-mi, gündəmin içində olmaq istəyi kimi də dəyərləndirə bilər. Amma bütün bu dediklə-rimə və verilən qiymətlərə baxmayaraq, mən hər kəsin bildiyi kimi, yalnız Allahdan və Səndən yazıram. Və yalnız Allahın və Sə-nin mənim həyatımda Ümid olmanızı təkrar-təkrar vurğuladığımı bilənlər bilir, bilməyə-nlərin də nə zamansa biləcəyinə şübhəm yoxdur. Ən azından ona görə ki, istəyimin adı Ümidli Sevgidi. Həmin sevgi ovutmağa da, yaşatmağa da qadırdı. Yəqin ki, bununla bağlı kimsə mübahisə etməyəcək. Çünki hər kəsin qəlbində öz sevgisi, öz ümidi var və mən də hər kəsə öz sevgisi, öz Ümidi ilə baş-başa qalmağı, əl-ələ tutub könülləri ra-hat olan, ruqları sevinən Ümid evinə doğru yol getməyi arzu edirəm. Və nəhayət:

*Gecikdim bu axşam, deyəsən bir az
Bəlkə də yubandım, ya da ləngidim...
Amma düşünməki edib sənə naz -
Dalğalı dəniz təki indi səngidim!..*

*Fikrim də, ruhum da həmişəki tək,
Qoşa izimizlə qəzib bu gün də!..
Yaddaşında canlat - xəlvət şəklin çək -
Məni o şəkildə göstər bu gündə!*

*Bir az da yorulmuş, bir az da küsgün -
Üzünə təbəssüm mehi dəyməyən...
Sənin dediyin tək, şükürsüz, üzgün -
Elə həmənkəyem - özün təkləyən!..*

*Tanrı sərhəddin də aşmış sevgim-
Çünki inadım da ölçüsüz olub!
Düşünmə, mən dünən səni az sevdim -
Bu gün Yer kürəsi sevgimlə dolub!*

Hə, mən yazımın sonuna gəlib çıxana qə-dər yəqin ki, sizlərə nə demək istədiyimi çatdır-a bildim. Və çatdır-a bilmədiklərimin də fər-qinə vardım.

Amma gəlin birlikdə etiraf edək ki, mən Sevgidən və Ümiddən yazdım. İstədim ki, gözümün önündə olan və ürəyimdə yaşa-yan, ruhumda mənimlə hər yeri dolaşan O mənə ÜMİD olduğunu bilsin!..

Sevinc Fədai:
“Cəmiyyətdə sağlam dəyişikliklər yaratmaq üçün maarifləndirməyə ehtiyac var”

Məktəblərdə hicab ləğv olunması və vahid məktəb-li geyiminin tətbiqinə qada-ğalar və məhdudiyyətlər prizmasından yanaşmaq doğru deyil. Məsələnin qa-dağa ilə həll olunması çıxış yolu deyil. Çünki qadağalar bəzən problemin zahiri tə-rəfini həll etsə də, onun mahiyyətinə toxunmur. Cə-miyyətdə uzunmüddətli və sağlam dəyişikliklər yarat-maq üçün anlayışa, maarif-ləndirməyə və qarşılıqlı hörmətə ehtiyac var.

Bu sözləri Adalet.az-a açıqlamasında Qadın və

Uşaqların Təhsilinə Dəstək İctimai Birliyinin rəhbəri Se-vinc Fədai söyləyib.

Onun sözlərinə görə, va-hid məktəbli geyiminin olma-sını məktəbdə nizam-intiza-mın, bərabərliyin və vahid təhsil mühitinin qorunması baxımından anlamaq müm-kündür:

“Bu qaydaların tətbiqi za-manı ailələrin inancları, so-sial-mədəni xüsusiyyətləri və uşaqların psixoloji vəziyyəti də nəzərə alınmalıdır. Əsas məsələ qayda yox, onun ne-cə izah və tətbiq edilməsidir.

Düşünürəm ki, bu məsələ-də adaptasiya əsas yanaşma olmalıdır.

Ailələrlə dialoq qurulmalı, valideynlərə təhsil qaydaları-nın mahiyyəti izah edilməli, qarşılıqlı etimad formalaşdı-rılmalıdır.

İnsanlara yalnız nəyi edə bilməyəcəklərini demək əvə-zinə, müəyyən qaydaların nə üçün mövcud olduğunu başa salmaq daha sağlam nəticə-lər verə bilər.

Uşaqlar məktəbə öyrən-mək, inkişaf etmək, dostluq qurmaq və gələcəyə hazırlaş-maq üçün gəlirlər.

Mənim üçün əsas sual bu-dur: biz uşaqlara yalnız qay-dalara tabe olmağı öyrətmək istəyirik, yoxsa qaydaların mahiyyətini anlayan, fərqli düşüncələrə hörmət edən və birgə yaşamağı bacaran in-sanlar yetişdirmək istəyirik?

İnanıram ki, sağlam cə-miyyət qadağaların çoxluğu ilə deyil, insanların bir-birini anlamaq bacarığı ilə formala-şır.

Təhsildə məqsədimiz yal-nız qaydaları qorumaq deyil, həm də bu qaydaların arxa-sında dayanan dəyərləri uşaqlara doğru şəkildə çat-dırmaq olmalıdır”.

Əntiqə

Yaşar QASIMBÖYLİ
Filologiya elmləri doktoru, AMEA-nın baş elmi işçisi
yashargasimov@mail.ru

"Məndən ötdü...": tarix poetik şedevrin aynasında

Milli bədii təfəkkür tarixində altmışıncıların özünəməxsusluğunu qabardan və dərinləşdirən ciddi məsələlərdən biri - onların sovet ədəbiyyatında uzun illərdən bəri göylərə qaldırılaraq, şərəfinə saysız-hesabsız mədhiyələr yazılmış möhtəşəm xalq obrazına tamamilə təzə nöqtəyi-nəzərdən yanaşmaları idi. Yeni lirik qəhrəman "mən kiməm?", "kim olmuşam?", "kim olmalıyam?" qəbilindəki suallar üzərində dərinləndirən düşündürdü. Bəxtiyar Vahabzadə, Əli Kerim, Xəlil Rza Ulutürk, Məmməd Araz, Fikrət Sadiq, İsa İsmayilzadə, Məmməd İsmayıl, Nəriman Həsənzadə, Fikrət Qoca, Hüseyn Kürdoğlu, Musa Yaqub kimi parlaq istedad sahibləri xalq obrazını yeni epoxanın milli-estetik ehtiyaclarından çıxış edərək, konkret təsvir və tərənnüm etməyə cəhd edirdilər. Gənc ədəbi qüvvələr, ustalardan fərqli olaraq, bədii sözün təsir gücünü monumentalıqda və sonsuz əzəmətililikdə deyil, konkretlikdə və müəyyənlikdə görürdülər. Bu yöndəki poetik-mənəvi axtarışların xarakteri və səciyyəvi xüsusiyyətləri barəsində 60-80-ci illər və müstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında xeyli sanballı tədqiqatlar meydana gəlmişdir.

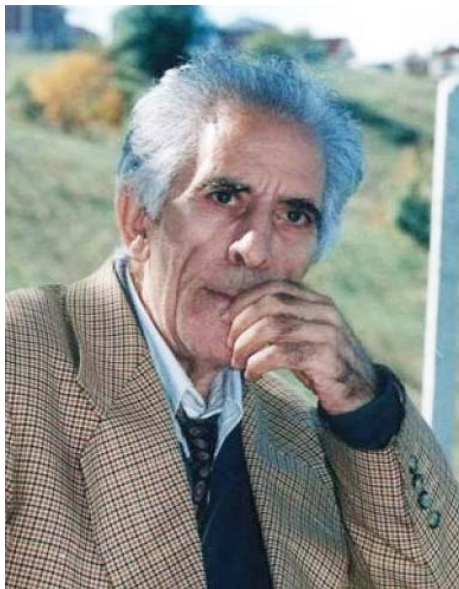
Gənc altmışıncılar ilk ədəbi addımlarından etibarən Vətən və Xalq anlayışlarına özünəməxsus yanaşmalarını cəsarətlə irəli sürdülər. Mənəvi və estetik dəyərlərə ayıq münasibət, analitik və differensial təlqin onların bədii-fəlsəfi konsepsiyasının məğzini təşkil edirdi. Absurd və abstrakt bütəllər yaratmaq tendensiyasını cəsarətlə inkar edən gənc qələm sahibləri daha çox canlı və mürəkkəb, dinamik obrazlara üstünlük verirdilər. Bu mənada gənc altmışıncıların əsas estetik kateqoriyalara münasibətindəki mühüm və səciyyəvi cəhət - onların, əsasən, müəyyən, konkret etnopoeitik və tarixi məzmun daşıyan obrazlara meyil göstərməsi idi.

Məmməd Arazın Azərbaycan, Araz, Kür, görkəmli tarixi şəxsiyyətlərimiz haqqındakı şeirlərini burada vurğulamaq yerinə düşər. Xüsusən, şairin "Səbə yeli", "Anamdan yadigar nəğmələr", "Nənəmin kitabı", "Mənim Naxçıvanım", "Məndən ötdü, qardaşıma deydi...", "Azəri nəğməsi", "Mən Araz şairiyəm", "Arazın nəğməsi", "Araz yadıma düşüb", "Ağlayan qayalar", "Daş qartal", "Azərbaycan - dünyam mənim", "Bu yerlər, o yerlər", "Atamın kitabı" və başqa əsərlərində xalqa və Vətənə pərəstiş duyğularının rəngberəng çalarları reallaşmışdır.

"Məndən ötdü, qardaşıma deydi..." (1967) şeiri özünün ifadə tərzinə və qayəvi pafosuna görə qeyd etdiyimiz sırada xüsusilə seçilir. Altmışıncıların böyük məmləkətdə rezonans doğuran ən möhtəşəm əsərlərindən birinin təhlilinə keçməzdən əvvəl, onu vurğulamağı vacib sayırıq ki, yuxarıdakı əsərlər bu şeirin dünyaya gəlməsində münbit mənəvi-bədii zəmin rolunu oynamışdı. Məmməd Arazın öz zamanının misilsiz şedevrinə çevrilən poetik incisinin yaranmasında həmin estetik axtarışların, xüsusən də, Araz motivlərinin əvəzedilməz rolu olmuşdu.

"Məndən ötdü, qardaşıma deydi..." təkcə yazıldığı ilin ən uğurlu bədii nümunəsi deyil. Cəsarətlə söyləmək mümkündür ki, bu qayədə və siqletdə sənət əsəri, demək olar ki, dilimizdə səslənməmişdi. "Məndən ötdü, qardaşıma deydi..." ni bu dərəcədə böyüdən və misilsiz edən hansı estetik keyfiyyətlərdir? Bu və buna bənzər suallara əsərin özü cavab verir: "Ey daşlaşan, torpaqlaşan ulu babam! Bu gündümdən dünənime uzaqlaşan ulu babam! Küləkləşən, dumanlaşan ruhunla sən Ayağa dur, səninləyəm! Səs getməyən əl yetməyən Qədim tarix dərəsindən Səs ver, mənim səsimə sən: Səndən gələn, səndən ötən nəydi belə? Səndən ötüb qardaşıma deydi belə?" Etiraf etməliyik ki, keçmişə, xüsusən mənəvi tarixə bu cür müraciət bədii təcrübədə az təsadüf olunardır. Bəlkə də eynən bu cür misalı və poetik nümunəni başqa milli ədəbiyyatlardan tapmaq da çətindir. Müəyyən zamanlara, hansısa konkret bir epoxanın nəsil-

lərinə yazılmış, təbii ki, belə alovlu xitabları arayıb-axtarıb, misal gətirmək çətinlik törətməz. Amma uzun və bütöv bir keçmişə - bu cür vicdan və ürək ağrısı ilə müraciətin dünya ədəbiyyatında bənzəri, bizcə, yoxdur. Niyə? Sualın cavabı aydın və qısaqdır; heç bir millətin tarixi bizimki kimi bu qədər əzadlarla dolu deyil! Heç bir etnos Tanrının ona bəxş etdiyi qüdrəti və imkanları bizim qədər amansızcasına, öz taleyinə və gələcəyinə laqeydçəsinə göylərə sovrumayıb! Heç bir millətin tarixində belə vəziyyət, bu cür dəhşətli həqiqətlər olmadı ki, təbii ki, belə bədii-fəlsəfi xitablar da yazılmaz. M.Arazın "Məndən ötdü, qardaşıma deydi..." şeirini qardaş qanları ilə yazıl-

mış ümumtürk tarixi, xüsusən də qanla və ədalətsizliklərlə yığılmış Azərbaycan tarixi öz bətnindən doğmuşdu: "Bununlami neçə dəfə, Ata-oğul, qardaş hissi haçalandı, Bir şəhərin Beş qardaşın xanlığına parçalandı? O zamanı bitdi bizim dilimizin "sənin", "mənim" qabarı da? O zamanı bitdi bizim dilimizin "haralısan" damarı da?.." Gənc M.Araz müdrikliklə şeirin onurğa sütununu kəşf edərək, bir el məsəli, daha doğrusu, antimesəli ətrafında yüzrlərlə faciəni ümumiləşdirə bilir. Əslində həmin antimesəli elə "facie kodu" və ya min illərdən bəri davam edən, dəyişməyən, var gücü ilə mənəviyyatımızı soran və sovruran tipik "Antiazərbaycan kodu" adlandırmaq olar: "Səninləyəm, ulu babam! Bu məsəli kimdi yazan? Hansı soysuz ata idi Ataların imzasını Çəkib, ona möhür basan?! Adını zı dastanlardan oğrayaram, Ruhunuzu qıyma-qıyma doğrayaram Qara Çoban, Dəli Domrul, Ey xan Eyvaz, Giziroğlu Mustafa bəy, Əgər ki, siz Bu məsələ qol çəkdimiz!"

Altmışıncılar ilk dəfə idi ki, milli yaddaşı və genetik fondu saf-çürük etməyə cəsarət edirdilər. "Dədə Qorqud kitabı"ndan üzü bəri min beş yüz ilə yaxın çox uzun dövrlər ərzində söz sənəti tariximizdə bu böyüklükdə cəsarətlə heç kim qələm çalmamışdı. Azərbaycan Sözlünün Məhəmməd Füzulinin "Oyadar xəlqi əfğanım, qara baxtım oyanmazmı?!" fəryadından Məhəmməd Hüseyn Şəhriyarın "Yatmış baxtım" həsrətinə qədər uzanan uzun yolunun sonunda yüksələn yaddaş zirvəsi - Məmməd Araz zirvəsidir: "Məndən ötdü!.. Məndən ötdü!.. Sevinçə bax, qeyrətə bax! Bunu yazan xilqətə bax! Məndən ötdü!.. Qulağımdan getmir bu səs, Zərbələri qardaşına, Sirdaşına ötürən kəs Elə bil ki, bax bu gəcə Qulağımın dibindəcə Xətainin süqutuna qəh-qəh çəkdi. Sonra, sonra Səhəracən başına yüz qədəh çəkdi. O qəhqəhənin dalğasından, O məstliyin baş fırladan Havasından qopan daşdı - Azərbaycan torpağında Araz boyda şırım açdı".

Milli tarixi və sələfləri təftiş və ittiham etməyi zaman sifariş verirdi. Yeni nəsil bu məsələdə yalnız çox az, barmaqla sayılacaq qədər az milli-mənəvi abidələrə güvənə bilirdi, amma hər halda, nümunələr vardı; "Dədə Qorqud Kitabı" da, Məhəmməd Füzuli də, Hüseyn Cavid və romantiklər də, Məhəmməd

mədhüseyn Şəhriyar da həmin mənbələrin sırasındakı mühüm yer tuturdu. Təbii ki, baş və əsas mənəvi güc mənbəyi "Dədə Qorqud Kitabı" idi. Bu baş kitabımız, Olum və Ölüm bittigimiz zülmətlərin dərinliklərindən həyat şəfəqləri saçır və bizim gözümüzü açırdı. Altmışıncılar mənəviyyat və mədəniyyətimizin ulu babasına pərəstiş edirdilər. Təkcə şeiriyyət deyil, nəsr də Dədə Qorquda can atırdı. Anarın "Dədə Qorqud"u və Məmməd Arazın "Məndən ötdü, qardaşıma deydi..." şeiri mənəvi oyanış və özünəqayıdış epoxasının mənəvi-estetik ehtiyaclarını sərrast ifadə edirdi. Etiraf etməliyik, sonra gələn nəsillər də bu klassik nümunələrin aurasından və cazibəsindən çıxıb bilmədilər. Anar "Dədə Qorqud Kitabı"ni zamanəmizə gətirmişdi - yaddaşımızı və ruhumuzu təzələmişdi, daha doğrusu, köhnəlmişdi, öz əslinə qaytarmağa təşəbbüs etmişdi. Məmməd Araz isə bir qədər də irəli getmiş və öz yaddaşlarını heyrləndirəcək addım atmışdı. Keçmişlərin ən dəhşətli mərzəni kəşf etmiş və Azərbaycanı məhv edən bu mərzəyə öz zamanının böyüdücü şüşəsindən nəzər salmışdı. Şair yurdumuzun ən qədim epik səkinlərinə, ən ləyaqətli və qüdrətli vətəndaşlarına, ulu babaların ruhuna hay vurub xitab etmiş və onların vicdanını silkələmişdi.

Düzdür, Hüseyn Cavidin "Topal Teymur"unda buna təşəbbüs göstərilmişdi. Amma Məmməd Araz daha qədimlərə enmiş, kəskin və iti söz qılıncı ilə keçmişləri ittiham edirdi:

**Adınızı dastanlardan oğrayaram,
Ruhunuzu qıyma-qıyma doğrayaram...**

Daha öncə isə, M.Ə.Sabir də öz zaman-daşlarını təftiş və tənqid atəşinə tutaraq, onların vicdanını silkələmişdi... Doğmalarını yadırlayan, yadlaşan Vətənə, öz mahiyyətini və tarixi simasını itirib eybərleşən milli mühtə nifrət və qəzəblə yığılmış münasibətlərə dünya ədəbiyyatında az da olsa rast gəlinir. Bir vaxtlar böyük Corc Qordon Bayron öz mühitini və müasirlərini ən acı sözlərlə qamçılamışdı. Dahi rus şairi M.Y.Lermontov "Proşşay, ne mitaya Rossiya" deyə böyük bir məmləkətə qarşı öz qəzəbini sıxa, saxlaya bilməmişdi. Böyük Coys isə "İrlandiya öz balalarını yeyən donuz kimidir" deyə doğma Vətəninə nifrətini udmağı bacarmamışdı. "Məndən ötdü, qardaşıma deydi..." şeirində isə mənəvi-psixoloji vəziyyət başqa cürdür. Müəllif bizim milli-poetik təcrübədə olmamış və görünməmiş təhlil-təsir üsulunu seçmişdi. Minilliklərin qatlarından və qaranlıqlarından bütün maneələri keçərək, bugünüməzə gəlib çatan, romalıların və ərəblərin, monqolların və rusların, farsların və ermənilərin hərbi, siyasi, mənəvi zorakılıqlarından və təcavüzündən nəinki zəifləyən, hətta güc alan və "gəncləşən" bu birbaşa milli təhlükəsizliyimizə və taleyimizə təhdid edən etno-tarixi xəstəliyimiz şairi hədsiz qəzəbləndirmiş və Şedevr yaranmışdı.

Bu şeir ilhamdan yox, qəzəbdən doğulmuşdu. Dahiyane əsərlər isə, adətən, ya Böyük İlhamdan, ya da Böyük Qəzəbdən dünyaya gəlir: "Məndən ötdü... Bunu dedi Şəki xanı, Bunu dedi Bakı xanı, Bunu dedi İbrahim xan, Fətəli xan, Kəlbəli xan... Qəza ötsün mənə, - dedi, Ötən kimi "mən-mən" dedi: "Mən-mən" dedi bir ölkədə nə qədər xan". Aşağıdakı sətirləri isə bölgələrə, xanlıqlara, bəyləklərə bölünə-bölünə kiçilən və yoxluğa üz tutan vətənimizin taleyindən dəhşətə düşən böyük şair qəlbinin dozülmez fəryadıdır:

**Onlar "mən-mən" deyən yerdə
Sən olmadın, Azərbaycan!**

Beləliklə, ötən əsrin 60-cı illərinin ortalarında yaranan və işıq üzü görən bədii şeir düz 60 ildir ki, milli bədii sözümüzün ən yüksək zirvəsində məskən salıb, onun əsl sahibi və sakini kimi yeni-yeni nəsilləri, ən kübar zövq və nəfis duyğu pərəstişkarlarını heyrləndirməkdədir!

**"Mən səmimi, savadlı,
İslamın mahiyyətini dərk
edən inancılı insanları..."**

"Məktəb müəyyən mənada müqəddəs məkandır. İslamda məktəbin yeri məscid qədər önəmlidir. Məktəbə hücum məscidə, Allah evinə hücum deməkdir. Məktəbi dağıtmaq, yandırmaq, müəllimlərin şərəf və ləyaqətini nalayiq ifadələrlə təhqir etmək sübut etdi ki, bu iğtişaşları yarananlar və idarə edənlər tamamilə din düşmənidir. Məqsəd İslam dinini vəhşi obrazda təqdim edərək qadağalara, məhdudiyyətlərə səbəb olmaq, nəticədə də bu bəhanə ilə daha böyük təxribatlara rəvac verməkdir".

Adalet.az xəbər verir ki, bunu ilahiyyatçı Turan İrfan deyib. O, bildirib ki, dində iğtişaşlar yaratmaq, təxribat etmək, qeyri-sivil, radikal üsullarla etiraz bildirmək qəti olaraq haram və qadağandır: "Hüquqi yollarla, məhkəmə qaydasında tələb və iddiaları əsaslandırmaq əvəzinə İran rejiminin təxribatçı planlarına uyub ölkəni qan gölünə çevirməyə, keçmiş İraqın, Suriyanın, indiki Yəmənin vəziyyətinə salmağa çalışmaq öncə Allaha üsyandır, sonra da ən böyük cinayətdir. Quranın harasında var ki, söyüş və təhqirlə, dövlət mülkiyyətini dağıtmaq, cinayətə çağırışla məsələ həll edəsən? Bu üsul ancaq mənfur fars şübbiyyəsinin ideoloji imperiya siyasətinə əsaslanan anti-İslam rejiminə xas üsuldur. Çünki o rejim üçün din müqəddəs və toxunulmaz dəyər deyil, hədəfə çatmaq üçün bir alətdir. Ona uyub İslam dinini təsir alətinə çevirmək olmaz. Quranın harasında, Peyğəmbərin hansı səhih hədisində var ki, batil və haram yollarla məqsədə çatasan? Təbii ki, yoxdur. Lakin yenə də fars molla rejiminin xüsusiyyətidir ki, siyasi məqsədlərinə müsəlman ölkələrinə külli miqdarda narkotik və zəhərli ideologiya yeritməklə çatsın. Necə ki, Livanı, İraqı, Yəməni hazırda narkotik və zərərli ideologiya yuvasına, terror mənbəyinə çeviriblər.İslamda qanunsuz metodlarla, cinayət yolları ilə, digərlərinə ziyan vurmaqla haqqını tələb etmə üsulu yoxdur. Din və dinin atributlarını xarici məkri planlara alət etmək yoxdur. Din adı altında, hicab tələbi adı altında məktəb dağıtmaq, cəmiyyətdə qorxu və vahimə yaratmaq yoxdur".

İlahiyyatçının fikrincə, bütün xalqı İranın din, məzhəb adı altında yaydığı siyasi ideoloji xəttə etiqad edib tabe olmağa məcbur etmək birbaşa xalqa qarşı çıxmaqdır:

"Qumda toplaşan terrorçu qrupun fitnəkar bəyanatı əsasında İslam dəyərlərini qoruyub yaşadan, donuz salınan məscidləri İran və Ermənistan işğalından azad edən, məscidlər tikən, bu məscidlərdə kitabxanalar quran, o kitabxanaları zəngin ədəbiyyatla daha da zənginləşdirən, bütün dinc dini ayin və tədbirlərin keçirilməsinə şərait yaradan, bütün dini konfessiyalara maddi-mənəvi dəstək göstərən bir dövlətə qarşı çıxmaq Allaha, İslama, Həzrət Muhəmmədə, Əhli Beytə, 12 İmama qarşı çıxmaqdır, nəşükürlük, nankorluq, xəyanətdir. Bu xəyanət İmam Hüseyni məktəblə çağırış qılıncı ilə qarşılamaq qədər ağır xəyanətdir. Vicdan azadlığına rəğmən verilmiş azadlıqlardan sui-istifadə etmək, bu azadlığı özbaşınalıq kimi qəbul etməkdir.Din müqəddəs dəyərdir. Həzrət Muhəmməd Məkkədə ən ağır məhrumiyyətlərə səbr edib, əsla qanunsuzluğa, cinayətə əl atmayıb. İmam Əli, Əhli-Beyt əsla təxribatçı planlar qurmayıb, lap haqsızlığa uğrasalar belə söyüş kampaniyaları, iğtişaşlar, təxribatlar təşkil etməyiblər. Çünki o cür mənfi üsullar İmam Hüseyni şəhid edən Əməvilərə xas idi. Onlar siyasi manipulyasiya edir, bir mövzunu mahiyyətini fərqli formada ictimailəşdirib əhalini aldadır, öz mənfur məqsədlərinə alət edərək istifadə edirdi. Zor, iğtişaşlar, terror, təhqir və söyüş Əhli Beytin yox, Əməvilərin üsulu idi. Əhli Beyt elmlə, hikmətlə, humanizmlə, dua və səbrlə fəaliyyət göstərirdi. İmam Cəfər Sadiq Qumda terrorçu yetişdirmirdi, Mədinədə alim, həkim, astronom, kimyaçı yetişdirirdi, siyasətlə məşğul olmurdu, mərhəmətlə, məhəbbətlə məşğul olurdu və buyururdu: Din yalnız məhəbbətdir! Əhli Beytin, Peyğəmbər irsinin arxasında gizlənib bu ali dəyərləri xarici təxribatlara sipər qərar vermək, alətlə çevirmək daha böyük günah, hətta İslam hüququna görə cinayətdir. Mən səmimi, savadlı, İslamın mahiyyətini dərk edən inancılı insanları istənilən təxribatdan, iğtişaşlardan, dini mənfi obrazda təqdim etməkdən çəkinməyə çağırıram. Din ali dəyərdir, dini xarici maraqlara alət edib aşağılamaq olmaz. Dövlət isə bizim dayaq nöqtəmiz, şəhidlərin qanı ilə suvarılan müqəddəs torpağımızı qoruyan varlığımızdır".

vasif.əli.hüseyn

"Son günlər baş verən hadisələr mənə ciddi narahat edir. Yenə qadınların dini duyğularının manipulyasiya predmetinə çevrildiyini, onların müəyyən məqsədlər naminə alət kimi istifadə olunduğunu müşahidə edirəm. Ən ağrılısı isə odur ki, bir çox qadın iştirak etdiyi proseslərin mahiyyətini, mümkün nəticələrini və hansı maraqlara xidmət edə biləcəyini yetərincə dərk etmir. Dünən qarşıma çıxan videolarda guya həmrəylik və dəstək nümayiş etdirmək məqsədilə hicab bağlayan qadınları gördüm. Sual edirəm, Sizi bu addıma təşviq edənlər izah etməyiblərimi ki, dini inancın rəmzi olan hicabı nümayiş vasitəsinə çevirmək elə həmin inancın mənəvi mahiyyətinə hörmət-sizlik kimi də qiymətləndirilə bilər?"

Adalet.az xəbər verir ki, bunu "Təmir Dünya" Qadınlarla Yardım İctimai Birliyinin sədri Mehriban Zeynalova deyib.

O, sual verib ki, inanc nə vaxtdan ictimai kampaniyaların dekorasiyasına çevrilib?

"Hicab təhsilə mane olmur!" şüarı ilə çıxış edənlərə də sualım var: Bu gün müdafiə etdiyiniz hüquqla sabah qarşınıza çıxarıla biləcək dini məcburiyyət arasında sərhədin haradan keçdiyini düşünürsünüz? Dünyada qadınların geyiminə, təhsilinə, hərəkət azadlığına və ictimai iştirakına dini qaydalar adı altında məhdudiyyətlər qoyulan ölkələrin təcrübəsi sizi düşündürmürmü? Qadınların kiçik hesab edilən davranışlarına görə ağır cəzalara, şallaqlanmaya, hətta ölüm hökmlərinə məruz qaldığı sistemlərin mövcudluğu kifayət qədər ciddi xəbərdarlıq deyilmi? Əlbəttə, hicab taxmaq özü-özlüyündə nə təhsilə qarşı çıxmaq, nə də belə bir idarəetmə sistemini dəstəkləmək deməkdir. Lakin qadın hüquqları adı altında aparılan hər bir səfərbərliyin məqsədini, təşkilatçıların və mümkün nəticələrini sorğulamaq zəruridir".

O, başını örtən ziyalı dostlarına ayrıca müraciət etdiyi deyib: "Sizin inancınıza, şəxsi seçiminizə və mənəvi dünyanıza dərin hörmətim var. Lakin baş verən proseslərin hansı istiqamətə yönəle biləcəyini görmürsünüz? Dini etiqad

azadlığının müdafiəsi ilə dini normaların bütöv cəmiyyətə məcburi qayda kimi qəbul edilməsi arasında fundamental fərq olduğunu siz daha yaxşı bilməlisiniz. Siz də qadının geyiminin, təhsilinin, həyat tərzinin və gələcəyinin başqaları tərəfindən müəyyənləşdirilməsinə imkan verməyin. Hər çağırışın arxasında dayanan maraqları sorğulayın. Bu gün

"Bu gün düşünmədən iştirak etdiyiniz proseslərin sabah öz azadlığınızı..."

rildiyi bir cəmiyyət istəyirsinizmi? Buna inanmaq istəmirəm. Qatıyən! Bəli, ölkəmizdə problemlər var. Bəli, ayrı-ayrı memurların davranışlarında yanlışlıqlar, hüquq pozuntuları və ədalətsiz qərarlar ola bilər. Bunları görməmək, susmaq və ya müdafiə etmək niyyətində deyiləm. Amma ayrı-ayrı memurların yanlış davranışını dövlətin mahiyyəti ilə eyniləşdirmək olmaz. Hüquq pozuntusuna qarşı mübarizə hüquqi dövlətin zəiflədilməsinə deyil, onun daha da gücləndirilməsinə xidmət etməlidir. Bir memurun yanlış qərarına etiraz etmək başqa, bu etirazın hansı qüvvələr tərəfindən və hansı məqsədlə iştirak etdiyiniz proseslərin sabah öz azadlığınızı məhdudlaşdıran qaydalara çevrilməyəcəyinə kim təminat verə bilər?"

O, qadının hicab taxmaq hüququna da, hicab taxmaq hüququna da eyni prinsipdən yanaşdığını bildirib:

"Heç bir qadın inancına görə təqib edilməməli, heç bir qadın inanc adı ilə idarə olunmamalıdır. Bir məqama da toxunmaq istəyirəm. Əgər hicabı abır-həyanın, mənəvi saflığın və təvəzökarlığın rəmzi kimi təqdim edirsinizsə, o zaman geyiminizə, davranışınıza, danışığınıza və ictimai münasibətlərinizə və uşaqlarınızın tərbiyəsinə də diqqət edin. Çünki abır-həya yalnız başı örtməklə ölçülür. O, insanın davranışında, başqalarına münasibətində, sözündə və mənəvi məsuliyyətində özünü göstərir. Hicabı mənəvi üstünlük göstəricisinə çevirmək, eyni zamanda davranışlarda bir dəyərlərə zidd nümunələr nümayiş etdirmək ciddi ziddiyyətdir. Qadın azadlığı uğrunda mübarizə qadının yəni asılılıqlara sürüklənməsi ilə nəticələnməməlidir!"

Onun adından verilən qərarların gələcəkdə şəxsiyyətinə, azadlığına və seçim imkanlarına necə təsir edəcəyini düşünürsünüz? Bir gün övladınız böyüyüb sizdən "Niyə mənəm yerimə qərar verdin? Niyə seçim haqqımı özümdən əvvəl müəyyənləşdirdin?" deyə soruşanda ona nə cavab verəcəksiniz? Uşaqlar böyüklərin ideoloji mübarizəsinin, dini nümayişlərinin və ictimai qarşıdurmalarının vasitəsinə çevrilməməlidir. Uşağın gələcəyi valideynin kiməsə etiraz

etmək istəyindən daha qiymətli. Məni ən çox narahat edən məqam qadınların yenidən qadınların əli ilə manipulyasiya olunmasıdır. Bu gün sizə həmrəylik, mənəvi borc, dini sədaqət adı ilə təqdim olunan çağırışların sabah hansı nəticələr doğura biləcəyini düşünmək lazımdır. Qadının azadlığını müdafiə etmək adı altında başqa qadınların seçimi azadlığını məhdudlaşdıraraq düşüncələrə yol açmaq olmaz. Bir daha müraciət edirəm: DURUN, DAYANIN VƏ DÜŞÜNÜN! Emosiyalarınızın, dini həssaslığınızın və haqlı narazılıqlarınızın başqalarının məqsədləri üçün istifadə olunmasına imkan verməyin. Hər çağırışın arxasında dayanan maraqları sorğulayın. Bu gün

atdığınız addımların sabah özünüzdən, övladlarınızın və bütövlükdə cəmiyyətin həyatına necə təsir göstərə biləcəyini düşünün. Unutmayın, azadlıq yalnız öz seçiminə müdafiə etmək deyil, başqasının fərqli seçim etmək hüququnu da tanımaqdır. Dünyəvi dövlətçilik, vicdan azadlığı, qadın hüquqları və uşaqların mənəfiyi bir-birinə qarşı qoyulmamalıdır. Bu gün düşünmədən iştirak etdiyiniz proseslərin sabah öz azadlığınızı məhdudlaşdıran qaydalara çevrilməyəcəyinə kim təminat verə bilər?"

O, qadının hicab taxmaq hüququna da, hicab taxmaq hüququna da eyni prinsipdən yanaşdığını bildirib:

"Heç bir qadın inancına görə təqib edilməməli, heç bir qadın inanc adı ilə idarə olunmamalıdır. Bir məqama da toxunmaq istəyirəm. Əgər hicabı abır-həyanın, mənəvi saflığın və təvəzökarlığın rəmzi kimi təqdim edirsinizsə, o zaman geyiminizə, davranışınıza, danışığınıza və ictimai münasibətlərinizə və uşaqlarınızın tərbiyəsinə də diqqət edin. Çünki abır-həya yalnız başı örtməklə ölçülür. O, insanın davranışında, başqalarına münasibətində, sözündə və mənəvi məsuliyyətində özünü göstərir. Hicabı mənəvi üstünlük göstəricisinə çevirmək, eyni zamanda davranışlarda bir dəyərlərə zidd nümunələr nümayiş etdirmək ciddi ziddiyyətdir. Qadın azadlığı uğrunda mübarizə qadının yəni asılılıqlara sürüklənməsi ilə nəticələnməməlidir!"

Sübhən

Vasif

Vüqar ABBASOV,
Avropa Xəbər Agentliyinin (European News Agency) əməkdaşı

Vətən təəssüratları 2026

(Üçüncü yazı)

Davam edək

Bayaq qaldığımız yerdən, məmləkətimizə qonaqlarımızın gözü ilə baxmağa davam edək. Bakının mərkəzini çox bəyəndilər. "Heç Avropanın bir çox şəhərində, hətta paytaxt şəhərlərinin bir çoxunda belə təmizlik yoxdur", - deyirlər.

Gülümşəyirəm: "Baxaq, bizə Kürdəxanıya gələndə də təmizliklə bağlı fikrinizdə qalacaqsınız?" - deyərək düşünürəm, amma bərkənd demirəm. Nə qədər də olsa, ölkəmizdir. Bilmirəm buna görə, yoxsa nəyə görə, tez: "Yavaş-yavaş hər yeri səliqəyə salmağa başlayırlar. Hələlik mərkəzi tam belə düzəldiblər və getdikcə mərkəzdən kənar yerləri də bu cür səliqəli, təmiz etməyə doğru gedirlər", - deyirəm və qəribişi budur ki, özüm də öz dediyimə inanıram. Kaş ki, belə olsun.

Bəzi qonaqlarımız özləri maşın kirayə etmişdilər, bəzilərində isə dostlarından xahiş etdim, yeri gəlmişkən, buradan hər birinə təşəkkür edirəm. Onlar da qonaqlarımızı bəzi rayonlarımıza apardılar. Bu barədə yazacağam. Hələlik isə bizim toy adətlərimizi necə gördüklərini, nə düşündüklərini yazım.

Toylarımız

Toy etmək, ailə qurmaq çox sevincli bir hadisədir. Amma şəxsi fikrimə qalsa, toy məsələsi məmləkətimizdə əməli cəhətdən həyata keçirilib. Aylardır ki, toya hazırlıqla bağlı çox videolar izlədik, çox məsələləri öyrəndik. Evlənmək, ailə qurmaq məmləkətimizdə çox çətinləşib. Hər şeyi pula çevirmişik.

Bunu da təzə (videolarda) görmüşəm ki, elçilikdə şirin çay gətirəndə qonaqlar da siniyə pul qoyurlar, bəyin atası həm də bahalı telefon hədiyyə edir... Nə bilim, filan dəst gəlsin, mütləq bahalı daş-qaşla bəzədilmiş olsun, bu paltar olsun, o xonça olsun... Bir sözle, imkanı olmayan külli miqdarda kredit götürüb toy etməli, sonra da borc qaytarmalıdır. Həm də hər iki tərəf, həm qız, həm də oğlan tərəfi. Axı qız tərəf də hədiyyə verməlidir.

Hələ bu şirinliklər... Hamı şirinlik istəyir (bunları isə özümüz yaşadıq): gəlin paltar kirayəyə verən də, xına mərasimini idarə etməyə gələn də, fotoqraf da, video çəkən də, toyda xidmət edənlər də... Sonuncuları hardasa anlayıram. Amma digərlərini anlamaqda çətinlik çəkirəm. Məsələn, gəlinlik kirayə verən, fotoqraf və digərləri onsuz da xidmətlərinin haqqını alırlar. Bu, onların biznesidir. Nə qiymət deyilir, o da verilir. Bir də şirinlik haradan çıxıb, anlamaqda çətinlik çəkirəm... Yazasılı olsam, çox yazaram, amma mövzu o deyil. Niderlandlı qonaqlarımız, əlbəttə ki, bunları bilmirdilər və bilmirlər də.

Toy günü

Toy zalı, yeməklər, musiqilərimiz, rəqslərimiz... Bütün bunlara heyran qalmışdılar və bunu da səmimi olaraq dedilər. Milli rəqslərimizi bacardıqları qədər rəqs etməyə çalışdılar.

Toydakı digər qonaqlarımız, soydaşlarımız da avropalı qonaqları diqqətsiz qoyurdular: onlarla rəqs edən kim, şəkil çəkdirən kim... Bu diqqət qonaqlarımı çox təsirli düşürmüşdü, yaxşı mənada. Xalqımızın qonaqpərvərliyinə çətin ki, başqa xalqlarda rast gəlin. Bizim xalqımızın bu xüsusiyyəti hər yerdə rast gəlinən deyil.

Toya gəlincə, qısa olaraq bir neçə məqamı qeyd etmək istəyirəm.

Toydan xeyli əvvəl doğmalarım narahat idilər. "Uzun müddətdir ki, burada yaşamırsan..." - deyirdilər. Toya dəvət edə bil-

cəyim kifayət qədər dostumun, tanışımın olmayacağından narahat idilər. Xüsusən də anam bu məsələyə görə nگران idi.

Bir tərəfdən də mənə xəbərdar edirdilər: "Çox xərc etmə, sadə toy et. Əlavə musiqi qruplarına, rəqslərə və sairəyə ehtiyac yoxdur. Xərcə, borca düşəcəksən".

Onları başa düşürdüm. Amma zarafatla deyirdim: "Narahat olmayın. Mənim buradakı valideynlər kimi qayğılarım yoxdur".

Əlbəttə, valideyn kimi mənim də öz qayğılarım var. Amma bir çox məsələlərdən azadam. Məsələn, övladım ali məktəbi bitirib deyərək onu işə düzəltmək üçün tanış-biliş axtarmaq kimi bir qayğı yoxdur. İş elanları aidiyyəti iş axtarmaq üçün nəzərdə tutulmuş internet sahifələrinə yerləşdirilir və ilk tapmaq imkanı hamı üçün eynidir: nazir övladına da, milyonçu övladına da, sadə ailədən çıxmış birinə də. Cəhiz vermək də mənim üçün problem deyil. Nə alıb versəm, təşəkkür edəcəklər. "Bu da olmalıdır, o da olmalıdır" deyənlər olmayacaq. Aldığımız və verdiyimiz heç nəyə qayınana-qayınata prizmasından yanaşılmalı yacaq.

Ev məsələsi də hələlik problem deyil. Tələbə yataqxanasında bir otaqları var, ev üçün də müraciət edəblər. Yazılıblar, vaxtı gələndə ev də çıxar.

Hər şey birdən-birə həll olunmur. Mənim üçün əsas olan da budur ki, toy pul yığmaq üçün vasitəyə çevrilməsin və çevrilməməlidir.

Toy borca girmək, illərlə həmin borcu qaytarmaq üçün deyil, iki gəncin həyatında gözəl və yaddaqlan bir gün olmaq üçündür. Toy nə də özünü göstərmək, sübut etmək üçün edilmir. Toy, mənim fikrimcə, sevincini doğmaların, dostlarınla bölüşmək üçündür. Övladınla bağlı arzunu həyata keçirmək üçündür.

Yeri gəlmişkən, çox maraqlı bir hadisə də oldu. Qızımın toyundan cəmi bir neçə gün sonra onların ev üçün müraciət etdikləri qurumdan məktub gəldi. Yazılmışdı ki, sizə ev təklif edirik, filan tarixdə gəlib evə baxa bilərsiniz.

Yəni, görünür, bu məsələdə narahat olmamağım da haqlı imişəm. Bəzən hər şeyi əvvəlcədən bu qədər düşünməyə də ehtiyac olmur. Hər şeyin öz zamanı var. Amma təbii ki, bunun üçün ən azı sosial əminliyin olmalıdır.

Toya dəvət edə biləcəyim insanlara gəlincə, sa? olsunlar, do?malar, dostlar, tanışlar bizi tərk qoymadılar.

Əslində toya ən çoxu 100 nəfər dəvət etmək fikrində idim, amma bu say təxminən iki dəfəyə yaxın artdı. Təsədüfi deyildi ki, toyun əvvəlində qonaqlara ənənəvi "xoş gəldin" çıxışımı məhz Məmməd Arzın bu misraları ilə başladım:

"Qohum da soyuyur, yad da soyuyur,
Gedən unudulur, gedən unutmur.
Qarib ürəyində bir səs uyuyur,
Vətən unudulmur, Vətən unutmur."

Davam edərək qeyd etdim və buradan bir daha qeyd edirəm ki, zala, gələn qonaqlara baxanda gördüm: nə gedən, nə mən və ailəm, unudub, nə də gedən unudulub.

Yeri gəlmişkən, M. Araz bu misraları ötən əsrin ikinci yarısında Fransaya səfərindən, bir mühacirlə qarşılaşmasından sonra yazıbmiş, səhv etməmişəm. Buradan doğmalara, dostlara, qonşulara, sevincimizi bölüşən hər kəsə bir daha təşəkkür edirəm.

(Ardı var)

vugarabbasov@hotmail.com
Niderland.

Rahilə Abdinova,
Azərbaycan Texniki Universitetinin nəzdində
Bakı Dövlət Rəhbəri və Nəqliyyat Kollecinin müəllimi

Qarabağın tarixi taleyi Qabilin poetik düşüncə müstəvisində

Açar sözlər: Qarabağ savaşı, Şuşa, Cıdır düzü, qaçqın-köçkün taleyi, kədər içində ümid, qələbəyə inam, hərbi güc, vətənpərvərlik ruhu, zəfərə aparan yol.

Keywords: Karabakh War, Shusha, Jidir Duzu, the fate of refugees and internally displaced persons (IDPs), hope in the midst of sorrow, belief in victory, military power, patriotic spirit, the road to victory.

Xalq şairi Qabil (1926-2007) Azərbaycan poeziyasının özünəməxsus dəsti-xətti ilə seçilən, yaradıcılıq axtarışlarını mövzu və ideyalar aləmini ictimai mənə və məzmunla cəmləyən müqəddir qələm sahiblərindən biri kimi tanınır. Həyat və zaman, insan və cəmiyyət münasibətləri haqqında poetik mühakimələr yürütmək, münasibət hədəfi seçilən taleyüklü məsələlərə fəal vətəndaşlıq mövqeyindən yanaşma sərgiləmək şairin yaradıcılığına xas olan aparıcı məziyyətlər kimi diqqəti cəlb edir.

İnsanın daxili-mənəvi aləmi, hissi-duyğusal yaşantıları Qabilin şair qələmində fərqli bir rəqəsdən dəyərləndirilir. Onun zəngin obrazlar qaləriyasında insanın dözümlü və dəyanətli, şərf və ləyaqətli, haqsızlığa qarşı üsyankar xarakteri ilə seçimli bir səciyyə daşıyır. Fikrimizi əsaslandırmaq üçün yalnız bir nümunə gətirməklə kifayətlənək olar: hurifi ideyalarını dini-fəlsəfi aspektdə tərənnüm edən İmadəddin Nəsimi haqqında poeməpopeya insan ləyaqəti və hakim üsul-idarə paradigması belə bir həqiqəti yetərincə təsdiqləmək gücündədir.

Cəmiyyətdə baş verən ictimai-siyasi proseslər təbii ki, insan faktoruna, onun sosial-iqtisadi, mənəvi-psixoloji durumuna əsaslı təsir göstərir. Keçən əsrin 80-ci illərinin sonları, 90-cı illərinin əvvəlləri belə gərgin situasiyalarla müşayiət olunan dönmə kimi insan taleyini sınağa çəkdi.

Tarixin arxivinə gömülən Sovet İttifaqının süqutu, düşünülmüş şəkildə qızıqdırılan millətlərə münasibət, Azərbaycanla törədlən qanlı yanvar hadisələri, süni şəkildə yaradılan Qarabağ problemi, bir-birinin ardınca itirilən yaşayış məskənləri bir çox sənətkarlar kimi Qabilin yaradıcılığına da nastolji hiss və hüzn üstə köklədi.

Paytaxt Bakıya, onun mərkəzi meydanlarının birində nəhəng abidəsi qoyulan "qızıl ordu"nun qoşun birləşmələrinin əliyalın dinc əhalinin üzərinə yürüdülməsini əsrin ən böyük terror və vandalizm aktı kimi dəyərləndirən şair klassik üslubda qələmə aldığı "Mərsiyə"sində baş verən, az sonra daha geniş miqyas alacaq faciələrin anonsunu, bu qanlı faciələrin baskarlarının üç üzünü, simasızlığını kəskin ifşa obyektinə çevirirdi.

//Gecəni atəş ilə qırmızı qan eylədilər, Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər// - mətə beyti ilə başlayan mərsiyə baş verən qanlı hadisələrə yetkin bir sənətkar-vətəndaş münasibətinin xarakterik bir nümunəsi idi. Burada Qabilin klassik ənənəvi janrın poetikasına gətirdiyi ideya-məzmun yenilikləri də özünün diqqətçəkici məqamları ilə yadda qalır. Baş verən hadisələrdən dolayı iztirab və axıdılan göz yaşları ilə yanaşı, insan qanına susayan cəlladları, onların havadarlarını suçlayan ittihamname cəhdi də özünü bu şeirdə qabarıq şəkildə nümayiş etdirməkdə idi:

**Qəbrin üstündə də heç kukla olar çanta ilə?
Ağ gəlinlik fatası... qırmızı, al lenta ilə.
Bəs Kremlin görəsən fərqi nədir xunta ilə?!**
**Açınız tarixi, həm indi elə, onda elə...
Gecəni atəş ilə qırmızı qan eylədilər,
Xalqımı-millətimi gülləbaran eylədilər...**

Baş verən faciəvi hadisələrin miqyas və coğrafi konturlarının Qarabağ ərazilərinə fokuslanması Azərbaycan xalqını daha ciddi sınaqlar qarşısına çəkdi. İtirilən doğma yurd yerləri, şəhidlik, əsir və itkin düşənlərin nəməlim taleyi, çadır şəhərcikləri, humanitar və xeyriyyə cəmiyyətlərinin yardım bağlamaları...

daha nələr Qarabağ savaşının məhrumiyyət dolu mənzərələri idi.

Qabilin "Şəhid sayılmayır", "Şəhid anası", "Alışmayın çadırlara", "Ümid sənədir ancaq" şeirlərində Qarabağ işğalının insan talelərinə gətirdiyi iztirab dolu yaşantılar təfəssilatı ilə canlandırılır. Ancaq onu da birmənalı şəkildə bildirmək lazımdır ki, Qarabağ mövzusu yalnız adları sadalanan bu şeirlərlə məhdudlaşmış qalmır.

"Nisbi sakitlik nədir" adlı şeirdə Qabil cıdır hərbi-siyasi məsələləri münasibət müstəvisinə çıxarır, nisbi sakitliyin arxasında düşmənin gizləyəcəyi məkir və hiyləni ayıq-sayıqlanır.

lıqla nişan verən mətləbləri diqqətə çatdırır. Poeziya səngərindən səslənən bu fikirlər şairin ictimai-siyasi lirikasına özünəməxsus çalarlar gətirir, mövcud vəziyyətin tələbləri ilə yaxından səsleşməsi ilə əlamətdar məziyyətlər qazanır. Təbiətin özündə sakitliyin, sükunətin sonradan qorxunc faciələrə, fəsadlara gətirib çıxaracağına qorxu və vahiməsi də burada real vəziyyətlə müqayisəyə gətirilir:

**Mən tufanın əvvəlki
Sükutundan qorxuram.
Təbiətin bu təlxim
Sükutundan qorxuram.**

Sonrakı bəndlərdə Qabil nisbi sakitliyin hərbi və döyüş meydanında törədə biləcəyi faciələri bir-bir sadalayır, nisbi sakitliyin məğlub durumda olan tərəf üçün elə böyük uğur vəd edəcəyinə şübhə ilə yanaşır:

**Nisbi sakitliyin də
Sonrakı dəhşəti var.
Toxtaq tapmış düşmənin
Amansız vəhşəti var.**

Burada şair daimi sülhü vəd etməyən nisbi sakitliyin, elə müvəqqəti atəşkeşin özünün də gözlənilən təxribatlara yol açacağını bədii suallar vasitəsilə ifadə etməyə nail olur: // Qəfil həmlə-hücumun, Həsretindəsən məgər? Möcüzəli yardımın, Möhlətindəsən məgər? //

Elə ilk baxışda bir qədər qeyri-adi təsir bağışlayan "Nəsimi bazarında" adlı şeirdə döyüş və mübarizə əzminə "fasilə elan edən" atəşkeşin özünə, azsaylı Qafqaz xalqlarından olan çeçenlərin işğala, milli dirçəlişə qənim kəsilən "böyük qardaşların" siyasi aventurasına qarşı barışmaz mücadiləsinə münasibət konkret detal və tərəvratlarla özünün poetik ifadəsini tapır. Burada mühəribə və onun gətirdiyi sosial-iqtisadi sıxıntı və məhrumiyyətlər də şairin diqqətindən kənarda qalmır: //Nəsimi dönməzliyi Axtarıram, camaat! Nəsimi sönməzliyi Xalqa lazım bu saat. Həder misal çəkmirəm Nəsimi bazarını Nəsimi bazarında Görüb qan ağlayıram Millətin ruzgarını //Qabil Nəsimi bazarındakı mənzərəni sadəcə nəql etmir, xalqın yurd, torpaq itkilərini unudqanlıqla qarşılaşmaq faciəsindən əndişə-

lənir. O, çeçen mücahidlərini də əbəss yere nümunə kimi gətirmir:

**Çeçen küçələrində
Körpə kamikadzelər
Dağ boyda tank üstünə
Fəda olmağa gəlir...**

**Nəsimi bazarında
Bizim də ki, uşaqlar
Cıdır əski əlində
Maşınlara şığıyır,
Şüşə silməyə gəlir.**

Şeirin sonrakı misralarında şair bədii sual vasitəsilə iki Qafqaz evindəki fərqli vəziyyətlər üzərində düşüncə daşınır: // Nəsimi bazarına Niyyə Çeçenistandan Əsmir odlu küləklər?Atəşkeşlə nə sayaq, Sakit olsun ürəklər. //

İşğalla barışmaq, onun insan talelərinə gətirdiyi faciələrə laqeyd qalmaq, unudqanlıq kimi hallara sərt və kəskin münasibət Qabilin şeirlərinə ictimai kəsər və məzmun aşılaman mühüm məziyyətlərdən biridir.

Bu baxımdan "Çadırlara alışmayın" şeirində səsləndirilən fikirlər xalqı ən çətin məqamlarda belə öz mübarizə əzmindən çəkinməyi, saraylardan, imarətlərdən çadır sakinlərinə çevrilmələrini sükutla qarşılaşmaqdan çəkirdən ibrətəməz poetik düşüncələrdir: // Cərgə-cərgə, düzüm-düzüm, Görüb qan ağlayır gözüm... Millətimə budur sözüm: Çadırlara alışmayın! //

Əslində şair bütün dünyanın gözü qarşısında sıralanan çadırları insanlığa sığışmayan məhrumiyyətlər və sosial faciələr kimi qələmə alır. Milli qürura, mentalitetə yad olan bu mənzərəni şair çadır sakinlərinə belə xatırladır:

**Tayfa deyil, millətlik biz,
Bir evik, bir külfətlik biz,
Saraylara şəhərləşib
Çadırlara alışmayın!**

Şair bu həqiqətləri və gerçəklikləri lokal bir coğrafi ərazinin təmsilində dünya ictimaiyyətinin, beynəlxalq təşkilatların diqqətinə çatdırmaq vəzifəsini poeziyanın tribunasından ucadan səsləndirmə nail olur.

Heç təsadüfi deyil ki, Qarabağla, onun taleyi ilə bağlı ictimai müzakirələrdə Qabilin dilindən səsləndirilən: // Ümid sənədir ancaq, Azərbaycan əsgəri! // siyasətdən uzaq bir qələm sahibinin ictimai-siyasi gedişatı uzaqgörənliklə dəqiq dəyərləndirən yanaşması idi.

Dövlət xadimlərinin, siyasət adamlarının xalq diplomatiyasının gözəl nümunəsi olan bu poetik çağırışın tamamilə düzgün və vaxtında səsləndirildiyini etiraf etmələri, illər sonrasına gerçəkləşməsi bir daha onun həqiqiliyini təsdiqləmiş oldu.

Araşdırmalar göstərir ki, Qabilin yaradıcılığında klassik janrlar azlıq təşkil edir. Bunu şairin yardıcılığında məhdud bir məziyyət kimi dəyərləndirmək təbii ki, düzgün olmaz. Fikir verilsə, şair 20 yanvar faciəsini matəm, hüzn üstə köklənmiş mərsiyə janrında qələmə alırsa, Şuşanın irilməsini qan ağlayan qəzəlin təsirli beytlərində nalə çəkən kaman kimi dilləndirir:

**Xar olub Xarı bülbül, Cıdır düzü qan ağlayır,
Deməyin Qabilə siz əsla qəzəlxan, Şuşasız.**

(“Şuşasız”qəzəli)

Azərbaycan dövlətinin hərbi-siyasəti qüdrəti Qabilin belə kədarli notlar üstə köklənən beytini təkzib edən bir həqiqəti dünya ictimaiyyətinin diqqətinə yönəltdi. Bu, Qabilin //Ümid sənədir ancaq, Azərbaycan əsgəri!// çağırışının həm də poetik təntənəsinin və həqiqətinin əyani şəkildə təsdiqlənmə anıdır.

**Uşaqlarda oynaq
ağrısı və şişkinlik nədən
xəbər verə bilər?**

“Uşaqlarda artrit ən çox rast gəlinən forması juvenil idiopatik artritdir”.

Adalet.az xəbər verir ki, bu fikirləri "Sağlam radio"-nun (93 FM) "Sağlam həyat" verilişində Səhiyyə Nazirliyi Elmi-Tədqiqat Travmatologiya və Ortopediya İnstitutunun baş direktorunun müavini - baş həkim Nizami Məmmədov açıqlayıb. Onun sözlərinə görə, bu xəstəlik uşaqlarda davamlı iltihaba səbəb olur və uşağın hərəkət imkanlarına təsir göstərə bilər: "Uşaqlarda artrit əsas əlamətlərinə oynaqda ağrı və şişkinlik, səhərlər və ya uzun müddət oturmaqdan sonra yaranan sərtlik, oynaqda istilik və hərəkət məhdudluğu, axsama və yerimə tərzində dəyişiklik, qaçmaq, oynamaq və pilləkən çıxmaqda çətinlik, həmçinin tez yorulma və həlsizlik daxildir. Kiçik yaşlı uşaqlar ağrıları tam ifadə edə bilmədikləri üçün valideynlər onların davranışındakı dəyişikliklərə diqqət yetirməlidirlər. Uşaq əvvəllər rahatlıqla etdiyi hərəkətlərdən qaçırsa, bir ayağını qoruyursa və ya səhərlər hərəkət etməkdə çətinlik çəkirsə, bu, artrit əlaməti ola bilər".

Baş həkim qeyd edib ki, juvenil idiopatik artrit bəzi növlərdə yüksək hərəkət, dəri səpgiləri və göz iltihabı (uveit) da müşahidə oluna bilər:

"Uveit bəzən heç bir əlamət vermədiyinə görə artritli uşaqların müəmmalı olaraq göz müayinəsindən keçməsi vacibdir.

Diaqnoz adətən pediatr və ya uşaq revmatoloqu tərəfindən qoyulur. Həkim uşağın şikayətlərini öyrənir, oynaqda şişkinlik və ağrını, həmçinin hərəkət qabiliyyətini qiymətləndirir. ESR, CRP, ANA və RF kimi qan analizləri aparıla bilər. Zərurət olduqda ultrasəs, rentgen və MRT müayinələrindən də istifadə edilir.

Juvenil idiopatik artrit təsdiqləyən yalnız bir xüsusi analiz mövcud deyil. Buna görə də diaqnoz uşağın klinik əlamətləri, fiziki müayinə nəticələri, laborator və görüntüləmə müayinələrinin kompleks qiymətləndirilməsi əsasında qoyulur".

**Dünyada hər 7 nəfərdən
birində psixi problem var**

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) 10 oktyabr Ümumdünya Ruhi Sağlamlıq Günündə dərc etdiyi hesabatda ruhi xəstəliklərin global ictimai səhiyyə probleminə çevrildiyini açıqlayıb.

Adalet.az xəbər verir ki, hesabatda görə, dünyada 470 milyon insan narahatlıq pozğunluğundan, 322 milyon insan isə depressiyadan əziyyət çəkir. Qeyd olunur ki, dünyada hər 7 nəfərdən birində psixi problem var. Hər il təxminən 727.000 insan intihar nəticəsində ölür. İntihar global miqyasda 15-29 yaş qrupu arasında ölümün üçüncü əsas səbəbidir. Hesabatda qeyd olunur ki, halların 73%-i aşağı və orta gəlirli ölkələrdə baş verir və yoxsulluq, zorakılıq, sosial təcrid və psixoloji dəstəyə çıxışın olmaması riski artırır. Ruhi sağlamlıq problemlərinin miqyasına baxmayaraq, hökumətlər səhiyyə büdcələrinin yalnız 2%-ni bu sahəyə ayırırlar. Depressiyalı insanların yalnız üçdə biri rəsmi müalicə xidmətlərinə çıxış əldə edə bilir və ruhi sağlamlıq problemləri səbəbindən işçi qüvvəsinin və məhsuldarlığın itirilməsinin global iqtisadiyyata illik dəyəri 1 trilyon dollar olaraq qiymətləndirilir. ÜST-ün 44 ölkədə 280.000 gənci əhatə edən araşdırmasının məlumatlarına görə, problemlə sosial media istifadəsi dörd ildə 7%-dən 11%-ə yüksəlib. Həmçinin bildirilir ki, gənclərin 12%-i video oyun asılılığı riski altındadır. Hesabatda xəbərdarlıq edilir ki, ailələri ilə üz-üzə ünsiyyət qurmaq əvəzinə, emosional boşluqlarını süni intellekt chatbotları ilə doldurmağa çalışan şəxslər tənəliyi daha da dərinləşdirir.

Salatın ƏHMƏDOVA

On altı il idi ki, vətəndən uzaqlarda idim. Kiçik qardaşımın toyunu axır ki, görmək mənə nəşib oldu. Rəşad- böyük qardaşım 6 il idi ki, evli idi. Nə gəlini görmüşdüm, nə dünyaya gələn Səmrayla Çınara adlı qızlarını. Onlar üçün xeyli hədiyyələr almışdım. Anam bir dəfə neçə il əvvəl xəstələnəndə Moskvaya, yanımıza gəldi. Qardaşım qatarla yola salmışdı. 15 gündən artıq qalmadı, geri döndü. Anamla vatsapla görüşərdik, tez-tez dərdləşərdik, mən evin yeganə qızıydım, anam xatirimdədir, yanımda olanda mənimlə nəfəs alardı, bir gün ayrı qala bilməzdik. Amma həyat elə gətirdi ki, illərlə ayrı düşdük. Evimiz üçün burnumun ucu göynəyərdi. Qısılardım içimə. Mehman mənə qarşı sərt olmasa da, az danışan qaradiməz adam idi. Uşaqlıqdan əmisi böyütmüşdü. Övladı olmadığından onu əmisinə vermişdilər. Onun xarakterində qərribə, mənə bir az yad, soyuq olan çox şeylər vardı, içindən keçəni heç mənimlə bölüşməzdi. Mən isə ona evimiz, kəndimiz üçün necə darıxdığımdan imkan düşən kimi söz açardım, dalğın-dalğın üzümə baxardı, onu söhbətlərimlə təngə gətirəndə, "boş ver, əl çək uşaqlıqdan, yekə qızsan, qadınsan," - deyirdi. Uşaqlıq haqqında sonralar hiss etməyə başladım ki, nə danışmağı sevir, nə də mən danışanda dinləməyi. Artıq öyrəşmişdim, əvvəllər inciyirdim, sonralar alışdım.

Qəfil işlərinde gərginlik yarandı. Bakıda yaşayan dostuyla nə danışdı, nə danışmadı bilmirəm - planlarından evdə danışmağı sevməzdi - bir axşam, işdən gələn kimi dedi ki, bu söz oldu:

- Gedirik burdan.
- Hara gedirik?
- Bakıya, Azərbaycana.
- Zarafat edirsən?
- Nə zarafat? Ciddi sözümdür!
- Birdən-birə... - çaşqın-çaşqın ona baxırdım.

Baxışlarını üzərimdə hiss etdiyimi duydu:

- Çox vətən, vətən dedin, budur, işlərimiz alınmır. Qalmağın da mənası yoxdur. Camal zavodda mənə iş təklif edir.
- Camalın nə vəzifəsi var ki?
- Zavodun baş mühəndisidir, deyir sənə kimi mütəxəssislərə ehtiyac var.
- Harda yaşayacağıq? Bakıda ev yox, eşik yox.
- Bir müddət kirayədə qalırıq, sonrasına baxarıq.
- Burda evimiz var...
- Mustafaya etibarnamə verəcəyəm, satıb pulumu göndərəcək.

İçimdə vətənə dönməyə sevinmə də, Mehmanın altı kölgələnmiş yorğun baxışlarına baxıb sevincimi bürüzə verməməyə çalışmağa çalışırdım...

Budur, artıq biletlərimizi almışdıq və yola düşürdük. Mənim bütün hərəkətlərimdən Mehman sezirdi ki, mən bu köçdən çox məmnunam...

***

Mehman bizi kəndə apardı. Məni oğlum Ruslanla kənddə, anamgildə qoyub iki gün sonra Bakıya qayıtdı.

DİVARDAKI ŞƏKİLLƏR

Mənim anamla görüşüm Mehmana pis təsir eləmişdi. Ana-bala qucaqlaşub uzun müddət elə qaldıq. Qardaşımın Səması ətəyimi dartışdıranda özümə gəldim.

- Bibi, mənə nə almısan, hədiyyələrimi ver.

Səmanın səsinə anamın qolları arasından çıxıb ətrafa baxdım. Səmanın baxışları üzümə deyil, yanımdakı çamadanlara dikilmişdi. Əyildim, onu qucaqlayıb bağrıma basdım... O gün Səma qucağımdan düşmədi.

Mehman gedəndən həyatımızı, doğma evimizi gəzdirdim, altı il əvvəl qoyub getdiyim ata evimizdə, həyatımızda xeyli dəyişikliklər olmuşdu. Həyatın yuxarı hissəsində yayda oturduğumuz talvarı söküb yerində geniş, iri bir yay evi tikmişdilər. Ətrafına qardaşım Rəşadın yoldaşı Rüzgarın xeyli çiçək əkməmişdi. Göz oxşayan gözəlliklər içimi rahatlayırdı.

Evin içini də təmir elətdirmişdilər. Mənim anamla yatdığım otağın günbatana sarı divarəndə pəncərə açılmışdı. Mən evdə olarkən divardan atamın, anamın, bizim uşaqlıq şəkillərimiz rəmkalara salınıb asılmışdı. Ev təmir olmasa da, mən şəkillər üçün darıxmışdım. Anam yatağının yanındakı kreslodə oturub köynəyinin düyməsini tikirdi. Mən uşaqlıq illərimizi, olub-keçənləri anama yenidən xatırladırdım. Anam mənim gəlişimə xeyli sevinmişdi. Bunu hiss edirdim.

- Bir az qalarsınız burda.

- Hə, Mehman kirayə ev tutana qədər.

- Tələsdirmə onu, işlərini sahmana salsın.

- Hə, əlbəttə, mən də darıxmışam buralar üçün, evimiz üçün - divarlarda gözüm gəzdi. - Təzə təmir eləmisiniz?

- Üç il olar.

- Üç il? Amma təzə görünür.

- Aboylar işıqlıdır, ona görə elə görünür.

- Yaxşı təmir ediblər. O pəncərəni də yaxşı eləmisiz, açıdım.

- Son illər havalar çox isti keçir. Sərin olsun deyər açıdım, amma qışda bir az soyuq olur. Olsun, istiyə dözüüm yoxdur.

- Ana, hər gün evimizi xatırlayırdım. - Mən yenə boş divarlara baxdım...- Niyə şəkilləri yerinə vurmamısınız? - Anam işində idi, sanki mənə eşitmirdi.

- Şəkilləri deyirəm, bizim ailəvi şəkillərimizi. Babamla nənəmin, atamın, Yunusun, sənənin, hanı o şəkillər...

Anam gecdən-gec dilləndi:

- Harda olasıdır, evdə...
- Niyə yerindən asırısan?
- Asırıq, asırıq... Yığıb qoymuşam köhnə damdadır, sandıqdadır, rəmkaların şüşəsi qırılmasın deyər... - səsi qırıldı.
- Gətirib, asırıq!
- Hə, hə, asırıq... - Anam iynəni sapın üstünə düyünləyib qalxdı.

***

Gecə Ruslanı yanımda yatırdım. Anamla bir otaqda yatmışdıq.

Anam: -Üstünü yaxşı ört, havasını dəyişib, soyuqlayar.- Bir yorğan da gətirib yanıma qoydu - Sənənin yorğanındır, yadımdadır? Hanı mənənim buta yorğanım deyib aqladığın yadımdadır? - Üzündə qərribə bir təbəssüm vardı.

- Heç unudaram? Nəbat məmən aparıbmiş, yusun, yenidən sırınsın.

- Hə, hə, sən də ki, dəlinin biri idin. Butalı yorğanın üzünü tamam sa-

ralmışdı, dedim, Nabata ki, apar onun yununu çıxart, yu, təzə üzlüyə sırıyarıq.

- Mən də aləmi qatdım. Hə, hə dedim, qaytar yorğanımı. - şaqqa-naq çəkdim.

Anamın da dodaqları qaçdı:

- Dəliydin, mənəni butalı yorğanımı söksən, aləmi dağıdaram dedin.
- Dağıtdım da - güldüm... - illər keçib.

- Hə, keçib...
- Yorğana dəyməmişən?
- Dəyə bilmədim, qoxunu ondan alırdım, nə yaxşı ki, dəyməmişəm.

- Ana, mənim qızım olsa, onu heç gözüməndən uzağa buraxmazdım...

- Qızım seçimini eləmişdi, könlünü qapdırmışdı, çarəm nəydi...

- Hər halda yoldan çıxara bilərdin, - güldüm.

- Sevdə atla gələndə yəhərsiz də çapırsınız.

- Sonra da peşman oluruq.

- Niyə peşmansan? Mehman pis uşaq deyil. - anam nigarə-nigarə üzümə baxdı.

- Yox, yox, o mənada yox, qərrib ölkə.

- Hə, qərrib ölkə, əlbəttə, qərriblik pis şeydir.

- Darıxdırdım evimiz üçün. Gecələr pəncərədən içəri düşən çöl damının işığında o qədər bu divardan asılmış şəkillərimizi xatırlayıb, onlarla danışırıdım ki... O günləri o qədər gözlemişəm ki...

- Mən də... - anamın səsinəki qəhəri duydum.

- Yaxşı, gecə keçir, yataq, bax, səhər birinci işimiz o şəkilləri divardan asmaq olacaq. O gözəl günlərin yadigarlarını...

- Çardaqdadır...
- Olsun, səhər düşürüb asarıq.
- Yat, gecə keçir.
- Dəhlizdə də atamın şəkli vardı. Aşıq Ədalətə. Onu da yaqın...
- O da orda olacaq.
- Sandıqda saxlamaq olmaz onları. Onlar bizi gözəl keçmişimizlə birləşdirən yadigarlardır.
- Hə, hə, nə deyirəm ki...

Anamın səsi yorğun gəlirdi, anladım ki, günümüz çox ağır keçib, arvad yaşlaşıb, dincəl-məyə ehtiyacı var. Daha heç nə danışmadım. Ruslanı bağrıma basıb başımı balınca qoydum...

Bir ay kənddə qaldıq. Gələn-gecən çox olurdu. Gündüzlər başımız qarışırdı. Axşamlar o şəkilləri unutduğum üçün özümü danlayırdım, hətta anama gileyləndirdim. Anam bütün gileylərimi susaraq dinləyirdi.

- Ana, sən o şəkilləri istəmərsən?
- Niyə istəmirəm? İstəyirəm.
- Mənim yadımdan çıxır, sən bəri unutma.

Anam susurdu.

Bir səhər yerimdən qalxdım, qardaşımı köhnə dama sarı gedən gördüm, arxasınca səsləndim:

- Mustafa, sandıqdakı şəkilləri də gətir.

- Neynirsən onları? Köhnə şəkillərdir.

- Olsun da, onlar bizim yadigarlarımızdır.

- Allah evini tiksin, hansı əsrdə yaşayıyıq?

- Əsrin buna nə dəxli var? Mən yatdığım otaqda o şəkillərin asılmasını istəyirəm.

- Gülsarla danış, mənim vaxtım yoxdur, özünü həll edin.

Mustafa gəldi. Anam bulağın başında qurdalanırdı, söhbətimizi eşitmişdi. Mənə sarı gəlmirdi... Qərara gəldim ki, özüm gedib şəkilləri gətirib yerindən asım...

***

Mən həyatın o başındakı köhnə evə tərəf gətdim. Evin qabağında ağappaq, şirin meyvəsi olan bir tut ağacı vardı. Köhnə kişilər danışdı ki, bircə tut ağacı özündən başqa hansı ağacın calaq edilsə tutmaz. Atam həmin ağacı özü əkməmişdi. İndiyə qədər durur. Mustafayla balaca vaxtı ağacın altında oynayırdı. İllər idi ev boş qalmışdı. Qapının başındakı oyudun açarı götürüb qapını açdım. Evdə ağır bir hava vardı. Toz, köhnə taxta qoxusu, nəm divarlar...

Şəkillər divarın dibindəki küncdə, köhnə bir sandığın içində idi. Elə bil kimse onu illərlə açmamaq, içindəki ömrü bir daha oyatmamaq üçün bilərəkdən gizlətmişdi.

Bir müddət sandığın qarşısında dayanıb baxdım. Əllərim titrəyirdi. Bu sandığın içində sadəcə şəkillər yox idi. Bu sandığın içində bir ev vardı. Bir ailə vardı. Bir uşaqlıq vardı. Bir gənclik vardı. Bir toy vardı, bir ayrılıq vardı, bir ölüm vardı, bir həsrət vardı, bir sevinc vardı. Güllülər vardı. Göz yaşları vardı, vüsal var idi, hicran var idi. Və artıq geri qayıtmayacaq insanlar vardı...

Diz çöküb sandığın qapağını açdım. Üstdə ilk gördüyüm şəkil atamın şəkli oldu. Tozunu paltarımın ətəyi ilə ehməlcə sildim. Şüşənin altında atamın gənc üzü görünürdü. O üzə baxanda ürəyim sızladı. Elə bil indicə qapıdan içəri girecəkdi.

Ayaqqabılarını çıxarıb həmişəki kimi astaca deyəcəkdik:

- Tərən, hardasan?
- Dodaqlarım titrədi.
- Burdayam, ata.

Bir an susdum. Boğazımda nəse kilidlənib qalmışdı.

Şəkli sinəmə sıxdım. İnsan ölən adamı dəfn edir, deyirlər. Amma mən çoxdan anlamışdım ki, insanın sevdini adam torpağa verildə yalnız bədənini torpaqda qalır. Onun səsi, baxışı, gülüşü, bir sözü, bir hərəkəti, hətta stulda oturuşu belə insanın içində yaşamağa davam edir.

Bəzən bir şəkil həmin adamın özündən də güclü olur. Çünki şəkil zamanı saxlayır. Atamın şəkli də onun gəncliyini saxlamışdı. O gənclik ki, artıq heç vaxt qayıtmayacaqdı.

İkinci şəkil götürdüm. Anamın qucağında Mustafa, atamın qucağında mən vardım. Barmaqlarım ilə şəkilin kənarına toxundum.

- Allah, necə gözəl illər imiş.

Uşaqlığım gözələrimin qarşısında canlandı. Anamın mətbəxdə çörək kəsməsi... Qış axşamları sobanın yanında oturması... Bayram günləri hamını bir süfrənin başına yığması... Atamın uşaqlıqda xəstələnəndə alınma əlini qoyması... Sonra həmin əlin bir gün soyuması...

Özümü saxlaya bilmirdim, göz yaşlarım selə dönmüşdü.

Şəkillər bir-bir əlimə gəlirdi. Hər şəkil başqa bir qapı açırdı. Hər qapının arxasında başqa bir zaman vardı.

Bir şəkildən toy gününün səsi gəlirdi.

Birində bayram süfrəsinin.

Birində həyatda uşaqların qaçışması.

Birində yağışlı bir gündə çəkilmiş ailə şəkli.

Hər şəkə baxdıqca zamanın necə qərribə olduğunu düşünürdüm. İnsan həmin günlərin içində yaşayanda heç vaxt ağlına gətirmir ki, bir gün o günlərin özünü itirməkdən qorxacaq.

O vaxt adı görünən bir süfrə. Adı bir söhbət. Həyatda içilən bir stəkan çay... Bir uşağın gülüşü... Sonralar insanın bütün ömrünə bərabər olur.

Sandığın dibinə yaxınlaşdıqca şəkillər dəyişdi...

Burada gülülər azalmışdı.

Barmaqlarım köhnə, üzünü üstə qoyulmuş bir şəkə toxundu. Şəkli götürməzdən əvvəl sanki nə ilə qarşılaşacağımı hiss etdim. Şəkli yaşıca çevirdim. Bir an nəfəsim kəsildi. I Qarabağ müharibədə həlak olmuş qardaşım Musanın şəkli idi. Şəkildə onun baxışlarında, üzünün cizgilərində həyatın uzun yolları hələ qabaqda görünürdü. Gözlərində yaşamaq eşqi vardı. Yanında həyat yoldaşı dayanmışdı. Gülşənin üzündə həm təbəssüm, həm də qərribə bir nigarəlik vardı. Qucağında isə dizlərinin üstündə oturmış üç yaşlı qızları Şəhla qara gözlərini fotoqrafı zilləmişdi. Şəhla atasının köynəyindən yapışmışdı. Üçünün də baxışları kameraya yönəlmişdi.

- Qardaşım...

Bu dəfə səsim çıxmıdı. Dodaqlarım tərpəndi, amma sözlər boğazımda ilişib qaldı. Şəkildəki qaradışım sanki deyirdi "Bacım, mən hələ buradayam".

Şəkilin arxasını çevirdim. Tarix yazılmışdı. Bir qara tarix. Bir vaxtlar sadəcə bir rəqəm olan, indi isə bütöv bir faciəni ifadə edən tarix.

- Sən bu tarixdə gətin...

Sonra şəkli yenidən çevirdim.

- Amma mən səni heç vaxt yola salmadım.

Qardaşımın şəklinə baxdıqca müharibənin nə qədər amansız olduğunu bir daha hiss etdim. Müharibə insanı yalnız öldürmür. Müharibə bir ailənin gələcəyini də yarımçıq qoyur. Bir uşağın atasını əlindən alır. Bir qadının ərini. Bir bacının qardaşını. Bir ananın oğlunu. Bir evin səsinə.

Tez-tez ermənilərin hücumuna məruz qalırdı. Kənddə hamı qorxu içində yaşayırdı, Gülşən də bu şəkil o zamanlarda çəkirmişdi. Üzü solğun idi. Gözlərində qorxu vardı. Körpə Şəhla qucağında idi. Həmin şəkli görəndə sanki ürəyimə bıçaq batdı. Çünki bu fotosəkildə hələ heç nə baş verməmişdi. Hələ qardaşım sağ idi. Hələ qadın əsir düşməmişdi. Hələ Şəhla atasını itirməmişdi. Şəkildə həyat hələ dağılmamışdı. Uzun müddət həmin şəkə baxdım.

- Sənə Şəhlan üç yaşında idi... İndi Şəhla bəlkə də yaşayıb, bəlkə də böyüyüb, qardaşım. Sən isə həmişə bu şəkildə üç yaşlı qızının yanında qalacaqsan.

Müharibənin qarışıq günləri... Qorxu... Qaçqınlıq... Ayrılıq... Sonra xəbər... Əsirlik xəbəri...

- Sən haradasan, Gülşən?

Cavab yox idi.

- Şəhləni necə böyütdün?

Yenə sükut. Göz yaşlarımı silə bilmirdim

- Kaş bu şəkillər danışaydı... Amma şəkillər danışmır. Onlar insanı danışdırır.

Sandıqdan Şəhlanın başqa bir şəkli çıxdı. Tək idi. Üç yaşında. Gözlərində uşaq məsumluğu vardı. Saçları iki hörük idi. Sanki indicə qaçıb həyatə çıxacaq, sonra dönüb anasına səslənəcəkdik.

- Sən nə gözəl uşaq idin...

Göz yaşım içində gülməsədim. Vallah gülməsədim, bu şəkillər həm də şirin xatirələr tarixi idi. Şəkilləri sinəmə basdım.

- Kaş o günün qədrini daha çox biləydik...

(ardı 16-cı səhifədə)

"Bu da bir ömürdü..."dəki ömrün bir anı...

Bu günlərdə Naxçıvan mətbuatının tanınmış simalarından olan Hüseyn Əsgərovun "Bu da bir ömürdü..." kitabını da oxuyuram. Kitabın 30-31-ci səhifələrində müəllif yazır: "... Amma bürokratiyanın zirehli divarları arzularımı cilik-cilik elədi, maddi ehtiyaclar, hələlik, Fantoması bir kənara qoyub, bərbərdən, suvaqçıdan, suçudan yazıb qonorar almağı tələb edirdi. Müqəddəs qonorar! Onun xətrinə nələr yazmadım?!. Daha çox sadə əmək adamları - pambıqçı, tütüncü, sağıcı, heyvandar, malabaxan, bənnə, dülgər, elektrik və digər sənət sahibləri ilə görüşüb, onların həyat və fəaliyyətlərini işıqlandırardım... Yazılarda məşinimiz asfalt yolda şütümlə, taxıl zəmiləri külək əsdikcə də niz kimi dalğalanmalıydı. Qələmə aldığım qəhrəmanların həyatda ən xoş günləri (həm də ən xoş arzuları - S. B.) oktyabr-yat nişanı taxdığı, pioner qals-tuku asdığı, komsomol bileti aldığı günlər idi. Bu adamlar mütləq (hətta mütləq və mütləq - S. B.) qurultayın (SSRİ zamanı keçirilən böyük tərkibli iclaslar nəzərdə tutulur. Bu qurultaylarda növbəti beşillik planlar qəbul edilirdi - S. B.) qərarlarından ruhlanmalı, sosializm yarışının önündə gətəməlidilər (Bəli, yalnız və yalnız öndə, arxada heç kim yox idi - S. B.). Onların xidmət etdiyi (Daha sərt ironiya var burada!) qoyun iki bala verməli, yaxud hər toyuq gündə iki dəfə yumurtlamalıydı. Doğrudur, müsahiblərimiz belə söz(lər!) demirdilər, qələmə alan bu cür qələmə almasaydı, yazı çap olunmaz və gözünü dikdiyin qonorar əldən çıxardı..."

Hörmətli Hüseyn müəllimin bu abzası 71 il yaşanılmış sovet-sosialist quruluşunun eybəcər, rıka-yak və nadan sifətini ortaya qoyur. Müəllif həmin yaramaz quruluşdan o qədər acıqlıdır ki, hətta: "Onun (qonorarın - S. B.) xətrinə nələr yazmadım?" - deyərək özünü günümüzün tənqid hədəfinə çevirməkdən çəkinmir. Hüseyn müəllimin bu cümləsinə görə ona bir vətəndaş kimi dərinədən təşəkkür edirəm. Bəli, müəllif bu abzasdakı fikirlərinə görə özünü açıq hədəfə çevirir. Və bundan qətiyyətlə çəkinmir. Bəs müəllifin belə etməkdə məqsədi nədir!? Müəllifin məqsədi odur ki, günümüz gəncləri, xüsusilə jurnalistləri və jurnalist olacaq gənclər, yuxarıdakı mətnə göstəriləni kimi, cəmiyyətə heç bir yararı olmayan jurnalist "fəaliyyətdən" çəkinsinlər. Bax, müəllif bir zamanlar qonorar üçün yazdığı yazıları özü tənqid edir. Və razı olur ki, oxucu da tənqid eləsin, özü də mənim kimi oxucu. Ötürərəm-mi?! Hə, qoy Səyyar Hüseyn müəllimi bir zamanlar yazdıqlarına görə tənqid eləsin, hətta onu bəyənməsin, əmma Səyyarın özü və onun dərs dediyi (Baxmayaraq ki, heç bir təhsil ocağında dərs demirəm!) tələbələr, yaxud şagirdlər həqiqətlə heç bir əlaqəsi olmayan yazılar yazıb riyakarlığa əl atmasınlar. Jurnalistika zamanın, dövrün, bəzən də tarixin aynası olmalıdır!

Dəyərli Hüseyn müəllim, məhz bu abzasınıza görə Sizə bir daha dərinədən təşəkkür edirəm! Belə hesab edirəm ki, sizin bu abzasdakı səmimi cümlələri-

niz, həqiqəti yazdığınızı fikirləriniz gənc nəsə üçün olmalıdır! Çox istərdim ki, xüsusilə Naxçıvanda "Jurnalistika" ixtisasında təhsil alan tələbələrə Sizin bu kitabınız oxutdurulsun. Həm jurnalistikanın sirlərinə sahib olmaq, həm üsluba yiyələnmək, həm də gerçəyi necə demək olur fəlsəfəsi baxımından Sizin "Bu da bir ömürdü..." kitabınız mütaliyəyə cəlb edilsin. Hüseyn müəllim, bu anda bir məqam düşdü yadıma: "Oxunması zəruri olan kitablar" haqqında... Zalım oğlunun bu şəncəmini bəyənməmişdim.

Hə, Hüseyn müəllim, icazə-nizlə indi yuxarıda vasitəsiz formada yazdığım abzasınız haqqında tənqidi fikirlərimi yazıram.

Deməli, ötən əsrin 70-ci illərində - Sizin də ali təhsil aldığınız illərdə, atamın Bakı şəhərindəki Azərbaycan Bədən Tərbiyəsi İnstitutunda tələbə olduğu vaxtlarda xüsusilə Bakı şəhərində inkişaf rəsmən yerə gedirdi. Metros-tansiyalar, parklar açılır, zavodlar fəaliyyətə başlayır, ölkədəki kol-xoz və sovxozlar planları artırılması ilə doldururdular. Atam yay tətildə kəndə gəlmiş. Bir gün axşam o zamankı Azərbaycan televiziyaşının "Günün ekranı" və Moskvanın "Vremya" proqramlarında ölkədə, eləcə də cəmi SSRİ-də gedən inkişafdan bəhs edən xəbərlər efirə verilir. Atam da, babam da həmin xəbərlərə qulaq asırmışlar. Xəbərlər bitəndən sonra rəhmətlik babam açıqla belə deyib: "Hamısı yalandır. Bu yalan bu hökuməti yıxacaq!"

Hüseyn müəllim, mənim savadsız, təhsilsiz babam hələ 70-ci illərdə - sovetin "xodgedən vaxtlarında", Sizin də qoyuna iki bala doğdurduğunuz, toyuğu gündə iki dəfə yumurtlatdığınız vaxtlarda sovet-sosialist quruluşunun, necə dəyərlər, kəbinini kəsmişdi: "bala, yalan bu hökuməti yıxacaq!"

Zaman gəldi, 2001-ci il oldu. Müstəqilliyimizin 10-cu ildönümünü qeyd etməyə hazırladığımız vədədə bizə dərs deyən bir akademik auditoriyada belə dedi: "Mən hələ də inana bilmirəm ki, sovet hökuməti dağılıb". O zaman həmin akademik demişdim ki, filankəs müəllim, müstəqilliyinin onuncu ilini yaşadığımız Azərbaycanda siz sovetin dağılmağına inana bilmirsiniz, amma mənim təhsili olmayan babam sizin də tələbə olduğunuz vaxtda yıxılmağına inana bilmədiyiniz "quruluşun" "kəbinini kəsmişdi" ki, yalan bu hökuməti yıxacaq: "Nə vaxta qədər komkoru (kombikorm - hazır heyvan yemi - S. B.) satıb ətə, südə vermək olar?!"

Hüseyn müəllimlə bağlı bir xatirəni danışım. 2015-ci ilin ap-

rel ayında - "Şərq qapısı" qəzeti redaksiyasında baş redaktor müavini vəzifəsində çalışığım zamanda bir kitab təqdimatında iştirak edirdim. Hörmətli Hüseyn müəllim də həmin təqdimat mərasimində iştirak edirdi. Mərasim başlamazdan əvvəl Hüseyn müəllimlə görüşdük, istiqanlıqla kef-əhval elədi mənimlə. Birdən rəflərin birində "Doxsan üçüncü il" yazılmış bir kitaba gözüm sa-taşdı. Kitabı əlimə alıb annotasiyasını oxudum. Bu məqamda Hüseyn müəllim: "Çox maraqlı və dəyərli əsərdir, oxumağa dəyər", - deyərək mənə tövsiyə elədi. Mən də fürsətdən istifadə edib: "Lap yaxşı, bu kitabı mənə hədiyyə etsəniz, mütləq oxuyaram", - deyərək gülümsünərək Hüseyn müəllimin üzünə baxdım.

Hüseyn müəllim: "Məmnuniyyətlə", - deyib, satıcıdan kitabın qiymətini soruşdu. Dərhal da kitabın pulunu ödəyib səmimiyyətlə mənə: "Kitab oldu sənin!" - dedi.

Nə gözəl! Hüseyn Əsgərov mənə bir anda kitab hədiyyə elədi. Çox sevinmişdim! Həm də ibrət almışdım: deməli, insanları oxumağa, mütaliyəyə həvələndirmək, təşviq etmək üsullarından biri də budur. Romanı oxudum. Hətta əsərdəki bəzi əhvalatları yaddaşıma köçürmək üçün bəzi səhifələrini bir neçə dəfə oxuduğum.

Təqdimat mərasimindən sonra təəssüfləndim ki, kaş kitabda Hüseyn müəllimin kitabın mənə hədiyyə edildiyini bildirən öz dəsti-xətti ilə imzası olardı... Və kitabın ilk səhifəsinə bunları yazdım: "Dəyərli ziyalı Hüseyn müəllimdən yerindəcə edilmiş dəyərli hədiyyə. Naxçıvan, aprel 2015".

Hüseyn müəllimin oğlu Elxan efəndi ilə birlikdə universitetdə hazırlaşırıq. Elxan çox qabiliyyətli və olduqca çevik oğlan idi. İstər savadda, istərsə də fiziki gücdə hər adam onunla bacara bilməzdi. Amma bu xüsusiyyətinə görə qətiyyətlə lovğalıq yox idi. Səmimi, gülərlə, ədəbli gənc idi. Nə zaman görərdin, üzü gü-lürdü Elxanın. Bir dəfə futbol oyununda kənardan üstümə necə şı-ğıda, yıxılıb ayağıma əzə biləcəyim qəzadan qurtardı məni. Sonra hamımız gördük ki, əgər mən yıxılıb yerdəki daşa dəyseydim... Allah səndən razı olsun, əziz ruhu şad olsun, Elxan efəndi!

Hüseyn Əsgərovun "Bu da bir ömürdü" kitabından öyrəndim ki, Hüseyn müəllimin ötən il 70 yaşı tamam olubmuş. Bu da mənim ayıbım olsun ki, Sizi yubileyiniz münasibətilə gec təbrik edirəm! Hörmətli Hüseyn müəllim, fürsətdən istifadə edib bu yazımda Sizi yubileyiniz münasibətilə səmimiyyətlə təbrik edir, Sizə, ən az, daha bir 7 onillik sağlıq diləyirəm! Çox istəyirəm ki, Siz ali təhsil ocağında həm dərs deyəsiniz, həm də dərs verəsiniz! Allaha əmanət olun!

Hüseyn müəllim, yazımdakı tənqidi fikirlərimdə qüsurlar oldusa, səmimiyyətinizə sığırıram..!

Səyyar BAYAT (MƏMMƏDOV)
C. Naxçıvanski Muzeyinin
baş elmi işçisi

Bu günlərdə tanınmış şair, nasir, puğblisist, Əfqanıstan və Birinci Qarabağ müharibələrinin iştirakçısı, qazi İmam Cəmilli ilə Gəncə MKS-də oxucularla görüşü keçirildi.

Oxucularla görüşə gələn şair əliboş gəlməmişdi. Bir-iki ay bundan öncə çapdan çıxan "Şərəflə yaşamış bir ömrün dastanı" və "Təhlillər və mülahizələr" adlı kitablarının təqdimatı ilə oxucularını sevindirirdi.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Gəncə bölməsinin sədri, Əməkdar mədəniyyət işçisi Şair-dramaturq Xəzəngül xanım İmam Cəmillinin həyat və yaradıcılığı haqqında ətraflı məlumat verdi. Çıxışının sonunda Xəzəngül xanım təqdimatı keçirilən kitabların İmam Cəmillinin 22-ci kitabı olduğunu xüsusi qeyd etdi. Yeni işıq üzünə gələn kitablarına görə müəllifi təbrik edərək, ona yeni yaradı-

*İmamın qəlbində min dünya yatır,
Hər sözün içində duyğular var.
Qələm toxunanda lal vərəqlərə,
Sətilər, misrələr fəryad qoparır.*

*Hər zaman yüksəkdən qoy gəlsin səsi,
Yazsın eşqdən şair İmam Cəmilli.
Vətən fədaisi, eşq fədaisi,
Həm qazi, həm şair İmam Cəmilli.*

Şair-publisist Səbi Baxış müəllifin yeni çapdan çıxmış kitabları haqqında mülazimlərlə görüşür. "Təhlillər və mülahizələr" kitabında gedən məqalələr haqqında dedi:

- Bu kitabda yazıları oxuyarkən müəllifin gərgin zəhmətinin şahidi oluruq. Kitabda tanınmış qələm adamlarından Qərib Mehdi, Ələsgər Əlioğlu, Fazil Sənan, Həsən Göyçəli, Rəfail Tağızadə, Yusif Namazov, Tofiq Əmrah, Tələh Cəferov və başqalarının ya-

ŞAİRLƏ GÖRÜŞ

çılıq uğurları arzuladı. AYB-nin Gəncə bölməsinin məsləhətçisi, şair-nasir Aləmzər Əlizadə çıxışında İmam Cəmilli yaradıcılığında və təntəpərlilik mövzusunun aparıcı xətt olduğunu diqqətə çatdırdı.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin "Xəbər az" portalının direktoru Dəniz Əlizadə çıxışı zamanı İmam Cəmilli yaradıcılığında dostluğa xüsusi səhifə ayırmadığını, uzun illər dostluq etdiyi tanınmış həkim Azər İbrahimova həsr etdiyi "Şərəflə yaşamış bir ömrün dastanı" adlı sənədli povestində və "Didərginlik ölümünə bətermiş" məqaləsində, üzlü səbəbə görə yazıçı dostu Fazil Sənanın yubiley tədbirində iştirak edə biləcəyinə görə yazdığı "Bağışla" şeirində səmimi ürək sözlərini qeyd edir.

Şair-nasir İqbal Baba İmam Cəmillinin əsərlərində müharibənin törətdiyi fəsadların insan taleyində sağalmaz yaralar qoyduğuna diqqət çəkməklə bərabər, xüsusi vurğuladı ki, müharibə mövzusunda yazılmış hər bir əsəri müəllifin həmişə şahidi olduğu hadisələrdir.

Çıxışının sonunda İqbal Baba qeyd etdi ki, İmam müəllim nədən yazırsa yazsın, hadisədə milli psixologiyayı, milli mentaliteti, Azərbaycançılığı həmişə diqqətdə saxlayır.

Şair, əməkdar müəllim Saleh Qurbanov çıxışı zamanı İmam Cəmilli yaradıcılığının bədii məziyyətlərinə toxundu.

Bir çox ədəbi janrlarda yazıb-yaradan müəllifin dilinin sadə, axıcı olması, xalq yaradıcılığından qaynaqlanması, yaratdığı obrazların hərtərəfli təsvir edilməsi, obrazın dünyagörüşünə uyğun danısması oxucu diqqətini çəkməli məsələlərdir.

Gəncə Dövlət Universitetinin dosenti, şair Fəxrəddin Sərrast çıxışı zamanı qeyd etdi ki, İmam Cəmilli yaradıcılığı XX əsrin sonu və XXI əsrin əvvəlində baş verən ictimai-siyasi hadisənin bədii səlnaməsidir.

Xüsusən, müəllifin yaradıcılığında otuz ilə yaxın torpaqlarımızın işğal altında olması, qaçqın və didərginliyin ağırının reallığa söykənərək hərtərəfli təsvir edilməsi indiki nəslin gələcək nəsə bir mesajıdır.

Şair-publisist Şəfəq Vilayətqızı çıxışı zamanı İmam Cəmillinin yeni kitabları haqqında öz fikrini bildirdikdən sonra İmam Cəmilliyə həsr etdiyi şeirini oxudu.

*O, şair doğulub, sözlə danışan,
Qəlbinin səsinə yayar dünyaya.
Misra-misra dolar kükrəyər, daşar,
Sözünün hökmünü qoyar dünyaya.*

*Sükutu dinləyən, hər dərdi duyan,
Kədərin içindən doğandı İmam.
Hər damla göz yaşı, bir şeirə dönən,
Hissini içində boğandı, İmam.*

radıcılığına geniş güzgü tutulması İmam Cəmillinin gərgin zəhmətinin nəticəsi olaraq özünü təsdiq edir. Səbi Baxış çıxışının İmam Cəmillinin xoşagələn bir şeiri ilə yekunlaşdırdı.

Fazil Sənan çıxışında qeyd etdi ki, İmamla dostluğumuzun otuz ilə yaxın bir tarixi var. Dostumun bütün yaradıcılığı ilə yaxından tanışam. İmam haqqında bir monoqrafiya və iki hissədən ibarət "Özü də sözü kimi" xatirələrimi yazmışam. Bunlardan əlavə İmamın bir çox kitablarının redaktoru olmuşam. Demək olarki, İmamın bütün əsərləri mənim gözüm önündə ətə-qana gəlibdir. İmamın yaradıcılığında, xüsusən nəsrində canlı həyat lövhələri, yaşamış hisslər öz əksini tapıbdir. Bir çox əsərlərinin qəhrəmanı dostumun özüdür. Əlli ilə yaxın bədənində Əfqanıstan müharibəsinin askolunu gezdiren İmam, əsərlərində öz ağırılarını bədii baxımdan məhərrətlə ümumiləşdirərək bugünkü gənclikdə müharibəyə nifrət hissi aşılayır. İmam Cəmilli şairliyindən, yazıçılığından əlavə təmənnasız və sədaqətli dostdur.

MKS-nin şöbə müdiri və tədbirin aparıcısı Aidə Abdullayeva çıxışı zamanı İmam Cəmilli yaradıcılığında danışarkən müəllifin əsərlərində hadisələrin günümüzə səsləşməsinə xüsusi olaraq vurğuladı. Poeziyasında təbiət və insan gözəlliyi ilə bərabər, bütöv Azərbaycan ərzusuna nə vaxtsa nail olunacaq ümidi ilə oxucusunu inandırmağa çalışır. Aidə xanım çıxışının sonunda şairin şeirini ruh oxşayan qiraətlə söyləməsi tədbir iştirakçılarında xoş əhval-ruhiyyə yaratdı.

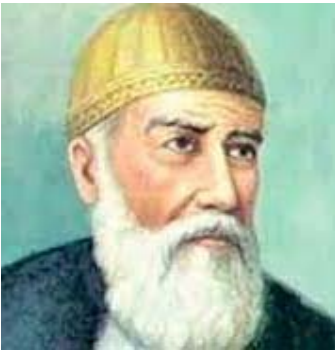
Tədbir iştirakçılarında "Nur" ocağı ədəbi birliyinin rəhbəri Seyran Süleymanova, Tahirə Aslan, Ziyafət Həsənova, İlqar Müzəffəroğlu, Yusif Namazov, Nailə Nubar, Məhəmməd Böyükkişiyev və başqaları İmam Cəmilli yaradıcılığı haqqında öz mülahizələrini söylədilər.

MKS-nin sədri Səbinə Cəlilzadə çıxışında qələm adamlarının yaradıcılığına həsr olunmuş belə tədbirlərin tez-tez keçirilməsinə dəstək olacağını qeyd etdi.

Tədbirin sonunda İmam Cəmilli ona göstərilən diqqətə görə tədbir iştirakçılarına və başda Səbinə Cəlilova, Aidə Abdullayeva olmaqla MKS-nin bütün işçilərinə öz minnətdarlığını bildirdi.

Sonda müəlliflə xatirə şəklində çəkildi.

Fazil Sənan

BAYAT

№ 98 (958)

Əlisəmid KÜR

NƏ OLA-OLA

Çölün dumanında azıb qalasan,
Bir qoyun sürüsü otlayan yerdə.
Əlini dizinə çırpıb qalasan
Ürəyin buz kimi çatlayan yerdə.
Sonrası... sonrası nə ola-ola.

Ocağın da söne, düşəsən dərde,
Yanasan, öz tüstün başından çıx.ə.
Bıçağın sümüyə dirənən yerdə
Cibindən pas atmış bıçağın çıx.ə.
Sonrası... sonrası nə ola-ola.

Əyində quruya nimdaş köynəyin,
Tənhalıq içində canın sıxıla.
Görəsən sinəndə bir daş göynəyir,
Qəfildən bir quzu sənə qısıla...
Sonrası... sonrası nə ola-ola.

Quru çörəyini böləsən yarı...
İllah da bir yandan duman, çən ola.
Qurbanlıq quzusan, quzu qardaşım!
Bıçağımdan qorxma...
Sonrası... sonrası nə ola-ola.

GEÇƏLƏR SƏN YATANDAN SONRA

Gecələr sən yatandan sonra
Öpürəm alnından,
Keçirəm yan otağa -
Bir ağ varağa yoldaş olmağa.

Ürəyim atlanır varağın üstə
Sənə xəyanətim - yuxusuz gecə
İndi bax, indi bax,
Məni silkələyən səs qoşulub
Unudub özümü çıxıb gedəcəm.

Gecələri yatmadığım günlər artır -
Sözlərim bir yandan.
Hansı misram oyaq deyilsə,
Yatır mənim əvəzimə.

Üstü açıq yatır narahat sözlər,
Səksənib ayılsan
Üstünü örtərsən misralarımın..

Gecələr sən yatandan sonra
Öpürəm alnından,
Keçirəm yan otağa -
Bir ağ varağa yoldaş olmağa.

ADAMLAR DƏYİŞİR HAVALAR KİMİ

Çəkilib uzaqdan baxdım özümə, -
Gördüm görkədim dəyişib,
Üst-başım tamam köhnəlib,
Dabanı yeyilib çəkmələrimin...

Tanrının gözüne dik baxdığım
Xəbərim olmayıb üzümə düşən qırıqdan
Yaman inanmışam arvad sözünə:
"- Dağa bənəyirsən sən bu duruşda".

Güzgüdə özünə baxıb göz vuran
O şux, o kür adam mən deyilmişəm.

Adamlar dəyişir havalar kimi
İlahi, mən niyə dəyişməmişəm?!

Dünyaya piyada gəlib-gedənlər
Odu eee... yanımdan atlanıb keçir.
Ürək qızdırdığım, çörək kəsdiyim
Qəfildən üstümdən atdanıb keçir.

Mən koram... Sən hara baxırsan, Tanrım!
Sənin də oyunun yamannan-yaman.
Haqqın tərəzisi qurulan vaxtı
Kiminə taxt verdin, kiminə palan.

Çəkilib uzaqdan özümə baxdım, -
bir də üzə gülüb,
arxamca daş atanlara...
Yol üstə ilantək qıvrılanlara...
Başımın üstündə qovğalar kimi
Bu yağış adamlar, külək adamlar -
Bu payız oğlanlar, bu qış gözəllər,
Bu külək oğlanlar, kələk oğlanlar,
Bu payız gözəllər, bu xəzəl qızlar,
Dayanıb yolumda qovğalar kimi, -
Adamlar dəyişir havalar kimi, -
Niye dəyişmədin, Cəfərin oğlu?!

BİR ANDA YÜZ İL YAŞADIM

Hamını yadıma saldım
bir gün ata ocağında.
Bir anda yüz il yaşadım,
Bir anda yüz il qocaldım
həsrətin künc-bucağında.

Titrədi atamın baş daşı,
ürpəndi anamın əlləri.
İndicə qırılıb dağılacaq
baxdığın güzgü -
Titrəyir yanağında
göz yaşları -
titrətir qızımın telləri.
Bir anda yüz il yaşadım.

Gördüm vaxt geri fırlanır,
önümdə zaman dillənir.
Köhnə divar saatında -
kəfkirdə qızım yellənir.

Titrəyə-titrəyə qalxdım ayağa,
Dilimdən bir kəlmə
söz də çıxmadı.
Öpdüm əllərindən xatirələrin,
öpdüm gözlərindən ayrılıqların...

Bir anda yüz il yaşadım
həsrətin künc-bucağında.
Bir anda yüz il qocaldım
ilin-günün bu çağında.

QAN-TƏR İÇİNDƏ

Əqrəbləri itmiş saat kimiyyə,
Vaxt ölür, çökür içimdə.
Cin çapmış at kimiyyə,
Qan-tər içindəyəm, anam,
Qan-tər içində.
Zaman dolaşır nə qovğasında
Şeytan-mələk davasında
Ürəyim əlimdən gedir,
Çırpınır qollarım qoynumda,
Gecəm qan-tər içində, anam,
Günüm qan-tər içində.
Bu əlim, bu da lal dilim,
Sözü xəmir kimi yoğuran dilim,
Cadar-cadar, dilim-dilim
Söz əkib-becərən dilim,
Sözüm qan-tər içində, anam,
Dilim qan-tər içində,
Alnımın qırıq yerindən

Taleyn çaparı keçir.
Bu yurdun süyer yerindən
Bir ölüm qatarı keçir,
Elim qan-tər içində, anam,
Obam qan-tər içində.
Toxdayıb, səbrimdən asıldım,
Buğlanıb, ruhumdan asıldım,
Can hamı, qəbrimə qısıldım,
Söndüm qan-tər içində, anam,
Öldüm qan-tər içində.

ÖMRÜN ÇİÇƏK VAXTI

Çox şeyə tələsdim...
Sevməyə belə,
Qoşuldum hər nəgmə səsinə axdım.
İndi ürəyimi tutsam da dilə
Keçir sevgi yaşım -
Ömrümün çiçək vaxtı.

Keçir, elə keçir yel atlı sevgim,
Dönüb arxasınca baxa bilmirəm -
Vallah, sevməyi də bacarmıram heç.

Ürəyim qınamaz doğmanı yadı,
Mənim sevgi payım bura qədərmiş.
Məhəbbət haqqında yazdıqlarımın
Hamısı bəxtimə düşən kədərmiş.

Daha ayrılığın yoxdur qorxusu,
İstəyin mənsiz də tək-tənha çapar.
Bizim sevgimizin ömründən uzun
Kölgəni sürüyüb arxanca apar
- Keçir sevgi yaşım...

HƏR PAYIZ BELƏCƏ

Sarala-sarala solan yarpaqlar
Düşür üzüqoylu torpağın üstə,
Kırpiyin, yanağın, dodağın üstə
Ömrünü sakitcə başa vururlar.

Ora bax, çinarın qızıl yarpağı
İndicə qopacaq,
Havada quşlarla bir az uçacaq,
Sonra yorularaq qonacaq yerə.

Əlvida, ağaclar!
əlvida -
Payızın külək əliylə
Yaşıl yarpaqların itən ömrünə.

Yarpaqlar güvənmir ağaca heç vaxt
Küləyə gedərlər, bada gedərlər.
Bir fəsil ömrünü uzatmaq üçün
Səksənən ağac
Verər yarpaqları güdazə bütün.
Ağacın dərini yarpaqlar çəkir,

Çəkirlər - torpağa dönənə qədər.
Hər payız yarpaqlar köçəndən sonra
"Ağaclar ölür ayaqüstə"

BARMAQLARIM - ƏLLƏRİMİN YARPAQLARI

Siqaret tüstüsündən
Saralan barmaqlarım
Payıza qalan yarpaqlar kimi
Bir gün töküləcək
sənin ovcuna.

Ovuda bilməyəcəksən barmaqlarımı.
Saçlarına sığal çəkməyəcək,
Silməyəcək
Yanağına süzülən
Göz yaşını.
Nə bir kəsi hədələyib,
Nə dəmir barmaqlığa dönüb

Gözümün üstə...
Barmaqlarım yorulub
Şeir yazmaqdan
Qələm tutmaqdan.
Yadında saxla,

Siqaret tüstüsündən
Saralan barmaqlarım
Payıza qalan yarpaqlar kimi
Bir gün töküləcək sənin ovcuna.

DƏNSİZ DƏYİRMAN DAŞLARI

Fırlanır dəyirman daşı
Baxıram, başım fırlanır.
Fırlanır dünya başıma
Torpağım, daşım fırlanır.

Saçı-saqqalı ağarmış
Sığal çəkmə alt daşına, üst daşına.
Un ələnmir üst-başına.
Dənsiz dəyirman daşları qəm ələyir,
Dərd üyüdü ömrün qışına.

Bu çərxi-dövrən daşları
Dəyir, bir-birinə dəyir.
Dənsiz dəyirman daşları
Yeyir, bir-birini yeyir.
Acıdı dəyirman daşları
Dən gözləyir əvvəl-axır.
Tanrı dinmir, Tanrı susub
Çörəyimiz daşdan çıxır.

AD GÜNÜ KEÇİRMİR HƏBSXANALAR

Bir qədəh zəhər,
boyu uzunlu ipək kəndir
gətirdilər şairə ad günündə.
Səsler gəldi qulağına:
- içək sənin sağlığına!
İçmədi!..
- İpək kəndir ölçülübdür boynuna,
Keçmədi...
Piçıldadı öz-özünə
öz qanını içən şair,
"Azadlıq" sözündən asılan şair:
- Ad günü keçirmir həbsxanalar!

...Qismət etmə kafirə də
kamerada, dar otaqda
dönə saat kəfkinə;
Neçə kilometr yol gəldi şair,
Yol uzanır, yol uzanır
Azadlığın ad gününə
burulğanlar içindən...
Səsin gəlsin, Xəlil Rza,
Səsin gəlsin,
Ad günü keçirmir həbsxanalar!..

ADAM CİBİNDƏN ÜŞÜYƏR

Nə baxırsan yoxsul bəyə,
Nə gülürsən bu kişiye?!.
Ağac içindən oyular, -
Adam cibindən üşüyər...

Pul əl çirkidi... Yalandı.
Malın verən canın verər.
Ağac içindən sıyırlar,
Adam canından çürüyər.

Kasıb qərribdi Vətəndə, -
Qalıb yollarda tövşüyər.
Adam canından sıyırlar,
Adam cibindən üşüyər.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərə “Böyük Qayıdış”

№ 39 (2511) 16 oktyabr 2026-cı il

Azərbaycan Respublikası
Media və Yayım Şurası

Dünyada insanı yaşadan birmənalı olaraq sevinməkdir. İnsan sevinirsə, sabaha ümidlə baxır insan sevinirsə, deməli, o, həyatını qurmağı bacarır insan sevinirsə, onun üçün həyatda bütün çətinliklər arxada qalır... Sadəcə olaraq biz insanlar yaxşı və xoş günlərimizi tez unudur və kədərli, dərdli anlarımızı hər an, hər dəqiqə yada salırıq, xatırlayırıq.

Düzdür, insan nə dağdır, nə daşdır, nə qayadır. İnsanın ürəyi var, qəlbi var, iç dünyası var. Bu iç dünyası sevinəndə tək insan sevinmir, həm də onu yaradan Allah sevinir. Bəzən dağın, qayanın, daşın çəkə bilmədiyi dərdi,

lən insan edirdi ha. Və Allah da o duaları eşitdi, bağlı qapıları onların üzünə açdı. Daha doğrusu, göydə Allah, yerdə Ali Baş Komandan, prezident İlham Əliyev və Azərbaycan Ordusu onların arzularını gerçəkləşdirdi. Şəhidlərimizin, qazilərimizin, qaliblərimizin qəhrəmanlığı ilə işğal altında olan torpaqlarımızın hamısı azad edildi. O azad edilən rayonlardan biri də Cəbrayıl idi.

Belə baxanda elə ilk azad olunan rayon da Cəbrayıl idi. Bizim 44 günlük İkinci Qarabağ savaşında Cəbrayılın işğaldan azad olunması ən böyük qələbəmiz idi. O qələbəmiz bizi Hadruta apardı... Füzuliyə apardı... Qubadlıya apardı... Zəngilana apardı...

Hələ indi ya qədər belə sevinməmişdilər

kədəri elə insan özü çəkir. Bu da o deməkdir ki, onu qoruyan ilahi qüvvə həmişə üstündə olur, arxa durur, ayaqda durmağa yardımçı olur. Allahın izni olmadan bir yarpaq belə ağacın budağından düşə bilməz, bir insan belə nəfəs ala bilməz, yeriye bilməz. Bunu kim bilməsə də ahıl insanlar daha yaxşı bilirlər. Çünki onlar dünyanı görə-görə gəlib bu yaşa çatıblar.

Yurdundan didərgin düşmüş, 30 il və ondan da bir az çox ən ağır anlar yaşamış, başqa sözlə demiş olsaq, cəhənnəmi gözləri ilə görmüş cəbrayılılar da heç vaxt Allaha olan ümidlərini, sevgilərini yaddan çıxarmadılar. Və hər gün dua edirdilər ki, işğal altında olan kəndləri erməni yağılarından azad edilsin və onlar da öz yurdlarına dönsünlər. Bu duaları yüz minlər-

Şuşaya apardı... Və ən nəhayət, Ağdama, Kəlbəcərə, Laçına, Xankəndinə, Xocavəndə, Əsgərana, Ağdərəyə apardı...

Təbii ki, qısa zaman kəsiyində işğaldan azad olunmuş Cəbrayıl rayonunda çox böyük quruculuq və abadlıq işləri həyata keçirildi. Həm şəhərdə, həm də kəndlərdə bu yenidənqurma işləri sürətlə davam etdi. Belə yerlərdən biri də Cəbrayılın Şükürbəyli kəndidir. Çünki Şükürbəyildə yağı düşməndən daşı daş üstə qoy-mamışdı, söküb apardığını daşımışdı, qalanlarını isə od vurub yandırmışdılar. Amma od vurub yandırılan o Şükürbəyli Ali Baş Komandan, prezident İlham Əliyevin böyük dəstəyi ilə digər şəhərlərimiz, kəndlərimiz, qəsəbələrimiz kimi yenidən inşa olundu. Şükürbəyildə insanların rahat və

normal yaşaması üçün hər cür şərait, infrastruktur yaradıldı və Cənab prezident də işğaldan azad olunmuş yaşayış yerlərində gedən quruculuq işlərinə xüsusi önəm verir.

İndi demək olar ki, Cəbrayılın Şükürbəyli kəndində çox möhtəşəm bir şərait yaradılıb. Burda bir-birindən gözəl, yaraşlıq evlər inşa edilib. Yollar əsaslı surətdə yenidən qurulub. Bununla yanaşı, həmin kənddə yeni sosial obyektlər, məktəb, uşaq bağçası və dövlət qurumlarının fəaliyyəti üçün hər cür şərait yaradılıb. Artıq bir aydan çoxdur ki, şükürbəylilərin yüzə yaxın sakini yeni yaşayış yerində məskunlaşıb.

Böyük Qayıdış proqramına uyğun olaraq onların həyat və fəaliyyəti üçün birmənalı olaraq hər cür şərait yaradılıb. Bütün mənzillərdə qaz, su, işıq və digər həyatı əhəmiyyət kəsb edən elementlər mövcuddur. Adam kəndə girəndə istər-istəməz ürəyi dağa dönmür. Bura kənddən çox şəhərə bənzəyir. Çünki bir-birindən yaraşlıq yaşayış binaları, küçələr, ətrafda salınmış yaşıllıqlar adamı heyran edir. Adamı heyran edən həm də Şükürbəylinin təmiz havası, təmiz suyu, təmiz insanlarıdır.

Mən Birinci Qarabağ savaşında Cəbrayılın polis rəisi, çox vətənpərvər insan və ermənilərin başına milyonlarla manat pul qoyduğu polkovnik Rəşid Məmmədovla Şükürbəyildə çox olmuşam. Hər dəfə Rəşid müəllimlə bu kənddə

olanda polislərimizin və əsgərlərimizin necə ruhlandığını gözlərimlə görmüşəm. Onlar Qara Rəşidi görəndə gözlərinə nur, işıq gəlirdi və düşmənin üstünə şir kimi, pələng kimi gedirdilər.

Həyətdə dörd-beş uşaq oynayırdı. Onlarla bir-bir tanış olurdum. Cavidan adlı uşaq deyirdi ki, əmi, biz burdan üçotaqlı mənzil almışıq, bilirsiniz nə qəşəngdi? Hər axşam orda yatanda elə bil ki, dünya mənim olur.

O, bizi evlərinə aparır, elə qapını da özü döyür. Atasını Cəfər kişi gülə-gülə qapını üzümüzə açırdı. Deyir nə yaxşı gəlmisiniz? Allah qonaq gəlməmişdən əvvəl onun ruzisini göndərir. Xanımım yaxşı Qarabağ aşısı bişirib, keçin içəri. Biz də içəri keçirik, bir göz qırpmasında masanın üstünə ləzzətli yeməklər gəlir, o cümlədən toyuq plov. Əvvəl utanırdıq, amma Cəfər müəllimin təkidindən sonra qaşığı götürüb aşını gözümüzə təpirik. Çox ləzzətli idi, rəhmətlik anamın bişirdiyi aş o qədərdir. Evin xanımı Cəvahir anamız deyirdi ki, elə bilin ki, öz evinizdəsiniz, rahat yeməyinizi yeyin!

Öyrənirik ki, Cəfər kişi kimi burda yüzdən çox insan məskunlaşıb və hamısı da aldıqları mənzildən çox razıdılar. Qonşuluqda yaşayan Tahir

Həsənovla da görüşürük. O da bizi evlərinə dəvət edir, deyirik çox sağ ol, Cəfər kişi bizə yaxşı sufrə açdı, Qarabağ aşısı verdi, elə həyətdə bir stəkan çay içərik bəs edər. Onun da yoldaşı Solmaz xanım xoruzquyruğu çayı masanın üstünə qoydu. Ətrafında da şkolad və mürəbbələr...

Onların gözlərinə baxdım, üzlərinə baxdım, çöhrələrinə baxdım. O gözlərdən, o üzlərdən elə sevinirdilər ki, sanki dünyanı onlara vermişdilər. İlahi, insanın sevinməyi nə gözəlmiş. İnsanın öz ocağına qayıdıb yenidən o ocağı yandıрмаğı nə qədər möcüzəli imiş. O adamlar elə sevinirdilər ki, sanki dünyanı onlara vermişdilər.

Bəli, dünyanı onlara vermişdilər. Onları 30 ildən çox həsrət qaldığı Şükürbəyliyə qovuşdurmuşdular. Ona görə kəndə köçən və yurda qayıdan bütün insanlar göydə Allaha, yerdə Ali Baş Komandan, prezident İlham Əliyevə, şəhidlərimizə, qazilərimizə və qaliblərimizə minnətdarlıq edirlər. Onlar dua edirlər ki, öz ocaqlarına döndülər və yeni bir xoşbəxt ömür yaşayırlar. Ocağınız mübarək, şükürbəylilər!

Emil FAİQOĞLU

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ

MEDİANIN İNKİŞAFI AGENTLİYİNİN MALİYYƏ YARDIMI İLƏ

DİVARDAKI ŞƏKİLLƏR

(əvvəli 12-ci səhifədə)

Sonra öz-özümə düşündüm: "Bəlkə də bilirdik. Sadəcə xoşbəxtlik insanın içində o qədər adi görünür ki, onun bir gün xatirəyə çevriləcəyini düşünmürsən".

Şekilləri qucağıma yığıb yerimdən qalxdım. Evin divarları onları gözləyirdi...

Pəncərədən günəş işığı içəri düşdü. İşıq şəkillərin şüşələrinə toxundu. Bir anlıq bütün üzler işıqlandı. Mənə elə gəldi ki, hamısı günəşə baxıb gülümsəyir. Sanki illər bir anlığa geri qayıtmışdı. Sanki həyat yenidən onların səsi ilə dolmuşdu. Samovar qaynayırdı. Atam gü-lürdü. Qardaşım zarafat edirdi. Anam süfrə açırdı. Şəhla qaçırdı. Musa əlim-dən yapışırdı. Mən isə bütün bu insanla-rın arasında dayanıb gü-lürdüm.

Mənim üçün şəkillər keçmiş deyildi. Onlar keçmişdən bu günə uzanan gö-rünməz bir körpü idi. Hər şəkil o körpü-nün bir daşı idi. Mən bilirdim ki, insan keçmişini itirdikcə yalnız xatirələrini yox, özündən bir parçanı da itirir. Və bə-zən bir insanın bütün ömrü bir neçə köhnə şəkilin içində qalır.

Mən qalan ömrümü həmin şəkillərlə yaşamağa hazırdım; kədərli, xoşbəxt günlərimizlə, itirdiklərimizə, sevdikləri-mizlə birlikdə...

Şekilləri götürüb evdən çıxdım. Gül-zar sanki məni gözləyirmiş kimi həyətin ortasında dayanmışdı. Qucağıma baxdı.

- Nədi onlar?
- Şekillərdir.
- Kim sənə dedi onları ordan götür?
- Kim deyəcək? Özüm. Yerindən asacağam.

-Nəyə lazımdı o şəkillər? Mən anama dedim axı? - dodağının altında mızıl-dandı

- Gülzar, o şəkillər mənim üçün əziz-dir.

- Bilirəm. Amma mən belə şeylərə bağlanmıram.

- "Belə şeylər" nədir?
- Keçmişə.

Bir söz. Amma ürəyimə daş kimi düşdü. Gülzar davam etdi:

- Keçmiş keçmişdə qaldı. Mən keç-mişlə yaşamaq istəmirəm. Bu divardakı şəkillər məni sıxırdı. Biz də insanıq, biz də bu evdə yaşayıyıq.

Gülzarın narazılıq dolu səsi qulaqla-rımda uğultuya çevrildi. Məni qərribə bir baxışla süzdü, qərribə bir tərzdə dodaq-larını büzdü, çiyinlərini çəkdi və uzaq-laşdı.

Mən heykəl kimi yerimdə quruyub qalmışdım.

Anam yaxınlaşıb şəkilləri əlimdən al-dı. Hiss eladım ki, bütün bədənini əsir:

-Özüm yatdığım otağın divarından asacağam. Sən ərinə qarşıla.

Günortaya yaxın idi. Mehman Bakı-dan gəlmişdi. Bir ay idi ki, ancaq tele-fonla danışırıdık, darıxmışdı. Ruslan üçün, mənim üçün. Onun gəlişiyə bağlı başımız süfrə açmağa qarışıdı. Gecə Mehman qatara bileti aldığını, sabah yo-la düşəcəyimizi bildirdi.

- Ev tutmuşam. İşdən bir günlüyə ica-zə almışam, getməliyik.

Mehman bir az arıqlamışdı, solmuş-du. Hiss olunurdu ki, bızsız çox pis ke-çib günləri, təklilik onu sıxmışdı.

Səhər yola düşəndə anama şəkilləri

gətirib yerindən asılmasını tapşırdım:

- Şekilləri getir asdır yerindən.
- Sən onsuz da gedirsən.
- Gedim də, dünyanın o başına get-mirəm ki, tez-tez gələcəyəm.

- Hə, yaxşı, sən dəyən olsun...

Mən sonralar nə vaxt kəndə gəldim-sə, o şəkilləri yerində görmədim. Anam rəhmətə gedəndən sonra kəndə yolum az düşdü...

Mehman Moskvadakı evimizin pulu-na Bakıda böyük, beş otaqlı mənzil aldı. Mən otaqlarda Mehmanın anasının, özünün, Ruslanın böyüdülmüş portretlə-rini, anamla olan şəkilimi böyüdüb di-vardan asmışdım. Mehmanın dostunun nənəsi Mehmanın şəklini xalçaya hör-müşdü. Çox gözəl şəkil idi. Xalı o qədər gözəl hörülmüşdü ki, Mehmanın o xalı-dan üzümə dikilən baxışları ötən illər-dən mənə yadigar qalan sevgimizin ba-xışları idi.

İllər ötdü, Ruslana toy elədik, Meh-manın qardaşı qızı Səliməni gəlin gətir-dik.

Ruslan mənzili təmir etdirərkən biz bağ evimizə köçdük. Təmir zamanı di-vardan asılmış bütün şəkilləri, Mehma-nın şəkli olan xalını da divardan çıxart-dırmışdıq. Təmir qurtarandan sonra evə döndük. Mən şəkilləri yerində görmə-dim.

- Hanı şəkillər?
- Hansı şəkillər? - Ruslan üzümə baxdı.

- Bu evdə bizim illərimiz olan o gözəl xatirə şəkilləri. Təmir qurtardı, şəkilləri yerinə asaq.

- Hə, - Ruslanın dili topuq çaldı. - Bil-mirəm, deyəsən, onları qaraja yığmış-dıq...

- Çıxardın, gətirin asın yerindən.
- Hə, yaxşı, asarıq.

Bir müddət keçdi, aylar sonra yeni-dən dilə gəldim. Bazar günün bağdan qa-yıdanda gördüyüm bu oldu ki, foyədə boş divarlardan qərribə şəkillər asılmış-dı. Xaotik şəkillərdən ürəyim sıxıldı. Otağıma keçdim, Mehmanla mənim otağımın divarları hələ də boş idi. Rus-lanı çağırdım:

- O şəkillər hələ də qarajdadır?
- Ana, neynirsən o şəkilləri?
- Mən o şəkilləri otağımda görmək is-təyirəm.

- Ana, Səlimə istəmir.
- Niyə?

- Köhnə ruhları divarda görmək istə-mir.

- Onlar bizim doğmalarımızdır, oğul. Səlimə də yad qızı deyil...

- Ana, özün onunla danış.

Ruslanın üzündə gördüyüm o qərribə çaşqınlıq məni yerimdən oynatdı. Ana-mın baxışlarını, ata evimizi gözümün önünə gətirdim. Bəlkə də çoxdan san-dıqda toz basmış, bəlkə də çoxdan zibil-liyə atılmış doğmalarımın rəmkalardan mənə zillənmiş baxışlarını üzümdə hiss etdim. Anamın hər gün gəlinimiz Gül-zarla xısın-xısın danışmaları, Ruzgarın mızıltısı, anamın mənə baxan tutqun ba-xışlarındakı o çaşqınlıq, küskünlük...

Hırs ilə qaraja düşdüm, Mehmanın şəkli olan xalça da tözün içində küncə atılmışdı. Şekillər divarın dibində üstü-üstə yığılmışdı, şüşə qırıqları içində idi...

Niyam Salami: “Doğulduğum kənddə avtobus xətti yoxdur”

Müğənni Niyam Salami ai-diyyatı qurumlara səslənib.

Adalet.az bildirir ki, o, do-ğulduğu kənddə ictimai nəqliy-yatın azlığından danışib:

"Masallı rayonunun Ərçivan kəndində doğulub, yaşamışam. O kənd böyük kənddir. O qədər böyükdür ki, qəsəbə və məhə-lələrə bölünüblər. Hətta həmin kəndin dörd orta məktəbi var.

Müasir dövrdə yaşamağımı-za baxmayaraq, hələ də o kəndə avtobuslar işləmir. Kəndin cammatı kəndə gəlmək üçün 5 km yol gedirlər. Kənd çox bö-yükdür. Kifayət qədər yaşayış var orda. Ancaq ictimai nəq-liyyat sistemi yoxdur. Orda yaşayan qadınlar, qızlar bazara, şəhərə necə getsinlər? Bazara, şəhərə getmək üçün piya-da 4-5 km yol gəlməlidir ki, dayanacağa çıtsın. Axı hər kə-sin məşını yoxdur. Axı hamı taksi ilə gedib-gələcək qədər imkanlı deyil. Çox arzulayırdım ki, həmin kəndin o məhlə-lərinə avtobus xətti açılınsın".

Əntiqə

Gecələr ayaqlarda qıcolmaların təhlükəli səbəbləri

Gecə yuxu zamanı ayaq əzələlərində qəfil və ağrılı qı-colmalar bir çox insanda müşahidə olunur.

Adalet.az xəbər verir ki, bu hal bəzən sadə səbəblərlə bağlı olsa da, tez-tez təkrarlanması müəyyən sağlamlıq problemlərinin əlaməti ola bilər. Ayaq qıcolmalarına susuz qalmaq, gün ərzində həddindən artıq fiziki yüklənmə, uzun müddət ayaqüstə qalmaq və bəzi mineral çatışmazlıqları sə-bəb ola bilər. Xüsusilə maqnezium, kalium və kalsium səviy-yəsində dəyişikliklər əzələ spazmlarının yaranmasına təsir göstərə bilər. Bəzi hallarda isə gecə qıcolmaları qan dövra-nı problemləri, sinir sisteminə təsir edən xəstəliklər, böyrək funksiyasının pozulması və ya müəyyən dərmanların istifa-dəsi ilə əlaqəli ola bilər. Qıcolmaların mütəmadi şəkildə tək-rarlanması, güclü ağrı ilə müşayiət olunması, ayaqlarda şiş-kinlik, keyimə və ya zəiflik yaranması diqqətdən kənarda qalmamalıdır. Belə hallarda səbəbin müəyyənləşdirilməsi üçün həkimə müraciət etmək tövsiyə olunur.

Qıcolma zamanı əzələni yüngül şəkildə dartmaq və ma-saj etmək, həmçinin kifayət qədər maye qəbul etmək nara-hatlığın azalmasına kömək edə bilər. Müalicə üçün isə sə-bəb müəyyən edilmədən vitamin və mineral preparatlarını özbaşına qəbul etmək məsləhət görülmür.

Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyi tə-rəfindən Abbasov Novruz Məhəmməd oğlunun adına veril-miş "Zuğulba" dalğıcı-axtarış qrupunun sürücüsü xidməti vəsiqəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

***

Abbasov Novruz Məhəmməd oğluna məxsus sürücülük vəsiqəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

***

İbrahimov Emil Valeryeviçə məxsus 77OM 231 markalı nəqliyyat vasitəsinin qeydiyyat şəhadətnaməsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

***

Abbasov Novruz Məhəmməd oğluna məxsus seriya nömrəsi AA 446242 olan məcburi köçkün vəsiqəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

***

"QOLDEN ROSE M" şirkətinin təsisçisi və direktoru Əsədov Malik Qafar oğlunun mülkiyyətinə məxsus olan "PLAVDOK-8" (tərsanə) gəmisinə dair aşağıdakı sənədlər itdiyi üçün etibarsız sayılır:

- Gəmiyə mülkiyyət hüququ haqqında şəhadətnamə;
- Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağı altında üz-mək hüququ haqqında şəhadətnamə;
- Gəminin texniki pasportu.

Əbdülrəhim Əzizov, Vəqif Bəhmənli və Faiq Qismətoğlu sabiq prokuror **Kamran Əhmədova** qardaşı

Tərlan Əhmədovun

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə baş-sağlığı verirlər.

Faiq Qismətoğlu **Pərviz Əhmədova** atası **Tərlan Əhmədovun**

vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznə baş-sağlığı verir.

Əntiqə KƏRİMZADƏ

Telli Pənahqızı: "İnsanlar maariflənməli, inkişaf etməlidir, cəhalətdə boğulmamalıdır"

Biz müasir dünyanın sürətlə dəyiş-diyi, inkişaf etdiyi bir dövrdə yaşayı-yıq. Qara çadraya, nadanlığa, cəhale-tə əlvida dediyimiz vaxtlarda qadınla-rın azadlığı, savadlanması, müasir-ləşməsi uğrunda mübarizə aparan aydınlarımızın xidmətini, zəhmətini bu gün ehtiramla xatırlayırıq. Elmi-miz, zəkamız, müasir düşüncə tərz-i-mizlə bir çox xalqlara nümunəyik. Va-hid məktəbli geyimimiz var, çox da müasir və dəbli görünür.

Bu sözləri Adalet.az-a açıqlamasın-da Əməkdar mədəniyyət işçisi, publisist Telli Pənahqızı söyləyib. Onun sözləri-nə görə, məktəbə çadra ilə gəlmək müa-sir dünyəvi bir dövlət üçün məqbul de-yil:

"Dünya ölkələri kosmosda həyat qu-rur. Dünya alimləri böyük kəşflərə imza atırlar, biz isə övladlarımızı xurafata, cə-halətə sürükləyirik. Məktəb təhsil alıb inkişaf etmək üçündür, mədrəsə deyil. Biz çadranın qadınlar üçün təkçə qara bürünəcək deyil, həm də dünyadan, in-kışafdan təcrid edilib "ev işi, paltar tiki-şi, köhnə yamaq, yun daramaq!" məc-buriyyətinin "dəbdə" olduğu dönməndə

yaşayan ulu nənələrimizin də yaşantıla-rını bədii əsərlərdən oxumuşuq. İndi ye-nidən geri dönməyin nə mənası var? Belə valideynlər nə düşünür, qız övlad-larını hansı gələcəyə hazırlayırlar? O mərhələni çoxdan keçmişik. Niyə geri qayıtmalıyıq ki?Dünyanın inkişaf etdiyi bir dövrdə biz niyə geri dönürük?

İnsanlar maariflənməli, inkişaf etmə-lidir, cəhalətdə boğulmamalıdır. O qara çadralara, baş örtüklərinə bürənən qız uşaqları əminəm ki, şəxsi istəkləri ilə bunu etmir.

Mən bir ziyalı kimi səslənirəm, mək-təbli qızlarımız müasir tələblərə cavab verən vahid məktəbli geyimi ilə təhsil almalıdırlar.

Bir insanın ibadəti, namazı, orucu özü üçündür. Bunu nümayiş etdirmək, cahillikdir, məqbul deyil. Qızlarımıza qara çadranı təbliğ etməkdənsə, ədə-biyyatı, mədəniyyəti təbliğ etmək lazı-mdır. Bu insanlar Mirzə Ələkbər Sabiri, Mirzə Fətəli Axundzadəni, Cəlil Məmə-dquluzadəni oxusalar, bu qədər cahil düşüncədə olmazlar. Nənələrimiz belə çadra yox, örpək örtüblər.

Yaradana olan sevgimin çadra ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Vicdan, inam və əqidə kimi ali hisləri çadra ilə ölçmək düzgün fikir deyil. Dünyanın müasir tə-ləbləri ilə uyğunlaşmaq daha vacibdir.

Mən həddindən artıq açıq geyinənlə-rin də əleyhinəyəm. Qadınlarımız müa-sir üslubda, ədəbli geyimlər geyinməli-dir. Hər kəsin əzası özü üçün əzizdir və gözəldir. İnsan öz bədənini tanımalı və ona uyğun geyimlər seçməlidir."

Təsisçi və baş məsləhətçi:
Aqıl ABBAS

Baş redaktor:
İradə TUNCAY

Qəzet "Ədalət" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnmiş və "Son dakika" MMC Neşriyyatında ofset üsulu ilə çap edilmişdir.

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

KAPİTAL Bankın 1 sayılı Nəsimi rayon filialı.
kod: 200112 h/h
Müxbir hesab: 0137010001994
S.W.I.F.T. Bik: AIIBAZ 2xhesab N:
38070019411100451111 VOEN: 1300456161
İndeks:0107 Qeydiyyat nömrəsi 100

Ünvan: Bakı şəhəri, Neftçilər 67, mənzil 21 A
Telefon: (012) 491-23-53
adaletqezeti@rambler.ru
adaletqezeti@mail.ru, adaletqezeti@box.az

Tiraj: 1500
Sifariş: 299
Çapa imzalanmışdır:
15.10.2026

ƏDALƏT •

16 oktyabr 2026-cı il